

**Kvalitet og omkostninger ved den
vidtgående specialundervisning i Ribe Amt**

af

Jill Mehlbye
Tina Honoré Kongsø

AKF Forlaget
April 2003

Forord

Foreliggende undersøgelse om den vidtgående specialundervisning i Ribe Amt er gennemført på foranledning af Ribe Amt og er finansieret af amtet. Undersøgelsen analyserer dels centerorganiseringen af den vidtgående specialundervisning til børn og unge, dels udgifterne til den vidtgående specialundervisning i amtet sammenlignet med to andre amters udgifter til områderne, nemlig Sønderjyllands og Vejle Amter. Undersøgelsen bygger på interview med medarbejderne og lederne på centre, folkeskoler og centerkommuner, på spørgeskemaundersøgelser med alle ansatte på centrene og på analyser af budgetter og regnskaber i Ribe Amt samt de to sammenligningsamter.

I forbindelse med undersøgelsens gennemførelse har der været nedsat en følgegruppe med repræsentanter for de fire centerkommuners skoleforvaltninger, en repræsentant for den lokale BKF-forening samt amtsskolepsykolog og AC fuldmægtig i amtet. Følgegruppen har ydet råd og vejledning omkring gennemførelse af spørgeskemaundersøgelsen samt deltaget i drøftelsen af undersøgelsens resultater.

Følgegruppen takkes for deres støtte til undersøgelsens gennemførelse. Desuden en særlig tak til alle ledere og medarbejdere på centrene for deres bidrag i forbindelse med deres deltagelse i interview og spørgeskemaundersøgelse.

Undersøgelsen er gennemført af forsker cand.polit. Tina Honoré Kongsø og docent cand.psych. MPA Jill Mehlbye.

Jill Mehlbye
April 2003

Indhold

1 Sammenfatning og konklusion	7
1.1 Formål med undersøgelsen	7
1.2 Hvordan fungerer centrene, og er der særlige problemstillinger, der gør sig gældende omkring centrenes organisations- og funktionsmåde?	9
1.3 Hvilke udgifter er der til centrenes drift, og hvordan er de sammenlignet med andre amters udgifter til lignende center- eller klassesannelser?	11
1.4 Samlet konklusion	13
2 Formål, problemstillinger og datagrundlag	15
2.1 Formål med undersøgelsen	15
2.2 Problemstillinger	16
2.3 Undersøgelsesspørgsmål	17
2.4 Dataindsamlingsmetoder	18
2.5 Følgegruppe	20
2.6 Datagrundlag	20
3 Centrenes arbejde og særlige problemstillinger i centermodellen .	24
3.1 Organiseringen af den vidtgående specialundervisning ved centre i Ribe Amt	24
3.2 Beskrivelse af centrene	27
3.2.1 Beskrivelse af Esbjerg Kommunes tre specialcentre	28
3.2.2 Grindsted kommune, Søndre Skole	32
3.2.3 Ribe kommune, Vittenbergskolen	34

3.2.4	Vejen kommune, Østerbyskolen	35
3.3	Ledere og medarbejderes erfaringer med centrenes arbejde	36
4	De ansattes erfaringer med centermodellen og arbejdet med børn med handicap	42
4.1	Beskrivelse af de ansatte på centrene, som deltog i undersøgelsen	43
4.2	Indholdet i personalets arbejde på centrene	44
4.2.1	Personalets aktiviteter set på årsbasis	44
4.2.2	Personalets daglige aktiviteter på centrene.....	46
4.2.3	Indholdet i den daglige undervisning af eleverne	48
4.3	Personalets tilfredshed med deres arbejdssituation	49
4.3.1	Indholdet i undervisningen.....	49
4.3.2	Samarbejdet mellem lærere og pædagoger.....	51
4.3.3	Personalets ønsker til en anden anvendelse af deres arbejdstid	52
4.3.4	Faglig bistand og supervision	53
4.3.5	Tilknytningen til folkeskolen	54
4.3.6	Arbejds miljøet på centrene	55
4.4	Fordele og ulemper ved centermodellen	56
4.5	Konklusion.....	58
5	Udgiftsanalyse af folkeskolens vidtgående specialundervisning i Ribe Amt	60
5.1	Vidtgående specialundervisning for børn og unge i Ribe Amt.....	61
5.1.1	Organiseringen af vidtgående specialundervisning for børn og unge i Ribe Amt	64
5.1.2	Driftsoverenskomsten mellem Ribe Amt og de fire byråd	65
6	Udgiftsanalyse af folkeskolens vidtgående specialundervisning for børn og unge i Vejle Amt	78
6.1	Amtslige børnespecialskolerne i Vejle Amt	81
6.1.1	Økonomien i børnespecialskoler – budgetmodellen	82
6.1.2	Specialundervisning i centerklasser.....	85
6.1.3	Enkeltintegrerede elever i almindelige folkeskoler	87
6.1.4	Økonomien i centerklasseundervisningen – Driftsaftaler	87
6.1.5	Budgetmodellen for centerklasserne	88

7 Udgiftsanalyse af folkeskolens vidtgående specialundervisning for børn og unge i Sønderjyllands Amt.....	97
7.1 Amtslige børnespecialskoler i Sønderjyllands Amt.....	99
7.2 Specialklasserækkerne i Sønderjyllands Amt.....	102
8 Sammenlignende udgiftsanalyse	107
8.1 Konklusion.....	115
Appendiks	
1 Beregning af »huslejer«.....	118
Summary	123

1 Sammenfatning og konklusion

1.1 Formål med undersøgelsen

Ribe Amt skønnede i efteråret 2002, at udgiften pr. elev til den vidtgående specialundervisning ved amtets specialundervisningscentre var for høj i forhold til tilsvarende undervisningstilbud i andre amter. Amtet har i den anledning ønsket en økonomisk analyse af de forskellige udgiftsposter til driften af amtets centre for vidtgående specialundervisning.

Den overvejende del af amtets vidtgående specialundervisning ydes i centrene i fire kommuner i amtet, som amtet har indgået driftsoverenskomst med. Det drejer sig om Ribe, Grindsted, Vejen og Esbjerg Kommuner. De fire centerkommuner står suverænt for driften af centrene, men udgifterne fordeles mellem centerkommuner og amt jf. driftsoverenskomsterne mellem amt og kommuner.

Amtet har ønsket dels en økonomisk analyse af udgifterne til centermodellen, dels en sammenlignende analyse med lignende tilbud i andre amter med henblik på forklaringer på det høje udgiftsniveau til specialundervisningen i amtet. Endvidere har amtet ønsket en undersøgelse af kvaliteten i amtets centerundervisning med henblik på en vurdering af indhold og rammer for indsatsen over for eleverne og med mulighed for at vurdere omkostningerne i forhold til kvaliteten i undervisningen.

I undersøgelsen er følgende to hovedproblemstillinger blevet undersøgt:

- 1. Hvordan fungerer centrene, og er der særlige problemstillinger, der gør sig gældende omkring centrenes organisations- og funktionsmåde?*
- 2. Hvilke udgifter er der til centrenes drift, og hvordan er de sammenlignet med andre amters udgifter til lignende center – eller klassedannelser?*

I den sammenlignende udgiftsanalyse indgik Sønderjyllands og Vejle Amter.

Undersøgelsen bygger på:

- gruppeinterview med repræsentanter for medarbejdere ved centrene, med lederne af centrene, skolelederne på skolerne, som centrene er placeret på og kommunernes skolechefer
- spørgeskemaundersøgelse blandt de ansatte på centrene
- interview og spørgeskemaundersøgelse af kommunernes PPR
- dokumentanalyse af budgetter og regnskaber i amterne.

I spørgeskemaundersøgelsen blandt de ansatte på de seks centre (i de fire centerkommuner) deltog 62% af personalet. Der var en svarprocent på 100 på nogle centre, mens svarprocenten på andre centre var helt nede på 36%. Den skæve svarprocent giver en vis skævvridning i datagrundlaget, som man skal være opmærksom på i tolkningen af besvarelserne, da centrene fungerer meget forskelligt.

I dokumentanalyserne af udgifterne til de tre amters vidtgående specialundervisning viste det sig, at oplysninger var af meget forskellig karakter. I enkelte tilfælde var det meget svært at indhente de relevante oplysninger og ikke i alle tilfælde lykkedes det. Dette forhold afspejles i de økonomiske analyser.

1.2 **Hvordan fungerer centrene, og er der særlige problemstillinger, der gør sig gældende omkring centrenes organisations- og funktionsmåde?**

Såvel i spørgeskemaundersøgelsen som i interviewene gives der udtryk for gode erfaringer med centermodellen. Alle sætter stor pris på det specialiserede tilbud, som elever med vidtgående handicap får i den specialiserede enhed, centret udgør.

På centrene arbejder lærere og pædagoger sammen i team omkring gennemførelsen af undervisningen, som oftest består af små grupper på fem til otte elever. Dette samarbejde fungerer tilfredsstillende, og der er hos stort set alle en oplevelse af, at samarbejdet foregår på lige fod, hvor de to gruppers faglige kompetencer supplerer hinanden på en frugtbar måde til gavn for eleverne.

Personalet på centrene, og det gælder såvel pædagoger og lærere, bruger omkring halvdelen af deres arbejdstid på undervisningen af eleverne. Grundet elevernes vidt forskellige handicap indeholder undervisningen forskellig vægtning af boglig undervisning, træning af forskellige færdigheder som motorik og sprog samt direkte plejekrævende opgaver. Lærerne tager sig hovedsagelig af den mere bogligt orienterede undervisning, mens pædagogerne hovedsagelig arbejder med træning og mere plejekrævende opgaver, men begge faggrupper går ind i alle typer af opgaver.

Blandt såvel pædagoger som lærere er der en oplevelse af, at der bruges uforholdsmæssig megen tid på pleje og træning af eleverne på bekostning af den egentlige undervisning (»bogligt« orienterede), men undersøgelsen viser også, at de i praksis i den daglige undervisningstid bruger mindre tid på pleje og træning, end de tror, de gør.

Ud over undervisningen bruges en stor del af tiden på mødeaktiviteter. Tiden går især med interne mødeaktiviteter med kolleger, især de kollegaer, som man indgår i team med omkring undervisningen. En mindre del af tiden går med møde- og supervisionsaktiviteter med eksterne konsulenter og eksperter.

I de ansattes vurdering af, hvad de især gerne ville bruge mere tid på,

efterlyses samstemmende mere tid til fagligt udviklende aktiviteter, dvs. kollegial supervision, efter- og videreuddannelse samt ekstern supervision ved faglige eksperter.

I de ansattes vurdering af deres arbejdssituation oplever stort set alle, at de har en fagligt spændende arbejdsplads, og at der er en venlig atmosfære med gensidig kollegial støtte. Men oplevelsen er også, at det er en arbejdsplads præget af høje faglige krav, hvilket betyder, at det kan være en stressende arbejdsplads. Kun i enkelte tilfælde betyder det, at arbejdsmiljøet bliver præget af anspændthed og trykket stemning.

I vurderingen af rammerne for arbejdet på centrene er der flere, der påpeger, at de ikke får deres behov for efteruddannelse dækket, ej heller deres behov for ekstern bistand især ikke psykologbistand.

Desuden opleves det ikke som en fordel, at centret er knyttet til en folkeskole, som arbejder under helt andre præmisser og en helt anden målgruppe.

Eleverne på centret har ikke megen kontakt til de almindelige folkeskoleelever, og de ansatte på centrene har meget begrænset kontakt med deres kolleger på folkeskolen. Deres arbejdssituationer er for forskellige, og der er, som personalet siger, en »forståelseskluft« mellem deres kolleger i skolen og dem selv. Eleverne på deres side har begrænset glæde af samværet med eleverne på skolen, der er ringe kontakt, og det ofte støjende miljø kan virke urovækkende på dem.

Fordelen ved at ligge i eller op ad en folkeskole er muligheden for at bruge skolens faciliteter, faglokaler m.m., men på nogle centre oplever personalet det som meget svært at få adgang til disse faciliteter, hvilket bl.a. skyldes, at de almindelige lærere »hurtigt sætter sig« på dem i planlægningen af skoleåret.

Endelig er der flere, der peger på ledelsen og styringen af centret som knap så god. Der mangler synlig styring i kraft af en selvstændig ledelse på centret med ledelseskompetence. Ledelsen opleves som værende for langt væk, og det er svært at forholde sig til en toleddet ledelse og en skoleledelse, der ikke altid udviser engagement og forståelse for, hvad der foregår på centret.

Der er endelig nogle, der efterlyser mere faglig bistand fra amtet. Gerne fx en styrkelse af rådgivningen i amtet frem for kommunernes egen PPR-betjening, som en del ikke synes fungerer godt nok, som det er i dag.

1.3 **Hvilke udgifter er der til centrenes drift, og hvordan er de sammenlignet med andre amters udgifter til lignende center – eller klassedannelser?**

Overordnet er konklusionen den, at en analyse af udgifterne til vidtgående specialundervisning er et komplekst område at bevæge sig ind på, og faktisk er det næsten umuligt at sammenligne udgifterne til vidtgående specialundervisning amter imellem. Alligevel gøres dette, og ofte anvendes bruttoudgiften pr. elev til vidtgående specialundervisning som sammenlignede mål, da dette er det umiddelbart tilgængelige. Målet er let at overskue, men man skal være varsom med at anvende det for unuanceret og ukritisk. Derimod giver det mening, når man sammenligner udgiftsniveauer også at tage dimensioner af kvaliteten i undervisningen med i billedet. Dette har været målet i denne udgiftssammenlignende analyse, hvor kvaliteten er vurderet ud fra normeringen af personalekategorier, som indgår i den vidtgående specialundervisning.

I de tre amter har man overordnet valgt at organisere undervisningen meget forskelligt, og dette har betydning for udgiftsniveauet målt som bruttoudgiften pr. elev. Overordnet er konklusionen, at en organisering af den vidtgående specialundervisning i kommunale centerklasser ikke er dyrere end en organisering af undervisningen på amtslige børneskoler.

Når man koncentrerer sig om at se på centerklasseundervisningen i Ribe og Vejle Amter og specialklasserækkeundervisningen i Sønderjyllands Amt, så er der i de tre amter indgået driftsaftaler mellem centerkommunerne og amtet, der specificerer økonomien omkring kommunernes entreprenørvirksomhed på området. Nuancerne i og den logiske opbygning af disse aftaler er dog ret forskellige. Jo flere nuancer aftalerne rummer, jo lettere er det at gennemskue udgiftsstrømmende på dette meget komplekse

område. I Vejle Amt anvender man den mest nuancerede model for tildeling af økonomiske ressourcer og normering af personale.

I Ribe Amt og særligt i Sønderjyllands Amt kan gennemskueligheden i økonomien på området øges ved blot at strukturere og nuancere tildelingen af ressourcer efter eksemplet i Vejle Amt, hvor der i forbindelse med tildelingen af personaleressourcer – lærere, pædagoger og fysioterapi – såvel differentieres på elevernes klassetrin som handicap.

Ses der på normeringen af personale, så adskiller denne sig med hensyn til lærere ikke betydeligt mellem de tre amter. Flest stillinger er der pr. elev i Vejle Amt, men når der ses på den reelle undervisningstid, så indsnævres forskellene. Mere bemærkelsesværdigt er det, at man i Ribe Amt modsat de to øvrige amter har en meget høj normering af uddannet pædagogisk personale. Der er ingen tvivl om, at eleverne i Ribe Amt sammenlagt har en bedre personalemæssig normering, end den man tilbyder i Vejle og i Sønderjyllands Amt. Utvivlsomt er dette også koblet med betydelig flere udgifter, da lønninger til personalet udgør langt hovedparten af de samlede udgifter til vidtgående specialundervisning. Om disse øgede udgifter opvejes af en reel bedre kvalitet i undervisningen sammenlignet med Vejle og Sønderjyllands Amter, er et interessant spørgsmål, som vi ikke umiddelbart kan svare på inden for rapportens rammer.

Af de udgifter, der er medtaget i denne analyse, som ikke direkte har betydning for undervisningen, er befordrings- og huslejudgifterne pr. elev pr. år.

Hvad angår befordringsudgifterne, så ligger disse udgifter betydeligt højere i Ribe og Vejle Amter end i Sønderjyllands Amt. I denne analyse har det blot været muligt at konstatere denne forskel, men ikke at analysere de bagved liggende årsager dybere. Faktorer som elevernes placering – spredning eller koncentration – omkring det relevante undervisningstilbud, skolernes oplands areal, antallet af undervisningsinstitutioner osv. kan tænkes at have indflydelse på størrelsen af befordringsudgifterne.

Den gennemsnitlige årlige huslejudgift pr. elev er betydelig lavere i Ribe Amt end i de to øvrige. Det lader til – under de anvendte beregningsforudsætninger – at det har været en ganske god idé, at Ribe Amt har investeret i bygninger til undervisningen, således at lokaler ikke skal lejes gennem kommunerne. I den forbindelse skal det nævnes, at udgifterne til drift

og vedligeholdelse pr. elev stort set er ens, uanset om lokalerne er lejede eller ejet. Her kunne det have været relevant at supplere analysen med sammenlignelige m²-priser, da de forskellige udgifter også er et udtryk for antallet af skoler, undervisningen er placeret på, samt elevtallet ved skolerne.

Sammenfattende er konklusionen på denne udgiftssammenlignende analyse, at modsat amtets formodninger, så er det faktisk billigere fra amtets side at tilbyde centerklasseundervisning frem for undervisning ved de amtslige børneskoler. Dette er tilfældet i såvel Vejle som i Sønderjyllands Amt, hvor man i dag tilbyder begge undervisningstilbud. I Ribe Amt er den gennemsnitlige udgift pr. elev til centerklasseundervisningen dyrere end i den gennemsnitlige udgift til vidtgående specialundervisning i Sønderjyllands Amt og billigere end i Vejle Amt. Men opfattes en bedre personalemæssig normering ved undervisningen som en kvalitet, så tyder det på, at eleverne i Ribe Amt modtager en undervisning af bedre kvalitet end i Sønderjyllands Amt og en omtrent tilsvarende som i Vejle Amt.

1.4 Samlet konklusion

Centermodellen må konkluderes at være et godt tilbud til elever med behov for vidtgående specialundervisning kvalitativt og økonomisk.

Økonomisk er den gennemsnitlige bruttoudgift pr. elev ved centermodellen lavere end den gennemsnitlige bruttoudgift i Vejle Amts centermodel og specialskoler for børn. Hertil kommer, at visse udgifter er betydeligt lavere i Ribe Amt sammenlignet med tilsvarende udgiftsposter i de to andre amter, fx huslejudgiften pr. elev.

Kvalitetsmæssigt giver centermodellen mulighed for udvikling af højt specialiserede enheder med en høj grad af faglighed, hvor det tværfaglige samarbejde mellem pædagoger og lærere om mindre grupper af børn med handicap giver mulighed for en forskellig faglig tilgang til arbejdet.

Med henblik på optimering af centermodellen foreslås følgende temaer drøftet:

1. Hvordan kan ledelsen og styringen af centret styrkes?

2. Hvordan kan fordelene ved tilknytning til normal folkeskole optimeres med henblik på udnyttelse af fælles faciliteter?
3. Hvordan kan undervisningspersonalets efteruddannelsesmuligheder styrkes?
4. Er det værd at overveje andet personale end pædagoger og lærere til at varetage de mere plejkrævende opgaver omkring børn med svære handicap, dvs. er personalesammensætningen optimal i forhold til børnenes handicap?
5. Hvordan kan konsulent- og ekspertbistanden styrkes til støtte for gennemførelse af undervisningen. Her tænkes især på psykologbistanden. Er det en mulighed at styrke amtets konsulentbistand og samle den faglige ekspertise i amtet i et fælles amtsligt PPR?
6. Kan befodringsudgifterne reduceres? – de er forholdsvis høje set i forhold til sammenligningsamterne i undersøgelsen.

2 Formål, problemstillinger og datagrundlag

2.1 Formål med undersøgelsen

Ribe Amt skønnede i efteråret 2002, at udgiften pr. elev til den vidtgående specialundervisning ved amtets specialundervisningscentre var for høj i forhold til andre amter.

Amtet har i den anledning ønsket en økonomisk analyse af de forskellige udgiftsposter til driften af amtets centre for vidtgående specialundervisning. Det vil sige, at elever, der er integreret i den almindelige folkeskole, og elever i specialklasser i folkeskolen ikke indgår i analysen.

Ud over en økonomisk analyse har amtet ønsket en undersøgelse af kvalitet i undervisningen ved centrene med henblik på en vurdering af indhold og rammer for indsatsen over for eleverne og med mulighed for at vurdere omkostningerne i forhold til kvaliteten i undervisningen.

Undersøgelsen er afgrænset til skolebørnene, dvs. at børn med behov for vidtgående specialundervisning i førskolealderen ikke indgår i analysen.

En overvejende del af amtets vidtgående specialundervisning ydes i centrene i de fire kommuner i amtet, som amtet har indgået driftsoverenskomst med. Det drejer sig om følgende kommuner: Ribe, Grindsted, Vejen og Esbjerg Kommuner. De fire centerkommuner står suverænt for driften af centrene, men udgifterne fordeles mellem centerkommuner og amt jf. driftsoverenskomsterne mellem amt og kommuner (jf. kapitel 5).

I Esbjerg Kommune er centrene lokaliseret på tre folkeskoler i kommunen, i Ribe, Grindsted og Vejen Kommuner ved hver sin lokale folkeskole. Driftsoverenskomsterne løber frem til 2017. De kan ændres, såfremt

der sker væsentlige ændringer i forudsætningerne for centrenes drift. De evalueres hvert tredje år og justeres efterfølgende jf. evalueringens resultater.

Centret på Danmarksgade skole i Esbjerg Kommune er et særligt tilbud til tale/sprog- og hørehandicappede elever, men ellers er der i de fire kommuners centre et bredt spekter af handicappede elever med vidt forskellige behov for vidtgående specialundervisning. Dog er der inden for nogle af centrene en vis specialisering af handicap, hvor børn med samme behov er samlet i samme gruppe. I Ribe Kommune findes der tillige en lille afdeling med multihandicappede elever. Afdelingen er tilknyttet folkeskolen, som det øvrige center er placeret på.

På årlige dialogmøder mellem amt og driftskommuner aftales mål og resultater for specialundervisningen. Amtet har mulighed for at holde sig løbende orienteret, men har alene indflydelse på centrenes drift via mål- og resultataftaler.

Senest (i 2002) er det besluttet, at centrene skal udarbejde virksomhedsplaner for centrene, og disse indgår i amtets tilsyn med centrene omkring mål- og resultataftaler.

2.2 **Problemstillinger**

Undersøgelsen har koncentreret sig om følgende to hovedproblemstillinger:

1. *Hvordan fungerer centrene, og er der særlige problemstillinger, der gør sig gældende omkring centrenes organisations- og funktionsmåde?*
2. *Hvilke udgifter er der til centrenes drift, og hvordan er de sammenlignet med andre amters udgifter til lignende center- eller klassedannelser?*

Naboamterne Sønderjyllands Amt og Vejle Amt valgtes som sammenlignings amter i den sammenlignende udgiftsanalyse.

Sønderjyllands Amt valgtes, fordi amtet tidligere har haft en lignende organisering med en decentral centermodel, som Ribe Amt aktuelt har.

Vejle Amt valgtes, fordi det har en mere centralistisk organisering i form af driftsaftaler med enkeltkommuner i amtet om drift af specialklasserækker.

2.3 Undersøgelsesspørgsmål

I undersøgelsen er gennemført en beskrivelse og analyse af følgende temaer og spørgsmål:

Jf. problemstilling 1:

Hvordan fungerer centrene, og er der særlige problemstillinger, der gør sig gældende omkring centrenes organisations- og funktionsmåde?

1. *Centrenes organisation: mål, opbygning, ledelsesform, personalegruppens sammensætning, interne og eksterne samarbejdsrelationer, arbejdsfordeling, faglige kompetencer, klassesdannelse og børnenes handicap og alder samt centrets samarbejde med den øvrige del af den folkeskole, det er tilknyttet.*
2. *Det pædagogiske personales (lærere og pædagoger) opgaveudførelse og tidsfordeling på forskellige opgaver, dvs. undervisning, samarbejde, møder, uddannelse, supervision, forældresamarbejde m.m. Herunder opfattelsen af det faglige miljø på centrene?*
3. *Amtets henholdsvis driftkommunernes rolle i centrenes planlægning og opgaveudførelse. Er denne hensigtsmæssig bl.a. i forhold til udnyttelse af den viden og de ressourcer, der er behov for på tværs af kommuner, amter og centre? Hvilke ønsker og behov har de forskellige interessenter?*

Jf. problemstilling 2

Hvilke udgifter er der til centrenes drift, og hvordan er udgifterne sammenlignet med andre amters udgifter til lignende center- eller klassesdannelser?

1. *En analyse af centrenes udgifter og vægtningen af de enkelte udgifter i forhold til de samlede udgifter og i forhold til indholdet (lærer- og pæ-*

dagoglønninger, undervisningsmidler m.m.) med fokus på, hvad der betinger evt. forskelle i udgiftsniveauet mellem de tre amter, der indgår i analysen.

2.4 **Dataindsamlingsmetoder**

Der indsamledes data til belysning af de to hovedproblemstillinger med delspørgsmål (jf. 2.2) ved hjælp af

- interview med ledere og ansatte i amt, kommuner og centre
- spørgeskemaundersøgelse blandt de ansatte i centrene i de fire centerkommuner
- skriftlige oplysninger fra såvel Ribe Amt (inkl. de fire centerkommuner) som de to sammenligningsamter om organisering og økonomi.

I. Interviewundersøgelser

Der gennemførtes tematiserede interview i form af fem fokusgruppeinterview af ca. to timers varighed med følgende grupper:

- Centerledere (2 interview), skolechefer i kommunernes forvaltninger (1), skoleinspektørerne ved centrene (1) og repræsentanter for medarbejdere ved centrene (lærere og pædagoger) (1).

Det overordnede formål med interviewene var dels at indhente konkret information om centrenes funktion og økonomi, dels at indhente forskellige gruppers erfaringer med arbejdet ved centrene, og dels at opstille evt. særlige problemstillinger set fra forskellige interessenters side. Formålet var tillige, at interviewene skulle danne grundlag for den efterfølgende spørgeskemaundersøgelse blandt hele det pædagogiske personale på centrene.

Brugernes erfaringer, fx forældrenes erfaringer, med undervisningen af deres børn kunne have været relevant at inddrage, men blev det ikke, da det har ligget uden for de økonomiske og tidsmæssige rammer. I undersøgelsen er alene valgt at inddrage de professionelles viden og erfaringer.

Interviewene indeholdt følgende temaer:

- Hvordan har de fire centre i praksis organiseret sig, og hvilken betydning har det for de rammer, inden for hvilke personalet arbejder?
- Hvilken betydning har centrenes fysiske placering?

- Hvilke ressourcer tildeles centrene økonomisk og fagligt?
- Hvordan foregår planlægningen og tilrettelæggelsen af undervisningen, og hvor mange undervisningstimer modtager den enkelte elev i gennemsnit?
- Hvordan er vægtningen i indholdet i undervisningen?
- Hvilke eksterne eksperter og konsulenter anvendes, og svarer deres bistand til centrenes behov?
- Føler centrets medarbejdere sig tilstrækkelig rustet til arbejdet, og hvordan fungerer den løbende videreuddannelse af medarbejderne?
- Kan ressourcerne i centret udnyttes mere effektivt og bedre i forhold til kvalitet i tilbuddet til den enkelte elev?

II. Spørgeskemaundersøgelser

Der gennemførtes en spørgeskemaundersøgelse blandt det pædagogiske personale på centrene, herunder en tidsregistreringsundersøgelse over en uge. Spørgeskemaundersøgelsen indeholdt følgende hovedtemaer:

- Hvor meget tid anvendes på undervisning, forberedelse, interne møder, eksterne møder, supervision, videreuddannelse m.m.?
- Hvordan er vægtningen i indholdet i undervisningen, og hvordan er arbejdsfordelingen mellem lærere og pædagoger?
- Hvor meget tid bruges der på de enkelte arbejdsopgaver på centret?
- Hvilke ønsker har medarbejdere og ledere til deres tidsforbrug på forskellige aktiviteter set i forhold til den aktuelle tidsanvendelse?
- Hvordan fungerer de faglige rammer for undervisningen (muligheder for faglig udvikling og faglig sparring)?
- I hvor vid udstrækning oplever personalet, at de har den nødvendige faglige hjælp i forhold til undervisningen og de forskellige typer af handicap, eleverne har?

Der er desuden gennemført en kort spørgeskemaundersøgelse, samt telefoninterview med PPR dels i de fire centerkommuner, dels med PPR i en helt femte kommune om, hvordan de yder lærere og pædagoger bistand i deres arbejde med elever med handicap, og deres erfaringer med deres muligheder for at yde den nødvendige bistand.

III. Dokumentanalyser

Udgiftsanalysen af amtets og de enkelte centres udgifter pr. elev baseredes især på budgetter og regnskaber fra Ribe Amt samt driftsaftaler indgået mellem Ribe Amt og centerkommunerne.

2.5 Følgegruppe

Der har været nedsat en følgegruppe med repræsentanter fra de fire centerkommuners skoleforvaltninger, en repræsentant fra BKF foreningen i Ribe Amt samt Ribe amtsskolepsykolog og AC fuldmægtig i amtet. Følgegruppen har fulgt undersøgelsen, og har støttet undersøgelsens gennemførelse med informationer og rådgivning.

2.6 Datagrundlag

Interviewundersøgelser

Der gennemførtes fem gruppeinterview. Et interview med skoleinspektørerne på de seks folkeskoler, hvorpå centrene er placeret. To interview med de seks centerledere (på nogle skoler har de titlen afdelingsleder, på andre skoler skolekonsulent, fremover benyttes fællesbetegnelsen centerleder), et med seks medarbejderrepræsentanter på centrene samt et interview med fire repræsentanter fra de fire centerkommuners skoleforvaltninger (skolechefen eller afdelingsleder i forvaltningen).

Desuden gennemførtes et telefoninterview med en ledende psykolog på et PPR-kontor i en kommune uden center.

Analyserne af data fra interviewene er gennemført på tværs af de interviewede grupper, fordi målet var at samle oplysninger om generelle forhold og om særlige problemstillinger ved centrene, og fordi alle er lovet anonymitet og fortrolighed omkring de afgivne oplysninger.

Spørgeskemaundersøgelser

Der gennemførtes en større spørgeskemaundersøgelse blandt centerpersonalet samt en lille spørgeskemaundersøgelse blandt lederne af PPR i de fire centerkommuner.

I spørgeskemaundersøgelsen blandt centerpersonalet, som var målrettet centerledere, lærere og pædagoger, deltog i alt 115 medarbejdere og centerledere på skolerne ud af samlet 186 mulige respondenter, dvs. svarprocenten blev 62% (jf. tabel 2.1).

Målgruppen for spørgeskemaundersøgelsen var alene pædagogisk personale med fast tilknytning til centret. Derfor indgik alene personale, som havde halvdelen eller mere af deres arbejdstid på centret, i spørgeskemaundersøgelsen.

I besvarelsene fra centrene kunne 106 medarbejdere identificeres ved deres centertilnytning. De øvrige 9 var det ikke muligt at identificere, da de havde klippet spørgeskemaets løbenummer af (som er forskernes identifikation af respondenter med henblik på at kunne vurdere svarprocenten).

Tabel 2.1 Svarfordelingen i den gennemførte spørgeskemaundersøgelse blandt personalet på centrene

Center	Centerledere og medarbejdere i alt (jf. oplysninger fra centrene)	Antal besvarelser (inkl. seks centerledere)	Svarprocent
Vejen	31	22	71%
Ribe	25	9	36%
Grindsted	15	15	100%
Esbjerg:			
Præstegaards-skolen	78	30	36%
Sædding skole	14	7	50%
Danmarksgade skole	23	23	100%
Ikke identificerede besvarelser	-	9	-
Samlet svarandel	186	115	62%

Bem.: Der er en leder på hver skole, dvs. tre i Esbjerg og en på hver af skolerne i Vejen, Ribe og Grindsted Kommuner.

Blandt lærerne var svarprocenten samlet set på 66% af alle lærere på centrene, som havde fået tilsendt spørgeskemaet. Blandt pædagogerne var svarprocenten på 54%. Blandt centerlederne var 4 af de seks centerledere repræsenteret. Derudover var der to, der også havde defineret sig under svarkategorien »afdelingsleder« i spørgeskemaet. Af disse to var den ene SFO-leder. Den anden havde fået tildelt et vist antal ledelsestimer (formodentlig til administrativt kontorarbejde).

Da svarprocenterne ved de enkelte centre er meget forskellig, kan der være en vis skævvridning af datagrundlaget, da den noget højere svarprocent ved nogle centre kan betyde, at disse centre fylder mere i materialet, end de ville have gjort, hvis svarprocenten var nogenlunde lige stor på alle centre. Samtidig giver det begrænsede muligheder for at sige noget om de enkelte centre og forskelle dem imellem på grundlag af spørgeskemaundersøgelsen, da de, der har svaret på de centre, hvor svarprocenten er lav, ikke nødvendigvis er repræsentative for de pågældende centres medarbejdere. Endvidere er det sårbart rent etisk, da få besvarelser kan betyde en vis mulighed for identifikation.

Derfor foretages analyserne fortrinsvis på basis af de samlede besvarelser, dernæst i et vist omfang ud fra ansættelsesforhold dvs. hvorvidt respondenterne er lærer eller pædagog. Blandt centerlederne er det ikke muligt at sige noget om centerledergruppen, da det, som nævnt ovenfor, alene var de fire ud af seks centerledere, der besvarede spørgeskemaet.

En af årsagerne til den knap så høje svarprocent var især, at de ansatte var bange for, at de kunne blive identificeret, selvom de var blevet lovet anonymitet samt fortrolighed omkring deres besvarelse.

I den lille spørgeskemaundersøgelse (10 spørgsmål) blandt de ledende psykologer for centerkommunernes PPR-kontorer deltog tre af fire ledende psykologer.

Dokumentanalyser

Datamaterialet her var af meget forskellig karakter. I enkelte tilfælde har det været meget svært at indhente de relevante oplysninger, og ikke i alle tilfælde lykkedes det. Dette forhold afspejles i de økonomiske analyser.

For hvert amt er der som udgangspunkt indhentet følgende oplysninger:

1. Generelt materiale, der beskriver organiseringen af den vidtgående specialundervisning i amtet – herunder de forskellige undervisningstilbud samt PPR-betjeningen.
2. Amtets regnskab 2001 og amtets budget 2002, UK-forvaltningen.

3. Aftaler omkring drift af centerskolerne samt amtets egne skoler – budgetmodellen.
4. Om muligt en nøjere beskrivelse af undervisningstilbuddene med hensyn til antal lærere, pædagoger, andet støttepersonale. Antal børn, deres alder, handicap, skolens klassetrin, antal undervisningstimer, SFO, efteruddannelsesmuligheder osv.

Herudover har én kontaktperson fra hvert af de tre amter telefonisk rådgivet om de økonomiske forhold på området, samt været villig til at svare på opklarende spørgsmål.

Trods relevante oplysninger og venlig rådgivning er det dog væsentligt at påpege, at analysen ikke er fuldkommen, men så nuanceret som kvaliteten af det modtagne datamateriale har tilladt det.

3 Centrenes arbejde og særlige problemstillinger i centermodellen

3.1 Organiseringen af den vidtgående specialundervisning ved centre i Ribe Amt

I Ribe Amt er der indgået driftsoverenskomst med fire kommuner i amtet nemlig med Vejen, Grindsted, Esbjerg og Ribe Kommuner om at yde vidtgående specialundervisning til elever i Ribe Amts kommuner i form af specialundervisningscentre tilknyttet almindelige folkeskoler.

Centret i Ribe Kommune er fordelt på to afdelinger, hvoraf den største også er placeret på en folkeskole, og den mindre afdeling er organisatorisk tilknyttet den store afdeling. Centret i Esbjerg Kommune er fordelt på tre folkeskoler¹ (se noter sidst i rapporten). Det vil sige, at der er seks egentlige centerenheder beliggende på hver sin folkeskole.

Formålet med at placere centrene på den almindelige folkeskole er dels centrets nærhed til det normale skolesystem med mulighed for, at eleverne kan deltage i aktiviteter på skolen sammen med de øvrige elever i det omfang, de kan magte det, samt lærernes mulighed for gensidig faglig sparring med lærerne, der underviser i normalsystemet.

Centrene er fysisk beliggende mere eller mindre i skolens almindelige fysiske skolemiljø, lige fra at centret er en meget integreret del af skolen til en tvillingeskoleplacering, dvs. en selvstændig bygning ved siden af skolen.

Der er tilknyttet lærere samt pædagoger til undervisningen på centrene, bortset fra et center, hvor tilbuddet alene gælder svært hørehæmmede samt sprog- og talehandicappede elever, nemlig Danmarksgade skole i Esbjerg Kommune. Ud over i Vejen Kommunes center på Østerbyskolen er

en til to pædagoger knyttet fast til en bestemt gruppe eller klasse elever, og pædagogerne deltager i undervisningen på lige fod med lærerne. Hvilken rolle og hvilke opgaver de har, er lidt forskellig fra center til center (og formodentlig også fra gruppe til gruppe).

Alle lærerne arbejder efter læreroverenskomsten. Pædagogerne efter BUPL's overenskomst. Dette giver meget forskellige arbejdsvilkår, hvilket påvirker muligheder for at mødes, tid til forberedelse m.m. Pædagogerne ved centret på Østerbyskolen i Vejen Kommune har en specialaftale, hvilket betyder, at pædagogerne får et særligt tillæg på 700 kr. om måneden som kompensation for manglende forberedelsestid.

På nogle centre har pædagogerne alene ansættelse på centret. Andre steder har de tillige arbejdstid i skolens SFO-ordning.

Det samme gælder lærere, som i større eller mindre udstrækning tillige har undervisning på normalskolen.

På centrene undervises eleverne i små grupper typisk på mellem fire til otte elever efter alder og type af handicap, men der findes også grupper med henholdsvis tre elever og 12 elever. På centrene er der børn med flere forskellige handicap. Enkelte centre har specialiseret sig i særlige handicap.

Der er tilknyttet faglig bistand til centrene ved den lokale PPR (i Ribe Kommune familieafdelingen). Centrene tildeles ressourcer efter en med amtet aftalt fordelingsnøgle (jf. driftsoverenskomsterne mellem amt og kommuner jf. kapitel 5). I nogle kommuner har kommunen valgt at tildele centereleverne psykologbistand efter behov på lige fod med kommunens egne elever med behov for psykologbistand, dvs. psykologbistanden gives løbende der, hvor behovet er. Andre kommuner har valgt at tildele centret et fast ugentligt timetal. I alle kommuner har skolerne en psykolog, som er fast tilknyttet skolen som helhed (inkl. centret på skolen) med et fast ugentligt timetal.

På centrene tilbydes specialundervisningseleverne et pasningstilbud om eftermiddagen i tilknytning til skolens SFO-ordning (finansieret af primærkommunen).

Det er lidt forskelligt fra center til center, i hvor vid udstrækning pædagogerne arbejder både i den almindelig folkeskoles SFO-ordning og på centret.

Der er også stor forskel i graden af centerlærernes deltagelse i undervisningen i den almindelige folkeskoleundervisning. I centerafdelingen på Danmarksgade skole med børn med tale- og hørehandicap arbejder lærerne på centret også i den almindelige folkeskole og har deres daglige gang på skolens fælles lærerværelse. I Grindsted har alle lærerne også timer i den almindelige folkeskole. På de øvrige fire centerafdelinger er det typisk kun en lille del af lærerne, der underviser i de almindelige folkeskoleklasser.

På alle centre har man en kontaktlærer og evt. en kontaktpædagogordning, hvor hvert barn har en (lærer) eller to faste kontaktpersoner (lærer og pædagog), der er hovedansvarlig for barnet i form af afholdelse af de årlige forældresamtaler/-konsultationer, og af handleplanlægning for barnets undervisning.

På centrene udarbejdes handleplaner for alle elever med henblik på en individuel tilrettelæggelse af undervisningen, samt en årlig statusrapport for alle elever med henblik på orientering af hjem og af hjemkommunens PPR.

Der afholdes typisk et forældremøde og to forældresamtaler/-konsultationer årligt med forældrene.

Udgifterne til driften af centret samt lærer- og pædagognormeringerne på centret udmeldes til den enkelte folkeskole fra kommunernes side. I de tre af de fire centerkommuner holdes centerbudget/-regnskab skarpt adskilt fra skolens øvrige budget, det gælder især der, hvor der er lønsumsstyring.

I den sidste kommune (Esbjerg Kommune) udmeldes en samlet normering til skolerne, som skolerne derefter selv fordeler på center og almindelig folkeskole.

Uafhængigt af, om budgetter og normeringer mellem den almindelige folkeskole og centret er skarpt adskilt eller ej, har skolerne overførselsmulighed, da det er et rammebudget, der udmeldes fra skoleforvaltningen, dvs. skolen har mulighed for at overføre ressourcer fra center til folkeskole og omvendt. (Derimod er SFO-budgettet helt adskilt fra skolens øvrige budget, da SFO delvis er baseret på forældrebetaling).

Såvel Grindsted som Ribe Kommuner har indført lønsumsstyring på skolerne, og Esbjerg Kommune planlægger at indføre lønsumsstyring. Lønsumsstyring giver en frihed til øget økonomisk selvstyre på skolen.

Folkeskolernes skoleinspektører er overordnede ledere for centrene,

men centrene har tillige en egen leder i form af en afdelingsleder eller skolekonsulent – fremover betegnet som centerleder – der fungerer som daglig leder for centrets lærere, dvs. centret fungerer som en selvstændig afdeling på skolen, hvor ledelsen af centret refererer til skoleinspektøren på skolen.

Skema- og fagfordeling på centrene planlægges typisk i et samarbejde mellem skoleinspektør og centerleder.

SFO-ordningerne for de vidtgående specialundervisnings elever er alene en kommunal foranstaltning. SFO kan være en selvstændig enhed for eleverne med handicap, men kan også være integreret i den almindelige SFO-ordning, hvor børnene har en fast tilknyttet støttepædagog.

Pædagogerne er formelt tilknyttet SFO på skolen og refererer derfor til skolelederen, mens lærerne på centret refererer til centerlederen som chef.

Hvad angår elevernes hjemtransport, betaler amtet for transport mellem hjem og undervisning på centret. Hvis et barn på centret fortsætter i SFO efter afsluttet skolegang, er hjemtransporten i princippet hjemkommunens ansvar, og udgiften er kommunens.

Administrationen af transport for specialskoler i amtet varetages i stort omfang af Præstegårdsskolen i Esbjerg Kommune. Skolen koordinerer kørslen for 11 institutioner i amtet med et samlet budget på ca. 8 mio.kr. Ud over Præstegårdsskolen administrerer folkeskolen med specialundervisningscenter i Vejen Kommune transporten af center elever med et kørselsbudget på ca. 2 mio.kr. De sidste to centerkommuner organiserer og administrerer selv transport af egne center elever.

3.2 **Beskrivelse af centrene**

Følgende beskrivelser er baseret på oplysninger fra gruppeinterviewene med ledere ved forvaltningen, skolen og centret samt repræsentanter for medarbejderne i centrene.

3.2.1 **Beskrivelse af Esbjerg Kommunes tre specialcentre** **Danmarksgade skole**

Skolen har i alt 345 elever, heraf går 37 elever på centrets skole og 16 i centrets børnehaveklasse. Derudover har centret 6 børn i førskolealderen med behov for specialpædagogisk indsats. Centret modtager svært hørehæmmede elever og elever med svære sprog- eller talevanskeligheder fra hele Ribe Amt. Centret har en samlet elevudløst normering på 12,4 lærerstillinger og 8 pædagogstillinger. Alle lærere har så vidt muligt også undervisning i folkeskolens almindelige klasser.

Eleverne har et gennemsnitligt ugentligt timetal på 24 undervisningslektioner.

Børn med sproglige vanskeligheder undervises i klasser med ca. 5 elever pr. voksne. Der er af og til tolærerordning, men der deltager ikke pædagoger i undervisningen af skolebørnene, men alene i børnehaveklasserne og i forhold til førskolebørnene.

Der søges integration med den almindelige folkeskole, ved at lærere og elever deltager i fælles arrangementer med lærere og elever for hele skolen. Desuden er der en fælles indskolingsordning for alle børnehaveklasser og 1. og 2. klasser, dvs. for både centrets og den øvrige skoles elever.

Børn med hørenedsættelser, som kommunikerer via det talte sprog (ikke tegnsprog), deltager med særlig tilrettelagt undervisning i den almindelige klasseundervisning.

Undervisningen understøttes med det nødvendige tekniske udstyr (teleslyngeanlæg m.m.). Desuden modtager eleverne individuel undervisning ved talehørepædagog.

Skolen tilstræber, at alle klasselærere er uddannede talehørepædagoger. Derfor har 15 lærere en speciallæreruddannelse, og fire er for øjeblikket i gang med at uddanne sig. Generelt finansierer skolen selv uddannelsen inkl. de vikarudgifter, som følger af fravær grundet uddannelse.

Skolens ledelse består af en skoleinspektør, en viceinspektør og en centerleder. Disse deler én sekretær, ansat 33 timer ugentlig. Samlet har centerafdelingen en nomeret ledelsestid på 1105 timer årligt samt 112 timer, som skolen selv finansierer.

PPR-bistanden på skolen varetages af en fast psykolog tilknyttet kom-

kommunens PPR. PPR har afsat 0,5 psykologstilling til betjeningen af centret. Fra Præstegårdsskolen modtager centret desuden fire timers ugentlig fysioterapi i tre måneder om året til screening og vejledning.

Eleverne på centret går i den almindelige SFO om eftermiddagen.

Præstegårdsskolen

Skolen har i alt 677 elever og 185 medarbejdere. Der er tilknyttet 85 medarbejdere til centret, bestående af 40 lærere, 40 pædagoger, 4 fysioterapeuter og 1 kørselsmedarbejder. På centret går i alt 96 børn – 16 børn med fysisk handicap og 80 børn med psykisk handicap.

Eleverne på centret er tilknyttet forskellige afdelinger alt efter typen af deres handicap. Eleverne i de enkelte afdelinger opdeles efter alder. Der er i alt 13 forskellige klasser med mellem tre og syv elever. Normalt begavede elever med bevægehandicap er integreret med støtte i normalklasserne.

Undervisningstiden i centerklasserne foregår dagligt fra 8.30 til 13.30 med 25 ugentlige undervisningslektioner til eleverne. Der er knyttet mindst en pædagog til alle klasser. Pædagogerne arbejder samlet 17 timer ugentlig på centret. Den resterende tid indgår de i pasningen i skolens SFO. Pædagogernes arbejdstid er efter overenskomst med BUPL.

Forberedelse og udarbejdelse af individuelle planer for eleverne foregår i fællesskab mellem lærer og pædagog. Således er centret et af de få, hvor pædagogerne har fået tildelt forberedelsestid af skolen. Derfor benytter man sig også af muligheden for at opdele undervisningen, så lærer og pædagog underviser hver sin del af klassen. Det er dog altid læreren, som har det overordnede ansvar for undervisningen og dens tilrettelæggelse.

Centret lægger stor vægt på uddannelse, og målsætningen er, at alle skal have en speciallæreruddannelse eller specialpædagoguddannelse. For øjeblikket går fire medarbejdere på speciallæreruddannelsen. Normalt er det forvaltningen i kommunen (via en særlig pulje), der afholder udgiften til uddannelsen, mens vikarudgifterne skal holdes inden for skolens eget budget.

Det økonomiske samspil (inkl. lærernormeringer) mellem folkeskole og centerafdeling udnyttes, dvs. muligheden for at overføre ressourcer fra den ene enhed til den anden. Således overførte man i indeværende skoleår

ressourcer fra folkeskolen til centerafdelingen. Andre år har det modsatte været gældende.

Centrets leder indgår i et ledelsesteam med skoleinspektøren og vice-skoleinspektøren, og lederen af centret har en samlet ledelsestid på 1380 timer årligt. Der er derudover mulighed for at udløse yderligere ledelsestid, idet 2% af de samlede udgifter til lønninger er til fri disposition. Skolens leder har ikke afsat et fast timetal til ledelsen af centret.

Skolens sekretariat er fælles, men er lokaliseret i to afdelinger – et i den almindelige folkeskole og et i centerdelen.

Den psykologiske rådgivning ydes af PPR i Esbjerg Kommune. Centret køber desuden rådgivning og supervision fra forskellige eksperter til særlige problemstillinger.

Den øvrige bistand udgør en sygeplejerske på fuld tid og en fysioterapeut ansat fuld tid samt en i en ¼ stilling. Den forholdsvis gode fysioterapinormering skyldes, at centret fungerer som praktikskole for fysioterapeutskolen i Esbjerg.

Kontakten til forældrene foregår i de 2 årlige konsultationer af 45 minutters varighed. Desuden har hvert barn en lærer og en pædagog som kontaktperson.

Der er en særlig SFO-afdeling med egen leder til 20.2-børnene, som er psykisk udviklingshæmmede.

I skolebestyrelsen er centret repræsenteret ved forældrerepræsentanter i klasserne, som skolebestyrelsen kan indkalde.

Sædding Skole

Skolen har alene undervisning op til 7. klasse. Der er i alt 254 elever på skolen. Heraf går 18 elever på specialundervisningscentret, som er et kombineret specialundervisnings- og fritidstilbud til børn i den skolepligtige alder med samme lokaler og personale. 10 af de 18 elever er tilmeldt fritidsdelen. Centret kan samlet rumme op til 25 elever. Derudover er der en specialafdeling med otte pladser for elever fra Esbjerg Kommune i alderen 9-14 år med særlige behov af social og emotionel karakter.

Specialundervisningscentrets målgruppe er elever med store vanskeligheder inden for det sociale og kommunikative områder, dvs. børn med

problematikker inden for autismeaspektet – herunder Aspergers Syndrom o.l. Eleverne befinder sig kognitivt inden for normalområdet.

Eleverne er inddelt i fire grupper afhængig af deres specialundervisningsbehov. Den ene gruppe fungerer p.t. som indslusningsgruppe til modtagelse af nye elever. Gruppestørrelsen varierer fra 3-6 elever. Undervisningen varetages samlet af syv lærere og syv pædagoger samt en vikar.

Undervisningen foregår alle dage i tidsrummet 8.30 til 13.30 med samlet 25 undervisningslektioner om ugen.

Alle medarbejdere på nær en er fuldtidsansat, og de arbejder i team på tre til fire personer. Fordelingen af pædagoger og lærere i det enkelte team afhænger af gruppens behov.

Den daglige arbejdstid for lærerne ligger inden for tidsrummet 8.00-15.30 og for pædagogerne mellem 6.30-17.00. Lærere og pædagoger deltager således både i fritids- og skoledel. Pædagogerne tilrettelægger de fleste af aktiviteterne i fritidsdelen, og de har ansvar for at dække fritidsdelens ydertimer og ferier.

Både lærere og pædagoger har forberedelsestid, og pædagogerne deltager i undervisningen på lige fod med lærerne, men det er lærerne, der står for tilrettelæggelsen af undervisningen, og med ansvaret for undervisningen. Omfanget af pædagogernes forberedelsestid aftales med skolens ledelse. Pædagogerne er ansat efter BUPL's overenskomst ved daginstitutioner, SFO og klubber mv.

Centret har for øjeblikket tilmeldt to lærere og en pædagog til specialpædagoguddannelsen.

Økonomisk kører folkeskolen og centret uafhængigt af hinanden, men muligheden for at overføre ressourcer fra centret og omvendt kan bruges. Denne mulighed bliver endnu større, når kommunen indfører lønsumsstyring august 2003.

Skolesekretærbistand og pedelfunktion for både folkeskole og center ligger i folkeskoledelen.

Centerlederen deltager i ugentlige møder i skolens lederteam. Centerlederen har 472 timer årligt til ledelsen af centret (200 timer konsulenttid og 272 timer administrationstid).

Skoleinspektøren har ikke et bestemt antal timer til centret, men oplyser, at hun bruger knap en sjettedel af sin tid på opgaver vedr. centret.

Sidste år udarbejdede skolen en virksomhedsplan for hele skolen. I indeværende skoleår vil der blive udarbejdet en særligt for centret.

Det er centerlederen, der deltager i pædagogisk råds møder på skolen, og medarbejderne ved centret gør det normalt ikke. Centret holder eget personalemøde en gang om måneden.

Esbjerg Kommunes PPR udfører den daglige rådgivningsmæssige betjening af centret, og der er tilknyttet en fast psykolog fra PPR, som en gang hver måned yder hvert team ca. 2 timer faglig supervision. Derudover deltager psykologen i konferencer og evt. andre møder med forældre og øvrige faggrupper. Børnene undersøges/testes efter behov. Endelig kan psykologen tilkaldes eller kontaktes telefonisk efter behov.

Da centrets elever ikke er fysisk handicappede, har centret ikke tilknyttet fast fysioterapibistand, med der er mulighed for at få bistand efter behov fra kommunens PPR.

Hver elev har en primær og sekundær kontaktperson, som kan være enten en lærer eller en pædagog, men således at hver elev har tilknyttet både en lærer og en pædagog. Hver elev har en kontaktbog, som både hjem og skole skriver i dagligt. Den primære kontaktperson har en ugentlig telefonkontakt med forældrene.

Primær og sekundær kontaktperson deltager i de to årlige skole-hjem-samtaler. Centerlederen deltager efter behov. Ved den årlige konference deltager forældre, primær og sekundær person, centerleder, psykolog, sagsbehandler. Øvrige fagpersoner såsom børne- og ungdomspsykiatrisk ambulatorium, kurator o.l. deltager efter behov. Desuden afholdes et årligt fælles forældremøde for centret.

Centret hører under den øvrige skoles forældrebestyrelse. Der er mulighed for, at forældrene herfra kan opstille, når der er valg til bestyrelsen, men indtil videre har ingen ønsket at opstille.

3.2.2 **Grindsted Kommune, Søndre Skole**

Der er i alt 572 elever på skolen, heraf går 32 elever på centret. På centret er ansat 8 lærere og 6 pædagoger. Alle lærere arbejder i kombinationsstillinger, dvs. både i den almindelige folkeskole og på centret. Samlet er undervisningen normeret til 10,75 lærerstillinger.

Eleverne udgør et vidt spekter af børn med forskellige handicap.

Undervisningen på centret er struktureret således, at børnene er inddelt i fem grupper – primært efter alder. Børnene modtager dagligt undervisning i tidsrummet 8.05 til 13.25 med 25 ugentlige undervisningslektioner.

Klasserne undervises af team, som ofte består af en fuldtidsansat og deltidsansat lærer og en fuldtidsansat og deltidsansat pædagog. Opgavefordelingen mellem disse medarbejdere er flydende. Normalt varetages undervisningen på lige fod, og uden at der er en præcis opgavefordeling. Undervisningsplanen udarbejdes i et fællesskab mellem lærere og pædagoger, men læreren har det endelige ansvar for undervisningen og dens gennemførelse.

På centret er der indgået en specialaftale med pædagoger som medvirker i undervisningen. Disse modtager 700 kr. som kompensation for manglende forberedelsestid. Pædagogerne er ansat efter BUPL's overenskomst.

Kommunen har lønsumsstyring. Centret skal derfor selv afholde udgiften til speciallæreruddannelsen inden for eget budget. Kun få medarbejdere på centret har en specialuddannelse, enten som speciallærer eller som specialpædagog. Aktuelt har tre medarbejdere en specialuddannelse.

Der er afsat ca. 1200 ledelsestimer til centerlederen, og der er tildelt 210.000 kr til skolens ledelse (skoleinspektør og viceskoleinspektør) i forbindelse med den overordnede ledelse af centret. Ledelsen på skolen er samlet i et ledelsesteam, hvori centerlederen også indgår.

Centrets budget og normering sker i en forhandling mellem skoleinspektøren og centerlederen. Generelt har centerlederen ansvaret for driftsdelen, mens skoleinspektøren har ansvaret for anlægsdelen.

Regnskabsmæssigt er centret helt adskilt fra folkeskolen. Det betyder blandt andet, at centret i indeværende år har et overskud på 1948 undervisningstimer, mens skolen har et underskud på 1500 undervisningstimer.

Psykologbistanden ydes ifølge overenskomst af PPR i Grindsted, og der er afsat mellem 100.000 til 150.000 kr. til psykologbistand til centret. Centret har desuden fysioterapeutbistand 11 timer ugentligt.

Der er en særlig SFO-afdeling med centerlederen som leder til 20.2-børnene.

Forældrene har en valgt repræsentant i skolebestyrelsen. Medarbejderne har en medarbejderrepræsentant fælles med den øvrige skoles ansatte.

3.2.3 Ribe Kommune, Vittenbergskolen

Der er p.t. indskrevet 39 elever i centret. De er fordelt på 2 afdelinger. Én beliggende på Vittenbergskolen med 28 elever og en mindre afdeling på Ribelunds område med 11 multihandicappede elever. 10 af de 11 elever på denne afdeling er bosiddende på Ribe Amts Børne- og Ungdomspension (RABU), som ligger i umiddelbar afstand.

På Vittenbergskolens afdeling er der p.t. ansat 8 lærere, 6 pædagoger og 3 pædagogmedhjælpere.

I den anden afdeling er der p.t. ansat 2 lærere, 4 pædagoger og 1 pædagogmedhjælper.

Tre lærere har en speciallæreruddannelse. Uddannelsen finansieres af centrets eget budget.

Herudover er der ansat 2 fysioterapeuter. Den ene med 27 timer/ugen og den anden med 7 timer/ugen. Centret tildeles 0,85 time/ugen pr. elev til fysioterapeutisk bistand.

Eleverne er fordelt på 7 klasser, og hver klasse har minimum 1 lærer og 1 pædagog. Klassestørrelsen varierer fra 4-7 elever.

Samtlige elever modtager undervisning fra 8.00-13.00 med 25 ugentlige lektioner.

I den daglige undervisning deler lærer og pædagog klassen mellem sig, men det er læreren, som forbereder undervisningen og har det overordnede ansvar i klassen.

Centrets pædagoger arbejder udelukkende i centret og ikke i skolens SFO. Pædagogerne er organiseret i BUPL.

Samtlige lærere arbejder også udelukkende i centret.

Centret har 8,5 timer/ugentlig til psykologbistand. Dette varetages af det kommunale PPR-kontor. Derudover modtager centret en ramme på 100.000 kr. årligt til at varetage opgaver, som kræver en særlig ekspertise, som PPR ikke har.

Centerlederen er ansat på fuld tid (årligt 1924 timer brutto).

Skolelederens årlige timetal til ledelse af centret er usikkert, da timerne til ledelse er udmeldt på baggrund af det samlede elevtal for hele Vittenbergskolen.

Skolens SFO har en lille specialgruppe med egen leder, og med skolens leder som overordnet leder, som modtager elever fra centret efter sko-

letid. Pædagogerne i SFO er tilknyttet kommunens støttekorps.

Centret har et selvstændigt forældreråd, hvor formanden er medlem af skolebestyrelsen.

3.2.4 **Vejen Kommune, Østerbyskolen**

Centret var selvstændigt, indtil det i 1995 blev slået sammen med Østerbyskolen. Centret har egen daglig ledelse pædagogisk og administrativt, eget budget og egen sekretær refererende til skoleinspektør.

Centret ligger i en selvstændig bygning ved siden af skolen og består af fire fysisk adskilte afdelinger. Der er en afdeling med en specialklasse række jf. §20.1, en afdeling med børn med gennemgribende udviklingsforstyrrelser (Aspergers syndrom), dvs. §20.2-elever, en afdeling med børn med massive indlæringsvanskeligheder også §20.2-elever samt en afdeling med gennemgribende udviklingsforstyrrelser i enkeltforanstaltning (også §20.2) (denne sidste afdeling ophører august 2003).

På skolen går i alt 500 elever, heraf går 66 elever på centret. 36 af disse er elever med gennemgribende udviklingsforstyrrelser eller massive indlæringsvanskeligheder (20.2-elever).

Til centret er knyttet 23 lærere (21 fuldtidsstillinger) som kun underviser på centret. Omkring halvdelen (12) af lærere har ingen særlig specialpædagogisk uddannelse. Centret har p.t. kun én lærer i kombinationsstilling med normalskolen.

Derudover er der tilknyttet 17 pædagoger (5,5 fuldtidsstillinger), som har kombinationsstillinger, idet de både er på centret og i skolens SFO.

Eleverne er inddelt efter alder og handicap i fire grupper. Klassetrinene 0-3 modtager ugentlig 25 undervisningslektioner, mens 4.-10. klassetrin modtager 28 undervisningslektioner.

I undervisningen er arbejdsdelingen mellem lærer og pædagog klart opdelt. Lærerne har ansvaret for undervisningens tilrettelæggelse og udførelse, og uddelegerer opgaver til pædagogen. Der er knyttet faste pædagoger til grupperne gennem skoleåret, men på grund af kombinationsstillinger er der op til 4 faste pædagoger på en gruppe i løbet af ugen.

Pædagogerne har rådighedstimer, som ikke er tilstrækkelige til også at dække al fælles forberedelse sammen med lærerne. På grund af kombinationsstillinger vil fælles forberedelse også kun kunne udføres efter kl.16.00

eller kl.17.00, hvilket giver for meget ventetid for lærerne. Al fælles mødevirksomhed, som ligger før kl.16/17, kan pædagogerne ikke deltage i. Derfor er der kun lidt fælles forberedelsestid.

Centret har årligt 800 kr. til kurser pr. fuldtidsansat lærer. Centret forsøger gennem kurser på stedet at efteruddanne/efteruddanne lærere.

Centret har selvstændigt regnskab.

Den psykologiske bistand er i gennemsnit normeret til 0,4 stilling (inkl. lys, varme og el), svarende til ca. 4-8 timer ugentligt, hvilket giver mulighed for, at psykologen kommer på besøg i klasserne fast hver uge.

Centrets fysioterapeut er p.t ansat ved PPR, og har 0,5 timer pr barn inkl. administration, rapport, supervision mv. (alene for elever med massive indlæringsvanskeligheder og dækker ikke elever i enkeltforanstaltning).

Der er ikke afsat et bestemt timetal til talepædagogisk bistand, men tages af den eksisterende normering i det omfang, det er muligt.

Centerlederen har 1332,4 timer ledelsestid, hvoraf 782,5 timer er finansieret af amtet. Forvaltningen har ikke specificeret ledelsestiden mellem §20.1- og §20.2-børnene, idet lederens arbejde omfatter både 20.1- og 20.2-børnenes undervisning. Skoleinspektøren har ikke afsat et særligt antal timer til ledelsen af centret, så der bruges tid efter behov.

SFO på skolen har en særlig afdeling for børnene med massive indlæringsvanskeligheder.

3.3 Ledere og medarbejderes erfaringer med centrenes arbejde

I interviewene med skolechefer, skoleledere, centerledere og medarbejdere optræder forskellige synspunkter på og erfaringer med centermodellen og rammerne for undervisningen. Alle er tilhængere af centermodellen som et særligt specialiseret tilbud til børn og unge med vidtgående psykiske eller fysiske handicap. Alle ledere og medarbejdere er også glade for arbejdet, og sætter pris på en høj grad af faglighed i arbejdet.

I interviewene gives der udtryk for forskellige erfaringer med graden af integration af centret og dets elever i det normale skolemiljø. Graden af integration afhænger dels af centrets fysiske placering og graden og typen af børnenes handicap.

På Danmarksgade skole, hvor der er tale om børn alene med et tale- eller hørehandicap, og hvor centret fysisk set er meget integreret i skolens fysiske miljø er der også en høj grad af integration af såvel lærere som elever i det normale skolemiljø.

Modsatningen er Østerbyskolen i Vejen Kommune, hvor centret ligger i egen bygning, og hvor lærere og pædagoger udelukkende arbejder på centret, hvor der kun er lidt integration i den normale folkeskole, såvel hvad angår lærere som elever.

Et udtryk for graden af lærernes integration i skolens normalmiljø er dels, hvor ofte de to personalegrupper, dvs. de ansatte på normalskolen og de ansatte på centret, spiser frokost sammen, dels hvor ofte de ansatte deltager i møder på skolen.

Et udtryk for graden af elevernes integration i eller kontakt med skolens normalmiljø er, hvor ofte centrets elever deltager i aktiviteter på skolen (fx fastelavnsfester, julearrangementer og temauger).

Dette er meget forskelligt fra center til center.

Centermodellen og organiseringen af centrene rummer således også en del problemer, som vil blive ridset op i det følgende. Der er tale om en række problemstillinger, som nævnes i interviewene, uden at de nødvendigvis opleves som et problem af alle de interviewede.

Problemstillinger omkring centrets tilknytning til en almindelig folkeskole:

De faglige udviklingsmuligheder i dialogen med de almindelige lærere og elevernes mulighed for at spejle sig i de normale børn (den positive påvirkning ved samværet med børn uden handicap).

Der er nogle af de interviewede, der påpeger den fordel, der ligger i centermodellen, nemlig at placeringen på en folkeskole giver lærerne flere faglige udviklingsmuligheder grundet muligheden for en faglig dialog med de lærere, der underviser i de almindelige folkeskoleklasser. Desuden har eleverne med handicap muligheden for samvær med de almindelige folkeskoleelever. Men langt fra alle har den slags positive erfaringer.

Der er nogle, der påpeger, at lærernes udbytte af samværet med de almindelige folkeskolelærere er lidt af en illusion. Det samme gælder center-elevernes udbytte af samværet med almindelige folkeskoleelever.

Set fra centermedarbejdernes side har de ikke meget tilfælles med de almindelige folkeskolelærere, fordi lærerne på den almindelige folkeskole kun har lidt viden om og forståelse for undervisningen af børn med handicap, og den faglige dialog udebliver derfor. Af samme grund har de fælles møder med den øvrige skoles lærere meget lidt interesse for centrets medarbejdere. Det gælder fx pædagogisk råds møder o.l., hvor centermedarbejderne oplever, at de temaer, der drøftes på møderne har meget lidt relevans for dem (fx klare mål for dansk på 9. klassetrin). Derfor mener nogle, at centermedarbejdernes deltagelse i fælles møder med normalskolen er lidt spild af tid.

Hvad angår center elevernes integration eller samvær med normalskoleelever, har center eleverne ikke meget glæde af dette samvær, selv om muligheden er der, da der ingen reel kommunikation er mellem center elever og normalskoleelever, og fordi de normale børns ofte larmende adfærd kan virke meget urovækkende for børn med svære handicap.

De lokale- og ressourcemæssige fordele

En anden problemstilling er den lokalemæssige og ressourcemæssige fordel, der skulle være ved tilknytningen til den almindelige folkeskole. Her er meget forskellige erfaringer fra centrenes side. Nogle ansatte på centrene oplever det som meget svært dels at få lov til at låne faglokaler på skolen, dels at sekretærbistanden til centret forsvinder ind i skolens administration, uden at man får den tilstrækkelige sekretariatsbistand.

Der er tillige en påpegnings af, at det er meget svært at gennemskue, hvordan ressourcerne anvendes, og den manglende gennemskuelse gør, at nogle er usikre på, hvor »pengene eller ressourcerne« forsvinder hen. Det gælder både på forvaltnings- og på skoleniveau.

Desuden betyder sammenblandingen af ressourcer såvel på ledelses- som lærerside, at centret udtyndes for ressourcer, fordi ressourcer bruges til »at lappe den almindelige folkeskoles ressourcer«.

Et problem er de ledelsesmæssige ressourcer på centrene, hvor der fra forskellig side efterlyses fuld ledelsestid og større beslutningskompetence

til centerledere samt uafhængighed af den almindelige folkeskole. Et problem er, at de ansatte på centrene oplever, at de har to driftsherrer, nemlig centerlederen og skolelederen, hvor det ikke altid er lige gennemskueligt, hvem der har ansvar for hvad.

Tilknytningen til den almindelige folkeskole betyder, at beslutningsvejene kan opleves som lange, og set fra et centersynspunkt kan ledelsen opleves som værende langt væk. Det kan opleves som lidt af et bureaukrati, når alle vigtige beslutninger skal drøftes eller besluttet af skoleledelsen, ligesom der er en vis utilfredshed med sammenblandingen af ressourcer til center og folkeskole.

Problemstillinger i samarbejdet mellem de to forskellige faggrupper: lærere og pædagoger

I centerkommunerne ses alle tænkelige modeller for samarbejde.

Lige fra det fuldstændige ligeværdige samarbejde, hvor lærere og pædagoger arbejder på lige fod uden at skelne til den uddannelsesmæssige baggrund, over den blødere model, hvor lærere og pædagoger arbejder på lige fod med en klar arbejdsdeling, og frem til den skarpt opdelte model, hvor pædagogen arbejder alene som medhjælp i gruppen og uden en fast tilknytning til et bestemt undervisningsteam.

Tilsyneladende har de enkelte skoler og centre indrettet sig efter lokale aftaler, hvilket der ikke er den store utilfredshed med, ud over at pædagogernes anden faglighed (uden i denne sammenhæng at konkretisere eller definere den nærmere) ikke alle steder udnyttes fuldt ud. På de skoler, hvor de forskellige fagligheder udnyttes fuldt ud, er der især tilfredshed med samarbejdet.

Arbejdsopgaverne mellem pædagog og lærer defineres således forskelligt, men der vises i interviewene ingen utilfredshed med den aftalte arbejdsdeling, hvilket siger noget om den fleksibilitet, der også er i samarbejdet.

En særlig problemstilling, der nævnes, er læreres og pædagogers forskellige arbejdstider. Lærerne er færdige med deres undervisning kl.13 eller kl. 14, mens pædagogerne, der også arbejder i skolens SFO, først er færdig sent på eftermiddagen. Det betyder, at det er vanskeligt at finde et fælles mødetidspunkt i det tværfaglige team omkring klasser/elevgruppen.

Endelig nævnes det som en ulempe, at pædagogerne har skolelederen som direkte leder, mens lærerne på centrene refererer til lederen af centret.

Den faglige bistand og efteruddannelsesmulighederne i arbejdet

Der er på centrene meget forskellige erfaringer med den ydede bistand, især fra PPR-psykologerne. På nogle centre er der stor tilfredshed med indhold og omfang af psykologbistanden. På andre centre påpeges det som et problem, at personalet ikke ved, hvor meget psykologbistand de er berettiget til, og der er en vis utilfredshed på de centre, hvor der er ikke er en fast aftale om tildeling af ressourcer, og hvor psykologbistanden i stedet ydes efter behov, fordi det let betyder, at centre ikke oplever, at behovet dækkes tilstrækkeligt.

Et andet synspunkt er, at psykologerne ikke har tilstrækkelig faglig ekspertise til at yde kvalificeret bistand, hvilket der er stor forståelse for, da psykologerne skal have en viden om mange forskellige typer af handicap. Men det betyder, at hvad angår psykologbistanden ses frustration, både hvad angår kvantiteten og kvalitet, men også at tilfredsheden varierer meget fra center til center. Derimod høres ikke de samme frustrationer, hvad angår fysioterapeutbistanden og talepædagogbistanden.

Hvad angår efteruddannelsesmuligheder er det et kritikpunkt, mere fra nogle centres side end andres, at der ikke er tilstrækkelig gode muligheder for deltagelse i kurser og efteruddannelse. Især påpeges problemet, at ikke alle har en speciallærer eller specialpædagoguddannelse, og at muligheden for at få relevant efteruddannelser er hæmmet af, at det er dyre uddannelser, hvor finansieringsvilkårene fra center til center er på et meget forskelligt niveau. Nogle fortæller, at de har måttet vente op til otte år uden endnu at være kommet i gang med uddannelsen.

Arbejdet med børn med svære handicap er et psykisk meget belastende arbejde, fordi det er fagligt meget krævende

De svære handicap, som stiller store krav til medarbejdernes ekspertise samt en evt oplevelse af manglende faglige efteruddannelsesmuligheder samt utilstrækkelig faglig konsulentbistand udefra, medfører, ifølge de interviewede, stresstilstande blandt medarbejderne på centrene, selv om alle

er meget glade for jobbet, som de selv har valgt.

Det til tider meget krævende og belastende arbejde medfører, at arbejdsmiljøet ikke alle steder er lige godt. Af samme grund har der på nogle centre været særlig fokus på arbejdsmiljøet og undersøgelse af dette med henblik på forbedringer.

Vægtningen af ren pleje og af fagligt orienterede aktiviteter i undervisningen kan være skæv til fordel for det plejekrævende element

En del af centerleverne er meget plejekrævende. Det betyder, peger de interviewede på, at det kan diskuteres, hvilken faglighed der er brug for i arbejdet med eleverne med svære handicap. Spørgsmålet er, hvorvidt det nødvendigvis er lærere, der er behov for i undervisningen, da en stor del af undervisningstiden går med pleje og praktisk hjælp.

Amtets rolle

I interviewene er amtets rolle også blevet drøftet. Nogle peger på, at amtet alene har en økonomisk rolle i forhold til kommunerne og centrene. Andre giver udtryk for ønske om, at amtet også fik en anden rolle. Den til tider utilstrækkelige psykologbetjening af centrene betyder, at det fra forskellig side påpeges, at det evt. kunne være ønskeligt, at amtet kunne yde den nødvendige faglige bistand ved psykologer med den nødvendige ekspertise.

Endvidere peges der på, at det kunne være en fordel, hvis det fra amtets side blev tydeliggjort, hvilke forventninger der er til PPR-betjeningen i kommunerne.

Endelig ville det være en fordel, at der var et fast antal psykologtimer til betjeningen af centrene, frem for som nu at antallet af timer afhænger af antallet af elever på centret, hvilket betyder, at det bliver svært at styre ressourcerne i PPR og dermed give den fornødne bistand til alle.

I næste kapitel, hvor resultaterne af spørgeskemaundersøgelsen blandt de ansatte på centrene beskrives, vil de opridsede problemstillinger blive drøftet yderligere.

4 De ansattes erfaringer med centermodellen og arbejdet med børn med handicap

Dette kapitel er baseret på resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen blandt de ansatte på de seks centerenheder med henblik på en nærmere analyse af arbejdet på centrene samt personalets oplevelse af de vilkår, de arbejder under.

Spørgeskemaundersøgelsens spørgsmål har bl.a. basis i de problemstillinger, der nævntes i interviewene. Det drejer sig især om følgende problemstillinger:

- Tidsforbrug til mødeaktiviteter, herunder på folkeskolen
- Brug af konsulenter og eksperter og tilfredsheden hermed
- Muligheden for at bruge skolens faciliteter
- Uddannelsesaktiviteter
- Elevernes deltagelse i arrangementer på skolen med skolens øvrige elever
- Ønsker til tidsanvendelse til diverse aktiviteter
- Undervisningens indhold og tilfredsheden hermed
- Det faglige og sociale arbejdsmiljø på centret
- Arbejdsfordelingen mellem lærere og pædagoger i undervisningen.

Indledningsvis skal det også nævnes, at mange respondenter mente, at hvad angår den daglige tidsregistrering, var uge 50, hvori tidsregistreringen foretog, en meget atypisk uge. Der var færre aktiviteter, end der plejede at være set i forhold til de øvrige uger i skoleåret.

Endelig skal det endnu engang påpeges, at centrene fungerer meget forskelligt, og at resultaterne derfor må tages med en vis varsomhed, fordi

nogle centre »fylder« mere end andre, fordi besvarelsesprocenten mellem centrene er meget forskellig (jf. kapitel 2).

4.1 **Beskrivelse af de ansatte på centrene, som deltog i undersøgelsen**

Blandt de 115 respondenter, der deltog, er der en stærk overvægt af kvinder, som udgør 84% af respondenterne. Aldersgennemsnittet ligger på 46 år strækkende sig fra 26 til 63 år.

Flertallet af deltagerne i spørgeskemaundersøgelsen har såvel mange arbejdstimer på centret som lang anciennitet.

De ansatte har været længe i nuværende ansættelse på centret med en gennemsnitlig anciennitet på 10 år. Pædagogerne har været der lidt kortere tid (i snit 8 år) end lærerne (i snit 12 år).

Det gennemsnitlige antal arbejdstimer på centret er netto på 1481 timer på årsbasis, dvs. knap fuld tid (fuld tid er lig 1672 timer) (alene ansatte med mere end halvdelen af deres arbejdstid på centret deltog i undersøgelsen, så måske er den rent faktiske gennemsnitlige arbejdstid noget mindre). Kun 10% er ansat på centret mindre end 1000 timer netto på årsbasis.

Pædagogerne har lidt færre timer på centret med netto 1394 timer på årsbasis, mens lærerne i gennemsnit har netto 1537 timer.

Timeoplysningerne på årsbasis er dog noget usikre, fordi nogle ikke har set, at der ikke blev spurgt til nettotimetid (dvs. arbejdstimer ekskl. ferier og helligdage.)

De seks afdelingsledere/centerledere (heraf en SFO-leder) repræsenterende fire centre (men ikke alle centerkommunerne), har i snit 1587 timer netto med i snit 1252 ledelsestimer. Fire ledere er ledere på fuld tid. De sidste to har nogle ledelsestimer, men er den øvrige tid ansat som medarbejdere på centret.

Blandt deltagerne i undersøgelsen har 25% en speciallæreruddannelse, mens kun 3% har en specialpædagogisk baggrund.

65% af de ansatte vurderer, at de overvejende arbejder med børn med en blanding af forskellige handicap, mens kun 5% vurderer, at de arbejder med børn med lette handicap.

I gennemsnit arbejder de ansatte i to forskellige elevgrupper (strækende sig fra tilknytning til en op til seks grupper) med i snit seks børn i den gruppe, de har flest timer i.

Dette stemmer godt overens med det billede, som de interviewede i interviewundersøgelsen beskrev.

4.2 **Indholdet i personalets arbejde på centrene**

Brugen af personalets tid siger dels noget om indholdet i samværet med eleverne, dels noget om de rammer, personalet har for deres arbejde med eleverne.

I undersøgelsen af, hvordan personalet bruger deres arbejdstid, viser det sig, at personalets hovedaktivitet, ud over undervisningen af eleverne, såvel på årsbasis som daglig basis består af mødeaktiviteter. Det gælder især de interne mødeaktiviteter på centret med kolleger, dvs. teammøder med personalegruppen omkring klassen, personale- og udvalgmøder. Interne møder giver bl.a. mulighed for faglig udveksling og planlægning af undervisningen.

Dernæst bruger personalet en del tid på praktisk arbejde, som især består i udarbejdelse og indkøb af undervisningsmaterialer.

4.2.1 **Personalets aktiviteter set på årsbasis**

Personalet på centrene er blevet bedt om at give en vurdering af, hvor meget tid de bruger på årsbasis på følgende hovedaktiviteter:

- *Mødeaktiviteter*, det gælder såvel interne på centret, som eksterne med samarbejdspartnere uden for centret (herunder med diverse konsulenter og eksperter).
- *Uddannelsesaktiviteter*, herunder individuelle kurser, supervisionsaktiviteter interne såvel som eksterne ved fx psykolog.
- *Større arrangementer* med forældre og elever, kun elever samt elevernes deltagelse i større arrangementer på den almindelige folkeskole.
- *Administration og planlægning af arbejdet på centret* m.m. (årsplaner, undervisningsplanlægning, personaleaktiviteter).
- *Planlægning* af undervisningen af den enkelte elev, dvs. individuel undervisningsplanlægning.

Undersøgelsen viser, at lærere og pædagoger vurderer, at de især bruger meget tid på mødeaktiviteter. I snit vurderer lærerne, at de bruger 173 timer årligt, mens pædagogerne vurderer, at de bruger 123 timer årligt. Hvis disse tal ses i forhold til den oplyste gennemsnitlige samlede årlige arbejdstid for henholdsvis pædagoger og lærere, betyder det, at lærerne i snit bruger 12% af deres årlige arbejdstid og pædagogerne 9% af deres årlige arbejdstid på møder (jf. tabel 4.1).

Afdelingslederne bruger i kraft af deres ledelsesfunktioner det meste af deres tid på administration, nemlig 813 timer på årsbasis. Set i forhold til deres timetal på årsbasis, svarer det til 52% af arbejdstimerne på årsbasis. Dernæst bruger de meget tid på møder, ligesom lærere og pædagoger, nemlig 251 timer på årsbasis svarende til 16% af deres årnormering.

Den største del af mødetiden bruges på teammøder mellem pædagoger og lærere. Dernæst bruges der en del tid dels på møder med forældre, dels på møder med behandlere, konsulenter og rådgivere, fx psykolog, talepædagog, sagsbehandler og fysioterapeut. Hovedparten af denne tid går med møder med psykolog med fire timer i snit for pædagogerne, og seks timer for lærerne, mens afdelingslederne/centerlederne bruger mere tid, nemlig 17 timer på årsbasis.

Blandt lederne går tiden især til møder med »eksterne« samarbejdspartnere (dvs. skole, kommune og amt), nemlig i snit 15 timer på årsbasis samt til diverse andre mødeaktiviteter med 36 timer i snit.

Deltagelse i møder med hele skolens personale (pædagogisk råds møder m.m.), bruges der samlet set på årsbasis i snit 14 timer på (i snit syv møder). 11 timer (i snit fem møder) blandt lærere og pædagoger, og 18 timer (i snit syv møder) blandt lederne.

Administration og planlægning af undervisningen blev der også brugt noget tid på blandt lærere og pædagoger. Blandt lærerne i snit 84 timer på årsbasis og blandt pædagogerne 64 timer på årsbasis.

Uddannelsesaktiviteter brugtes der også en del tid på. Blandt lærerne 66 timer i snit og blandt pædagoger 73 timer i snit. Der brugtes især timer på individuelle kursus- og efteruddannelsesaktiviteter (lærerne 30 timer i snit og pædagogerne 35 timer i snit). Hvad angår ekstern supervision ved psykolog m.m. modtog lærerne i snit tre timer og pædagogerne fire timer. Hvad angår interne supervisionsaktiviteter (kollegial supervision), brugte

pædagogerne i snit ni timer, mens lærerne kun brugte fire timer i snit på årsbasis.

Tabel 4.1 Hvor meget tid har du inden for det sidste år brugt på diverse større aktivitetsområder? – timer i snit på årsbasis

Aktivitetsforbrug til hovedaktiviteter på årsbasis.	Lærere – timer i snit	Pædagoger – timer i snit	Afdelingsledere/ Centerledere – timer i snit
Alle mødeaktiviteter	173 (12%)	123 (9%)	251 (16%)
• heraf møder med hele skolens personale	14	11	18
• heraf personalemøder med kolleger på centret	19	15	27
• heraf teammøder	57	35	48
• heraf møder med forældre	28	24	35
• heraf møder om enkeltbørn med konsulenter	22	21	73
Administration og planlægning af undervisningen	84 (5%)	64 (5%)	813 (52%)
Uddannelsesaktiviteter (individuel og fælles)	66 (4%)	73 (5%)	73 (5%)
Større arrangementer for elever samt elever og forældre	52 (3%)	42 (3%)	20 (1%)
Individuel undervisningsplanlægning	24 (2%)	18 (1%)	12 (1%)
Andre aktiviteter (fx tilsynsopgaver, morgensamling, amtsmøde, praktikantvejledning)	15 (1%)	24 (2%)	38 (2%)
SUM	414 (27%)	344 (25%)	1207 (76%)
Timetal (netto) på årsbasis – i gennemsnit	1537 (100%)	1394 (100%)	1586

Bem.: kun seks afdelingsledere fra fire centerskoler deltog – derfor meget lille materiale.

4.2.2 Personalets daglige aktiviteter på centrene

I det følgende beskrives tidsforbruget på de daglige aktiviteter blandt pædagoger og lærere (skemaet er ikke eller kun delvist udfyldt blandt lederne på centrene, de indgår derfor ikke i denne analyse).

Undervisningstiden og tiden sammen med børnene, som indeholder såvel mere boglig orienteret undervisning som mere pædagogiske og omsorgsmæssige aktiviteter, såsom træning, pleje, praktisk arbejde under undervisningen samt pauser sammen med eleverne, fylder omkring halvdelen af såvel pædagogers som læreres arbejdstid, dvs. uafhængig af deres overenskomst-mæssige situation (jf. tabel 4.2).

De daglige tidsregistreringer viser endvidere, at i snit bruger pædagogerne mere tid på undervisningsaktiviteter, nemlig i snit en halv time mere

end lærerne, mens lærerne bruger lidt mere tid på mødeaktiviteter. Hvad dette skyldes, er ikke umiddelbart forklarligt.

Tabel 4.2 Hvor meget tid har du brugt på følgende aktiviteter i dag? – minutter i snit dagligt

Aktivitetsforbrug til hovedaktiviteter på daglig basis (en uges registreringer)	Lærere – minutter i snit (%)	Pædagoger – minutter i snit (%)
Undervisningsaktiviteter (inkl. træning, pleje, pauser m.m.)	225 (50%)	256 (58%)
Alle mødeaktiviteter heraf personalemøder med kolleger på centret	51 (11%) 32	39 (9%) 18
Praktisk arbejde uden elever (herunder udarb. af undervisningsmaterialer)	40 (9%)	23 (5%)
Uddannelsesaktiviteter (inkl. faglig sparring)	15 (3%)	12 (3%)
Forældrekontakt	8 (2%)	5 (1%)
Observationer og beskrivelser af børn	4 (1%)	6 (1%)
Planlægning	9 (2%)	3 (1%)
Andre aktiviteter (kontaktbog, edb-vejleder, konferencer, skoleblad)	106 (24%)	105 (24%)
Den daglige arbejdstid – i snit (minutter i alt)	450	444

Bem.: antallet af besvarelser fra henholdsvis afdelingsledere (og kun halvdelen af centrenes afdelingsledere er repræsenteret) og medhjælpere er så lille, at der ikke kan analyseres på disse to grupper selvstændigt.

Dernæst bruges der en del tid på mødeaktiviteter på centret. Det gælder især de interne møder på centret, dvs. personalemøder med kolleger på centret, møder med det klasseteam, som man arbejder i, samt div. udvalgmøder på centret.

Endelig bruges der en del tid på praktisk arbejde uden for elevgruppen. Det praktiske arbejde udgør især tid til udarbejdelse og indkøb af undervisningsmaterialer.

I det daglige bruges der ikke megen tid til faglig sparring ej heller tid til beskrivelse og observationer af de enkelte elever.

Derimod bruges omkring en fjerdedel af tiden på mange forskelligartede aktiviteter. Respondenterne nævner aktiviteter såsom kontaktbog, edb vejleder, konferencer og skoleblad.

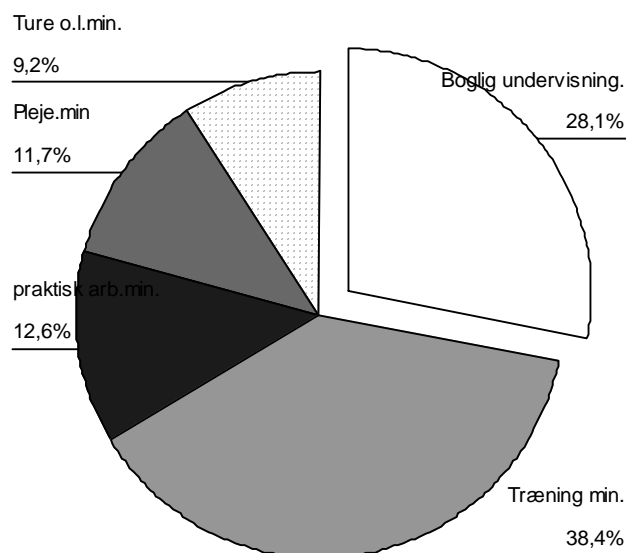
4.2.3 Indholdet i den daglige undervisning af eleverne

Som det blev beskrevet i sidste afsnit, mente nogle af de interviewede, at for meget af undervisningstiden gik med mere plejekrævende og omsorgsmæssige aktiviteter. Den daglige tidsregistreringsundersøgelse viser pædagogers og læreres forskellige arbejdsopgaver. Lærerne underviser overvejende, mens pædagogerne i højere grad træner eleverne og påtager sig plejekrævende opgaver.

I tidsregistreringsundersøgelsen viser det sig, at pædagogerne bruger omkring halvdelen af tiden sammen med eleverne (jf. figur 4.1) til træning af sprog, motorik m.m. (38% lig i snit 85 min. dgl.), samt til plejeaktiviteter (12% lig 27 min. dgl. i snit).

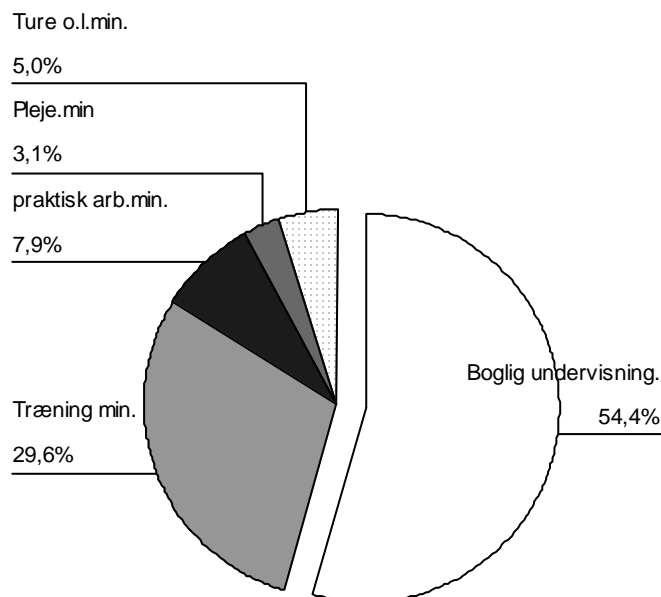
Lærerne (jf. figur 4.2) bruger noget mere tid på bogligt orienteret undervisning, nemlig lidt over halvdelen af deres tid, og næsten dobbelt så meget tid som pædagogerne (54% lig 110 min. mod pædagogernes 28% lig 63 min.). Dog går en del af deres tid også på træning, nemlig 30% af tiden (lig 57 min. i snit dgl.). Pleje bruger lærerne stort set ikke tid på.

Figur 4.1 Pædagogernes tidsanvendelse i undervisningen - den daglige registrering

Figur 4.2 Lærernes tidsanvendelse i undervisningen – den daglige registrering

4.3 Personalets tilfredshed med deres arbejdssituation

4.3.1 Indholdet i undervisningen

I interviewene blev der givet udtryk for, at de plejekrævende aktiviteter samt træningen af de forskellige færdigheder, såsom motorik og sprog, fyldte for meget i undervisningstiden, så der ikke blev tid til den egentlige undervisning (faglige og mere boglige færdigheder).

I den daglige tidsregistrering viste det sig, at lidt over halvdelen af lærernes tid i snit og lidt over en fjerdedel af pædagogernes tid går med egentlige undervisningsaktiviteter.

Personalet er også i spørgeskemaundersøgelsen blevet spurgt om, hvor meget de selv skønner, at de bruger på forskellige aktiviteter i samværet med eleverne i undervisningstiden.

I personalets eget skøn af, hvor meget tid der går til diverse arbejdsopgaver i undervisningstiden (jf. tabel 4.3), har de et helt andet billede af deres tidsforbrug end det, der viser sig i de daglige tidsregistreringer.

Det viser sig, at lærere og pædagoger oplever, at de bruger forholdsvis mere tid på træning (dvs. ikke boglig undervisning), end de rent faktisk gør (jf. den daglige tidsregistreringsundersøgelse). Det sammen gælder oplevelsen af tiden til plejeaktiviteter, hvor de også oplever, at de bruger mere tid på, end de faktisk gør.

Det viser sig også, at de to faggruppers oplevelse af tidsforbruget på diverse aktiviteter ikke er forskellige (ingen signifikante forskelle).

Tabel 4.3 Hvor stor del af undervisningstiden i en almindelig uge skønner du bliver anvendt til følgende aktiviteter?

Procent af undervisningstiden, der anvendes til	Procent i snit	0-25% af tiden	26-50% af tiden	51-75% af tiden	76-100% af tiden
Faglige færdigheder (boglig undervisning)	37	33	46	15	5
Træning – <i>Heraf</i>	55				
sprogtræning/-stimulering	21	77	22	2	-
social træning	20	96	4	-	-
motorisk træning	14	77	23	-	-
Pleje	13	92	8	-	-
Praktisk arbejde	10	13	60	28	-

Bem.: Nogle har ikke været opmærksom på, at %-summen skulle svare til 100% – derfor bliver spalte 1 – procent i snit på 115%.

Der ses ingen forskel mellem lærere og pædagogers oplevelse af tidsforbruget på diverse arbejdsopgaver, hvilket ikke svarer til den ren faktiske tidsregistrering.

Der er enkelte signifikante forskelle mellem centrene – det gælder sprogtræning og andelen af praktisk arbejde.

Spørgsmålet – Hvor stor del af undervisningstiden i en almindelig uge skønner du bliver anvendt til følgende aktiviteter – (jf. tabel 4.3) blev stillet ud fra ønsket om dernæst at spørge lærere og pædagoger om, hvor tilfredse de var med fordelingen af aktiviteter i samværet med eleverne i undervisningstiden (jf. tabel 4.4).

Hertil er svaret hos langt de fleste alligevel, at de er meget tilfredse eller tilfredse med tidsforbruget til diverse aktiviteter.

Aktiviteter, flest er utilfredse med med hensyn til tidsforbruget, er social træning og motorisk træning. Det gælder knap en tredjedel af lærere og pædagoger – uden at undersøgelsen kan svare på, hvorvidt lærere og pædagoger synes, at der skal bruges mere alternativt mindre tid på disse akti-

viteter. Noget tyder på, at deres svar er et ønske om at bruge mindre tid, ud fra tolkningen, at når de oplever, at de bruger mere tid, end de rent faktisk gør, så er det fordi, de synes, at de bruger uforholdsmæssig meget tid på disse aktiviteter.

Tabel 4.4 Hvor tilfreds er du med den tid, du anvender til..?

Tilfredsheden med tidsanvendelsen til	Meget tilfreds/ tilfreds %	Kun lidt tilfreds/utilfreds %
faglige færdigheder (boglig undervisning)	82	18
sprogtræning/-stimulering	80	20
social træning	69	31
motorisk træning	70	30
pleje	78	22
praktisk arbejde	76	25
andet	65	35

Bem.: Der er ingen signifikante forskelle mellem lærere og pædagoger. Hvad angår forskelle mellem centre, gælder det kun, hvad angår tilfredsheden med tiden anvendt til boglig undervisning.

4.3.2 Samarbejdet mellem lærere og pædagoger

Langt de fleste for ikke at sige alle har en positiv oplevelse af samarbejdet mellem lærere og pædagoger, ud fra betragtningen, at når langt de fleste oplever, at samarbejdet foregår på lige fod, så er det, fordi de synes, at samarbejdet er godt (uden at man nødvendigvis laver det samme) (jf. tabel 4.5). Der er dog signifikant flere pædagoger end lærere, der mener, at der arbejdes på lige fod i undervisningen.

Tabel 4.5 Hvordan er arbejdsdelingen mellem pædagoger og lærere?

Arbejdssituation	Ja %	Nej %
Arbejder på lige fod	56	44
Pædagog tager sig overvejende af det praktiske arbejde, mens lærerne underviser	28	72
Læreren tilrettelægger undervisningen, men ellers arbejder både lærere og pædagoger med undervisningen	86	14
Arbejder ikke sammen	34	66

Bem.: Signifikant flere pædagoger end lærere mener, at lærer og pædagog arbejder på lige fod.

Der er omkring en tredjedel af respondenterne, der svarer, at pædagoger og lærere ikke arbejder sammen, men der er grund til at tro, at de heller ikke gør det, dvs. der er kun lærere i undervisningen – men noget sikkert kan der ikke siges om det.

Lidt over en fjerdedel giver udtryk for, at pædagogerne primært har en rent praktisk funktion i undervisningen. En nøjere undersøgelse af denne gruppe viser, at flertallet alligevel oplever, at lærere og pædagoger arbejder på lige fod med læreren som den ansvarlige for undervisningen, hvilket tyder på en oplevelse af gensidig respekt i undervisningssituationen.

4.3.3 **Personalets ønsker til en anden anvendelse af deres arbejdstid**

Personalet er også spurgt om, hvorvidt de kunne ønske en anden tidsfordeling med hensyn til deres fordeling af aktiviteter i arbejdet på centret. Svarene viser, at der er et markant flertal af de ansatte (jf. tabel 4.6), som ønsker at bruge mere tid på fagligt udviklende aktiviteter, nemlig kollegial supervision (der er her signifikant flere pædagoger end lærere, der prioriterer dette højt), (efter- og videre)uddannelse, ligesom de gerne vil bruge mere tid sammen med eksperter på området.

En del vil også gerne bruge mere tid på observationer og beskrivelser af enkeltbørn og mere tid på personalesamarbejde.

Langt de fleste er dog tilfredse med deres nuværende fordeling af tid til forskellige aktiviteter.

En klar undtagelse er tiden til administration og praktisk arbejde, hvilket stort set alle gerne vil bruge mindre tid på.

Tabel 4.6 Dine ønsker til egen tidsanvendelse på centret. Procent

Jeg vil gerne bruge	Mere tid	Samme tid	Mindre tid/slet ikke
Gensidig kollegial supervision	73	26	1
Uddannelsesaktiviteter	70	29	1
Møder med eksterne konsulenter og eksperter	56	42	3
Observationer og beskrivelser af elever	45	55	-
Personalesamarbejde	39	59	2
Samvær med eleverne	31	65	5
Større arrangementer for elever	31	66	3
Planlægning af arbejdet på centret	31	60	9
Interne mødeaktiviteter på centret	28	61	11
Forældresamarbejde/-samtaler	25	73	2
Større arrangementer for elever og forældre	22	76	3
Praktisk arbejde	13	60	27
Administration	2	55	43

Bem.: Der er ingen signifikante forskelle mellem centrene mht. hvilke ønsker personalet har til en anden tidsfordeling af opgaver. Hvad angår forskelle mellem lærere og pædagoger, ses kun to signifikante forskelle. Pædagogerne ønsker i endnu højere grad end lærere kollegial supervision og deltagelse i planlægning af arbejdet på centret.

4.3.4 Faglig bistand og supervision

I relation både til behovet for mere tid til møder med eksterne konsulenter og eksperter, og i relation til den meget forskellige tilfredshed med eksperthjælp udefra, der blev givet udtryk for i interviewene, er personalet ved centrene spurgt om, hvor tilfredse de er med den hjælp, de modtager fra eksterne eksperter (jf. tabel 4.7).

Besvarelserne viser et billede af, at der især ikke er tilfredshed med psykologbistanden. Således mener 41% af personalet, at behovet for psykologbistand slet ikke eller kun lidt imødekommes. Kun 20% er fuldt ud tilfredse med psykologbetjeningen. En anden kommunal service, som der også er stor utilfredshed med, er kuratorbistanden. Børnepsykiatrisk bistand (fra amtets sygehusforvaltning) er der lige så stor utilfredshed med.

Tabel 4.7 I hvor høj grad imødekommes dit behov for hjælp og vejledning til eleverne?

Bistand fra	I høj grad %	I nogen grad %	Kun lidt/slet ikke %	Antal kon- takter i løbet af et år
Psykolog fra PPR	19	40	41	73
Fysioterapeut	41	42	17	50
Talepædagog	51	27	22	55
Børnepsykiater	10	19	71	39
Kurator	10	22	68	16

Bem.: Der er ingen signifikante forskelle mellem lærer og pædagog, men imellem centrene.

Der ses i øvrigt ingen sammenhæng mellem, hvor mange gange personalet har haft kontakt med psykologer, fysioterapeuter og talepædagog, og i hvor høj grad de synes, at behovet for bistand imødekommes. Der er således flere, der er utilfredse med psykologbistanden, selv om det er den ekspertgruppe, der har været flest kontakter med i det forløbne år, mens der er flere, der oplever, at behovet for hjælp fra fysioterapeuter og talepædagoger i højere grad imødekommes, selvom der har været mindre kontakt. Man skal dog være opmærksom på, at nogle centre har ansat talepædagoger og fysioterapeuter som en fast del af personalet, hvilket formodentlig spiller ind her.

4.3.5 Tilknytningen til folkeskolen

Fordelen ved centrets tilknytning til folkeskolen var i oplægget, at det bl.a. ville give mulighed for at bruge skolens faciliteter. I interviewene blev der fra fleres side givet udtryk for, at det kunne være svært at få adgang til både sekretærhjælp og faglokaler på skolen.

Personalet blev i spørgeskemaundersøgelsen spurgt om, i hvilket omfang de kunne anvende diverse faciliteter på skolen (jf. tabel 4.8).

Besvarelserne viser, at flertallet er tilfredse, men at omkring en tredjedel af personalet er utilfredse med mulighederne for at få sekretærbistand samt adgang til diverse faglokaler.

Tabel 4.8 I hvilket omfang kan du anvende følgende faciliteter på skolen?

Anvendelse af	I høj grad/ i nogen grad	Kun lidt/ slet ikke
Sekretærbistand	59	41
Gymnastiklokale	64	36
Musiklokale	61	39
Faglokale	63	37
Andet	71	29

Bem.: Der er ingen signifikante forskelle mellem lærer og pædagog, men imellem centrene.

4.3.6 Arbejds miljøet på centrene

I interviewene blev der fra forskellig side givet udtryk for, at arbejdet med børn med vidtgående handicap var meget stressende, fordi det var et vanskeligt og krævende arbejde, med høje faglige krav.

Personalet på centrene blev derfor spurgt, hvordan de ville beskrive deres arbejdssituation på centret (jf. tabel 4.9).

Besvarelserne viser, at stort set alle synes, at det er et fagligt spændende arbejde, og at der er en god opbakning fra kolleger, samt at arbejdspladsen er præget af en venlig atmosfære. Kort sagt arbejds miljøet opleves af de fleste som godt.

Der er imidlertid også en del (71%), som oplever, at det er en stressende arbejdsplads. Denne oplevelse er nært forbundet med oplevelsen af en arbejdsplads præget af høje krav og i nogle tilfælde også, at der er en anspændt og trykket atmosfære på arbejdspladsen. Dette gælder medarbejderne på nogle centre på mere end andre. Hvad årsagen er til dette, kan undersøgelsen ikke sige noget om.

Tabel 4.9 Hvordan vil du beskrive din arbejdssituation på centret?

Arbejdssituation er	Ja %	Nej %
Fagligt spændende	95	6
Stressende	71	29
Præget af høje krav	74	26
Præget af venlig atmosfære	83	17
Præget af god opbakning fra kolleger	89	11
Præget af anspændthed og trykket stemning	14	86

Bem.: Ingen signifikante forskelle mellem lærere og pædagoger, men signifikante forskelle mellem centrene, især hvad angår omfanget af stress, som er tæt forbundet med oplevelse af høje krav og oplevelse af anspændthed og trykket stemning, og modsat en venlig atmosfære.

4.4 Fordele og ulemper ved centermodellen

I spørgeskemaundersøgelsen er de ansatte blevet bedt om at fortælle om deres erfaringer med henholdsvis fordele og ulemper ved centermodellen (jf. tabel 4.10).

Når fordele og ulemper holdes op mod hinanden, er det meget tydeligt, at det, nogle ser som en fordel, kan andre se som en ulempe, hvilket afslører, hvor vidt forskellige erfaringer de ansatte har i de forskellige centre, og dermed hvor vidt forskelligt centrene fungerer på nogle områder.

Det gælder især muligheden for at låne skolens faciliteter, hvor nogle ser netop det som en fordel, mens andre oplyser, at det er svært at få lov til at bruge skolens faciliteter.

Det gælder også oplevelsen af integration med den folkeskole, man er tilknyttet. Nogle oplever et tæt og nært samarbejde med normalskolens lærere imellem, mens andre oplever, at de er meget isoleret fra deres skole, og at der fra skolens side udvises manglende engagement i og forståelse for centrets arbejde.

Der er ingen tvivl om, at stort set alle ansatte ved centrene trives i deres arbejde. Generelt opfattes centerideen som god, især når den udgør en lille enhed, hvor det er tilfældet (hvor det ikke er tilfældet, påpeges det fra flere sider, at centret er for stort og uoverskueligt). Centerideen har desuden en klar styrke i, at det er en enhed med en høj grad af faglig ekspertise og højt kvalificerede pædagoger og lærere, fordi man har mulighed for at specialisere sig. Desuden opfattes det som en klar fordel, at eleverne med handicap er sammen med ligestillede.

Børnenes forskellige handicap kan også være baggrunden for, at nogle mener, at det er en fordel, at børnene har muligheder for samvær med normalskolens elever, mens andre ikke ser det som en mulighed.

Tabel 10 Fordele og ulemper ved centermodellen:

4.10

Fordele	Ulemper
<ul style="list-style-type: none"> • Mulighed for at bruge skolens faciliteter • Nær kontakt til normalskolen • Samarbejde med almindelige folkeskole – og flere kolleger • Integration af center eleverne i normalskolemiljøet • Lille enhed, ekspertisen er samlet et sted • Høj grad af faglighed i arbejdet • Adgang til pædagogisk servicecenter • Pædagoger og lærere er lige kvalificerede • Eleverne er sammen med børn med lignende vanskeligheder 	<ul style="list-style-type: none"> • Svært at få lov til at bruge skolens lokaler – forfordeling af faglokaler i hovedskolen • Manglende engagement fra normalskolen • Forståelseskluft kolleger imellem • Isolation fra resten af skolen • Manglende integration af eleverne i normalskolemiljøet • Eleverne kommer let i klemme, hvor hører de til • Legemuligheder tilgodeser ikke centergruppen • Et for stort sted • Manglende kommunal ekspertise • Mange irrelevante møder • Ingen synlig ledelse – ingen inspektør • For mange ledere • Ledelse (både skoleleder og centrets leder) for langt væk – for stor afstand mellem beslutningstagere og udøvere • Manglende forståelse fra skolens ledelse – ikke godt at skolen hører under den normale skoles ledelse – præget af at centret ikke har selvstændig ledelse • Den alm. skole og ledelse er ikke særlig involveret • Ledelsesdelen er uoverskuelig og delt i to forskellige afdelinger

Dermed er fordelene sagt. Alle giver udtryk for, at de synes, at centremodellen er god, men de ser flere ulemper end fordele ved tilknytningen til en folkeskole.

Det gælder især mødeaktiviteten, elevers og læreres manglende integration/kontakt til den normale folkeskole, og det gælder ledelsen og styringen af centret.

Der klages især fra nogle centres side over for mange irrelevante møder, som man er forpligtiget til at deltage i, uden at dette specificeres nærmere, hvilke typer af møder, der er tale om.

Hvad angår ledelsen og styringen af centret, klages der både over manglende ledelse, manglende ledelseskompetence til centrets leder, samt at der er for mange ledere og et ledelseshierarki, som gør, at beslutningsprocesserne er lange og besværlige. Man påpeger behovet for, at centret har en selvstændig ledelse med en klar ledelseskompetence.

Der er endvidere flere, der giver udtryk for, at de oplever manglende forståelse fra og involvering fra skoleledelsens side over for det arbejde, der udføres på centret, og at skoleledelsen er »for langt væk«, og »usynlig«. Det opleves også som et problem, at der er en todelt ledelse (skoleledelse og leder af centret), hvilket betyder, at det er svært at vide, hvem der har kompetence til hvad.

4.5 Konklusion

Opsummerende kan det konkluderes, at stort set alle er tilhængere af centerideen som et specialiseret sted med en høj grad af faglighed. Der er tilfredshed med de daglige aktiviteter og arbejdsindholdet, og det psykiske og faglige arbejdsmiljø opleves som godt af de fleste.

Med der er også mange, der oplever, at der stilles høje faglige krav, hvilket kan være et pres og virke stressende.

Personalet ønsker samtidig at styrke fagligheden i deres arbejde. De vil gerne have mere tid til kollegial supervision, og til uddannelsesaktiviteter generelt.

Imidlertid oplever de ikke, at disse behov opfyldes fuldt ud. Det er svært at få bevilliget den speciallærer- eller specialpædagoguddannelse, som et flertal ønsker. Behovet for ekstern hjælp til de enkelte elever og supervision ved psykolog oplever forholdsvis mange ikke imødekommes.

I deres holdning til centerideen med tilknytning til den almindelige folkeskole, er der en del, der giver udtryk for, at det er der i praksis ikke de store gevinster ved, tværtimod, de synes ikke, at det fungerer. Eleverne har ikke meget kontakt til de almindelige folkeskoleelever, og de selv som ansatte har meget begrænset kontakt med deres kolleger på folkeskolen. Deres arbejdsituationer for forskellige, og der er, som de siger, en »forståelseskløft« mellem deres kolleger i skolen og dem selv. Eleverne på deres side har ingen glæde af samværet med eleverne på skolen, der en ingen kontakt, og det ofte støjende miljø kan virke urovækkende på dem.

Fordelen ved at ligge i eller op ad en folkeskole skulle også være muligheden for at bruge skolens faciliteter, faglokaler m.m., men på nogle centre oplever nogle det som meget svært at få adgang til disse faciliteter,

som de almindelige lærere »hurtigt sætter sig på« i planlægningen af skoleåret.

Endelig er der flere, der peger på ledelsen og styringen af centret som knap så god. Der mangler synlig styring i kraft af en selvstændig ledelse på centret med ledelseskompetence. Nu opleves ledelsen for langt væk, og det er svært at forholde sig til en toleddet ledelse og en skoleledelse, der ikke udviser engagement og forståelse for, hvad der foregår på centret.

Der er endelig nogle, der efterlyser en mere faglig bistand fra amtet. Gerne fx en styrkelse af rådgivningen i amtet frem for kommunernes egen PPR-betjening, som en del ikke synes fungerer godt nok, som det er i dag.

5 Udgiftsanalyse af folkeskolens vidtgående specialundervisning i Ribe Amt

I Ribe Amt skønnes det, at udgiften pr. elev til vidtgående specialundervisning er høj – sammenlignet med tilsvarende undervisningstilbud i andre amter. Dette er også det første indtryk, man får, når man betragter det af Amtsrådsforeningen oplyste nettoudgiftsniveau – dvs. den andel af udgifterne som amtet afholder efter afregningen med kommunerne – til vidtgående specialundervisning iflg. regnskabsåret 2001 jf. tabel 5.1.

Tabel 5.1 Nettoudgiftsniveau for vidtgående specialundervisning, angivet i kr.

	Nettoudgiften pr. indbygger (6-16 år), Regnskab 2001	Nettoudgiften pr. elev, Regnskab 2001	Afvigelse fra landsgennemsnittet af udgiften pr. elev, angivet i %
Københavns Amt	1.277	99.509	+ 36 %
Frederiksborg Amt	679	55.712	- 24 %
Roskilde Amt	1.030	101.684	+ 39 %
Vestsjællands Amt	1.195	79.950	+ 9 %
Storstrøms Amt	706	62.276	- 15 %
Bornholms Amt	752	63.268	- 14 %
Fyns Amt	799	48.343	- 34 %
Sønderjyllands Amt	824	76.844	+ 5 %
Ribe Amt	1.053	95.116	+ 30 %
Vejle Amt	1.097	72.766	- 1 %
Ringkøbing Amt	752	70.233	- 4 %
Århus Amt	721	77.914	+ 6 %
Viborg Amt	939	98.232	+ 34 %
Nordjyllands Amt	1.109	101.286	+ 38 %
Hele Landet (ekskl. Kbh. og Frb.)	935	73.174	0 %

Kilde: Amtsrådsforeningen.

Af tabellen fremgår det, at nettoudgiftsniveauet pr. indbygger i gennemsnit i hele landet er 935 kr., og at syv amter ligger over dette niveau, mens de resterende syv ligger under. I Ribe Amt er udgiften pr. indbygger til vidtgående specialundervisning ca. 120 kr. højere end landsgennemsnittet, eller ca. 12% højere.

Ser man på nettoudgiftsniveauet pr. elev, der modtager vidtgående specialundervisning, så ændres billedet ikke synderligt. Udgiftsniveauet pr. elev er i gennemsnit i hele landet ca. 73.000 kr., og otte amter overstiger dette, mens seks amter har et lavere udgiftsniveau end landsgennemsnittet. I Ribe Amt er udgiften pr. elev til vidtgående specialundervisning ca. 22.000 kr. højere end landsgennemsnittet, hvilket svarer til en afvigelse fra landsgennemsnittet på 30%.

Men hvad dækker disse udgifter egentlig over? Og kan man blot sammenligne udgiftsniveauerne amterne imellem?

I dette kapitel er det formålet at redegøre for, hvorledes Ribe Amts økonomiske ressourcer inden for den vidtgående specialundervisning anvendes og forvaltes. Herudover vil der i efterfølgende kapitler blive gennemført en udgiftssammenlignende analyse mellem Ribe Amt og henholdsvis Vejle og Sønderjyllands Amter med det formål at besvare ovennævnte spørgsmål.

Vi begynder med at se nærmere på den vidtgående specialundervisning, som man tilbyder i Ribe Amt, herunder organiseringen og økonomien på området.

5.1 Vidtgående specialundervisning for børn og unge i Ribe Amt

Som udgangspunkt kan det være nyttigt at danne sig et overblik over de samlede udgifter til undervisning af børn med vidtgående handicap. I Ribe Amt anvendte man brutto – dvs. før afregning med kommunerne og øvrige amter – i 2001 ca. 108,5 mio.kr. til undervisning af børn og unge med vidtgående handicap. Disse udgifter dækker over udgifter til flere forskellige undervisningstilbud. Disse fremgår af tabel 5.2.

Tabel 5.2 Udgifternes fordeling på undervisningstilbud og fællesudgifter, angivet i kr. og i procent

Undervisningstilbud:	Udgifter i 1000 kr., Regnskab 2001	Andel af samlede undervisningsudgifter
Amtets skole Assersbølgård - undervisning	5.845 5.845	5,9 % 5,9 %
Kommunal centerklasseundervisning	67.322	67,7 %
Esbjerg	44.646	44,9 %
Ribe	9.549	9,6 %
Grindsted	6.689	6,7 %
Vejen	6.438	6,5 %
Andre amter	12.596	12,7 %
Enkeltintegrerede	13.744	13,8 %
Samlede udgifter til undervisning	99.507	100 %
Fællesudgifter	3.102	-
Heraf konsulentbistand	1.798	-
Assersbølgård - botilbud	5.844.903	-
I alt, brutto (konto 3.07)	108.454	-
I alt, Indtægter (konto 3.07)	73.151	-
I alt, netto (konto 3.07)	35.303	-

Kilde: Ribe Amt, Regnskab 2001.

Som det ses af tabel 5.2, så anvendes hele 68% af Ribe Amts bruttoudgifter til selve undervisningstilbuddene på centerklasseundervisningen, ca. 13% blev anvendt på undervisningstilbud beliggende i andre amter, 14% af udgifterne gik til enkeltintegrerede elever på kommunale folkeskoler, og kun 6% blev anvendt på undervisningstilbuddet på amtets egen specialundervisningsskole – Kostskolen på Assersbølgård.

Ca. 425 elever modtog vidtgående specialundervisning i Ribe Amt i regnskabsåret 2001 – heraf ca. 11 elever fra andre amter. Disse fordeler sig på de forskellige undervisningstilbud som vist i tabel 5.3.

Tabel 5.3 Elevfordeling på undervisningstilbud iflg. regnskab 2001, angivet i antal og i procent

Undervisningstilbud: 7-17-årige	Gennemsnitlige antal elever i alt jan. - dec. 2001	Heraf elever fra andre amter	Andel af elever, %
Amtets skole	34,7	6,0	8 %
Assersbølgård	34,7	6,0	-
Kommunal centerklasseundervisning	289,8	4,8	68 %
Esbjerg, 7-17-årige	179,2	0	42 %
Esbjerg, småbørn	23,2	0	5 %
Ribe	36,8	3,8	9 %
Grindsted	25,4	1,0	6 %
Vejen	25,2	0	6 %
Andre amter	36,1	-	9 %
7-17-årige i andre amter	35,1	-	-
Småbørn i andre amter	1,0	-	-
Enkeltintegrerede	64,1	0	15 %
Elever i alt	424,7	10,8	100 %

Kilde: Ribe Amt, Budget 2003.

Ca. 68% af eleverne modtager altså centerundervisningen, 15% af eleverne modtager enkeltintegreret undervisning, 9% af eleverne modtager undervisning på institutioner beliggende i andre amter, og de resterende 8% af eleverne modtager undervisning på amtets egen specialskole.

Ud fra regnskabsoplysningerne omkring bruttoudgifternes samt elevernes fordeling på undervisningstilbud kan bruttoudgiften pr. elev i regnskabsåret 2001 beregnes.

Tabel 5.4 Bruttoudgiften pr. elev i 2001, angivet i kr.

Undervisningstilbud:	Bruttoudgift pr. elev
Amtslig kostskole	168.441
Kommunal centerklasseundervisning	232.305
Undervisning i andre amter	348.920
Enkeltintegrerede	214.415
Gennemsnitlig	234.300

Kilde: Ribe Amt, Regnskab 2001 og Budget 2003.

Som det fremgår af tabel 5.4, så beløber den gennemsnitlige bruttoudgift pr. elev jf. 2001 regnskabsåret sig til ca. 234.300 kr. Såvel bruttoudgiften pr. elev for de enkeltintegrerede elever, for elever undervist i centerklasser som til undervisningstilbudet på kostskolen Assersbølgård ligger lavere end den gennemsnitlige samlede bruttoudgift pr. elev. Omvendt er udgiften pr. elev undervist i andre amter højere end den samlede gennemsnitlige bruttoudgift pr. elev.

5.1.1 **Organiseringen af vidtgående specialundervisning for børn og unge i Ribe Amt**

Lovgivningsmæssigt gælder det, at Ribe Amt – som alle øvrige amter i Danmark – er forpligtet til at afholde de fulde udgifter i forbindelse med undervisningen af børn og unge, hvis udvikling stiller krav om en særlig vidtgående hensyntagen eller støtte jf. folkeskolelovens § 20, stk. 2.

Kommunerne betaler delvis amtet for denne ydelse via et centralt fastsat årligt takstbeløb for elever i 1.-10. klasse og børn i børnehaveklasse. Det kommunale takstbeløb udgør pr. 1. januar 2003 for førskolebørn 102 kr. pr. dag eller 37.230 kr. pr. år, for børnehaveklasse og 1.-10. klassetrin 483 kr. pr. dag eller 176.295 kr. pr. år.

Den 1. august 2000 overgik visitationskompetencen til kommunerne. Dvs. at barnets bopælskommune – i samarbejde med eleven og dennes forældre – fik kompetencen til at vurdere, om elevens behov for specialundervisning skulle opfyldes ved en amtskommunal foranstaltning. Bliver dette tilfældet, så er det Amtsrådet, der har bemyndigelse til at træffe afgørelse om det nærmere indhold af undervisningstilbuddet.

I Ribe Amt har man som tidligere nævnt valgt at organisere størstedelen af den vidtgående specialundervisning efter en decentral struktur, hvor opgaven så vidt muligt løses af fire af amtets kommuner efter overenskomst med Ribe Amt. Herudover er den vidtgående specialundervisning organiseret således, at amtet driver en børnespecialskole – kostskolen på Assersbølgård. Derudover var der i 2001 ca. 64 enkeltintegrerede elever i almindelige folkeskoler. Endelig har amtet indgået aftale med fire amter om henvisning af elever til lands- og landsdækkende specialskoler og med to naboamter om henvisning til disses folkeskoleforanstaltninger.

Det er udgifterne til vidtgående centerklasseundervisning af børn og unge (alder 7-17 år), der vil være fokus i næste afsnit.

5.1.2 **Driftsoverenskomsten mellem Ribe Amt og de fire byråd**

Ribe Amt har indgået overenskomster med Esbjerg, Vejen, Ribe og Grindsted Byråd om driften af specialundervisningscentrene beliggende i disse fire kommuner. Overenskomsterne indeholder de økonomiske rammer for kommunernes udførelse af opgaven. I dette afsnit gennemgås økonomien i de fire overenskomster – der efter en revision – har været gældende fra 1. august 2001.

Overenskomsterne mellem Ribe Amt og de fire byråd gælder uopsigeligt til den 31. december 2017, hvor de bortfalder uden opsigelse. Den lange løbetid skyldes, at amtet har medfinansieret større anlægsinvesteringer på kommunernes bygninger, og disse er aftalt afskrevet over en længere år-række. Kun i særlige tilfælde – ved afgørende ændrede forudsætninger – kan overenskomstens vilkår genforhandles, eller den kan ved enighed mellem amt og byråd opsiges med et års varsel til udgangen af en juli måned, mod at byrådet refunderer Ribe Amt for den uafskrevne del af de afholdte anlægsudgifter.

Et overblik over, hvilke udgiftsområder som amtet ifølge overenskomsterne dækker, samt afregningsmåden mellem Ribe Amt og byrådene, fremgår af tabel 5.5.

Tabel Udgiftsområder og afregningsformen mellem Ribe Amt og de fire
5.5 kommuner

§ i flg. overenskomst	Udgiftsområder som amtet godtgør	Afregningsform
§ 15 Udgifter til undervisning og specialpædagogisk bistand	Afdelingsledere, lærere, vikarudgifter, arbejdsskade-forsikring, tjenesterejser og efteruddannelsesudgifter Undervisningsmidler og inventar Elevaktiviteter Pædagogisk-psykologisk rådgivningsarbejde	Udgifterne refunderes forud den 1. i måneden på grundlag af det kendte elevtal. Beløbet afhænger desuden af elevernes handicap (høre eller tale- og sprog elever) og alder (børnehaveklasse eller 1.-10. kl.)
§ 16 Udgifter til specialpædagogisk bistand til småbørn	Lærere, vikarudgifter, arbejdsskade-forsikring, tjenesterejser og efteruddannelsesudgifter Undervisningsmidler Elevaktiviteter	Udgifterne godtgøres med et rammebeløb. Udgifterne refunderes forud den 1. i måneden på grundlag af det kendte elevtal Beløbet afhænger desuden af elevernes handicap (høre- eller tale- og sprogelever)
§ 17 Befordring	Befordring: ml. skole og hjem eller skole og daginstitution Lovpligtig svømmeundervisning Akut sygdom	Godtgøres med et månedligt acontobeløb. Beløbet justeres efterfølgende, så de faktiske udgifter dækkes
§ 18 Øvrige udgifter	Drift og vedligeholdelse af bygninger og udendørsarealer Pedel og rengøring Administration og ledelse på skolen samt tilrettelæggelse af kørselsordning Forsikring mod udgifter til tjenestemænd, som går af pga. sygdom før det fyldte 63½ år Fysioterapi, sygeplejerske og kørselsledsager	Udgifterne godtgøres med et rammebeløb. Udgifterne refunderes forud den 1. i måneden på grundlag af det kendte elevtal

Kilde: Ribe Amt, overenskomst mellem Ribe Amt og hhv. Esbjerg, Vejen, Ribe og Grindsted Byråd.

Det fremgår af overenskomsten, at der for størstedelen af udgifterne afregnes pr. elevkalenderdag, mens en samlet ramme, som ikke afhænger af elevtallet, skal dække udgifter i forbindelse med administration, bygningsudgifter, ledelse o.l. Udgifter i forbindelse med befordring af elever mel-

lem skole og hjem eller mellem skole og institution og befordringsudgifter i forbindelse med lovpligtig svømmeundervisning og akut opstået sygdom dækkes af amtet med udgangspunkt i de faktiske afholdte udgifter.

I det følgende gennemgås de enkelte udgiftsparagraffer i driftsoverenskomsterne med det formål at give et nuanceret overblik over, med hvilke beløb kommunernes driftsudgifter til de fire specialundervisningscentre godtgøres af Ribe Amt, samt for at give et billede af normeringen af lønnet personale.

§ 15 Udgifter til undervisning og specialpædagogisk bistand

Normeringen af personale, som indgår enten direkte i undervisningen eller som specialpædagogisk bistand samt den i overenskomsten aftalte udgift pr. elevkalenderdag, fremgår af nedenstående tabel for de forskellige kommunale folkeskoler i kommunerne, som har tilknyttet centerklasseundervisning.

Tabel 5.6 Ribe Amts udgifter iflg. overenskomsterne § 15 med de fire byråd, angivet i kr. 2001-priser, samt normering pr. uge af forskellige personalegrupper

	Ribe	Vejen	Grindsted	Esbjerg			
	Vittenberg Skolen	Østerby-skolen	Søndre Skole	Danmarks-gade skole		Præstegårds- og Sædding Skoler	
				Tale-elever	Høre-elever	Bh. kl.	1.-10 kl.
Udgifter pr. elevkalenderdag:							
lærere	346,6	350,1	346,1	260,2	454,6	276,7	339,5
Pædagoger og Fysioterapeut	192,3	130,6	141,7	-	-	180,6	180,6
Elevafhængige	24,1	27,4	25,9	21,8	21,8	9,6	20,3
Skolepsykolog	18,3	18,6	19,9	14,8	14,8	14,8	14,8
I alt	581,2	526,5	533,5	296,8	491,1	481,7	555,1
Normering pr. elev pr. uge:							
lærertimer	7,16	7,16	7,16	5,5	9,7	7,16	
Pædagogtimer	7,78	5,44	5,44	-	-	7,78	
Fysioterapeuttimer	0,85	0,5	0,5	-	-	1,34	

Kilde: Ribe Amt, overenskomst mellem Ribe Amt og hhv. Esbjerg, Vejen, Ribe og Grindsted Byråd.

Lærere

Der er ved alle skoler – undtagen Danmarksgade Skole i Esbjerg – afsat 7,16 lærerlektioner pr. elev pr. uge, svarende til 0,34 lærerstilling pr. elev eller 214,8 undervisningsklokketimer pr. år. Udgiften pr. elevkalenderdag til lærerlønninger osv. ligger ved de seks skoler mellem ca. 260 kr. og ca. 450 kr. – lavest blandt de talehæmmede børn og højest blandt de hørerhæmmede børn, som alle undervises på Danmarksgade Skole i Esbjerg. Udgiften pr. elevkalenderdag til lærerlønninger osv. udgør mellem ca. 60% og op til ca. 90% af de totale udgifter pr. elevkalenderdag til undervisning og specialpædagogisk bistand.

Støttepersonale

Støttepersonale omfatter pædagoger, pædagogmedhjælpere og fysioterapeuter. Udgifterne til samtlige af disse personalekategorier er elevafhængige.

Ved størstedelen af skolerne udløses der iflg. driftsoverenskomsterne 7,78 pædagogtimer pr. elev. pr. uge og 5,44 pædagogtimer pr. elev pr. uge til centerklasseundervisningen i Vejen og Grindsted Kommuner, mens man slet ikke anvender støttepersonale på Danmarksgade Skole i Esbjerg.

På Vittenberg Skolen i Ribe Kommune er der afsat 0,85 fysioterapeuttime pr. elev pr. uge, mens der i Vejen og Grindsted er afsat 0,5 fysioterapeuttime pr. elev pr. uge, og flest timer er der med 162,5 fysioterapeuttimer afsat på Sædding og Præstegårdsskolen, hvor særligt en gruppe bevægelsehæmmede børn kræver mere fysioterapi end børn med øvrige handicap.

Udgiften pr. elevkalenderdag til støttepersonale udgør mellem ca. 25% og op til ca. 38% af de totale udgifter pr. elevkalenderdag til undervisning og specialpædagogisk bistand.

Skolepsykolog – PPR

PPR (pædagogisk-psykologisk-rådgivning) i forbindelse med den vidtgående specialundervisning varetages som udgangspunkt af primærkommunerne i Ribe Amt, af amtets ledende psykolog samt af amtets ansatte konsulenter. Iflg. en i 2000 gennemført evaluering af driftsoverenskomsterne for den kommunalt drevne vidtgående specialundervisning fremgår det, at udgifterne på området skal reduceres med 40% gældende fra august 2001.

Tidligere blev udgifterne til PPR-betjening beregnet med udgangspunkt i, at en elev, der modtager centerklasseundervisning, omtrent koster 14 gange så meget som en »almindelig« elev. Efter evalueringen af overenskomsterne på specialundervisningsområdet er de samlede udgifter fastsat til 1,5 mio.kr., hvor der hidtil har været anvendt 2,5 mio.kr.

Af nedenstående tabel fremgår udgifterne til skolepsykologisk betjening fordelt på centerkommuner beregnet såvel før som efter evalueringen af driftsoverenskomsterne.

Tabel 5.7 Udgifter til skolepsykologisk betjening før og efter evaluering af driftsoverenskomsterne, angivet i kr., 2001-prisniveau

Centerkommune	Antal elever	Før evaluering		Efter evaluering	
		I alt	Pr. elev	I alt	Pr. elev
Esbjerg	163	1.463.240	8.976	878.146	5.387
Ribe	33	367.330	11.131	220.424	6.680
Vejen	25	273.750	10.950	169.360	6.774
Grindsted	28	338.618	12.094	203.174	7.256
I alt	249	2.442.938	9.811	1.471.104	5.908

Kilde: Ribe Amt, overenskomst mellem Ribe Amt og hhv. Esbjerg, Vejen, Ribe og Grindsted Byråd, samt evaluering af overenskomster med specialundervisningscentre.

Udgiften pr. elev til skolepsykologisk bistand er altså faldet med 40%. I dag ligger udgiften pr. elev pr. år således mellem ca. 5.400 kr. og 7.300 kr., hvor denne tidligere lå mellem ca. 9.000 og 12.000 kr. Af de totale udgifter pr. elevkalenderdag, som amtet godtgør til undervisning og specialpædagogisk bistand, udgør skolepsykologudgifterne fra ca. 2,6% og op til ca. 5%.

Ud over at de kommunale PPR-kontorer bistår de vidtgående specialklassecentre med vejledning, så har amtet i regnskabsåret 2001 anvendt ca. 1,8 mio. kr. til supplerende bistand inden for området. Ca. 85% af disse udgifter blev anvendt til aflønning af personale, og de resterende 15% blev anvendt til særlige undervisningsmidler. Amtet har ansat én synskonsulent, der bistår elever med særlige kommunikationsvanskeligheder samt en sundhedsplejerske – 170 timer pr. år – samt et antal speciallærere. Hvis det antages, at børn og unge, der modtager vidtgående specialundervisning,

trækker ligeligt på denne bistand uanset, hvilket undervisningstilbud de er tilknyttet, så svarer dette til, at udgifterne kan fordeles, som det fremgår af tabel 5.8. Som det ses, var udgiften pr. elev i 2001 omkring 4.200 kr.

Tabel 5.8 Udgifter til fællesudgifter fordelt på undervisningstilbud og pr. elev, angivet i kr., 2001-priser

Undervisningstilbud:	Udgifter, Regnskab 2001	Udgift pr. elev, Regnskab 2001
Kommunal centerklasseundervisning	1.222.824	4.220
Esbjerg	755.824	4.215
Esbjerg, småbørn	89.914	3.876
Ribe	161.844	4.398
Grindsted	107.896	4.248
Vejen	107.896	4.282
Andre amter	161.844	4.483
Enkeltintegrerede	269.741	4.208
I alt	1.798.270	4.234

Kilde: Ribe Amt, Regnskab 2001.

Sammenholdes udgifterne i tabel 5.7 og 5.8, så svarer dette til, at en gennemsnitselev ved den vidtgående specialundervisning i Ribe Amt i 2001 i gennemsnit modtager pædagogisk og psykologisk rådgivning samt anden konsulentbistand for ca. 14.000 kr.

Den samlede årlige udgift pr. elev for Ribe Amt iflg. overenskomsterne til undervisning og specialpædagogisk bistand ved de forskellige center-skoler er sammenfattet i tabel 5.9. (Heri er der ikke medtaget udgifter til amtets supplerende bistand).

Tabel 5.9 Samlet årlig udgift pr. elev til undervisning og specialpædagogisk bistand, 2001-priser

Ribe	Vejen	Grindsted	Esbjerg			
Vittenberg Skolen	Østerby-skolen	Søndre Skole	Danmarksgade Skole		Præstegårds- og Sædding Skoler	
			Tale-elever	Høre-elever	Bh. kl.	1.-10 kl.
212.123	192.187	194.731	108.317	179.255	175.813	202.626

Kilde: Ribe Amt, overenskomst mellem Ribe Amt og hhv. Esbjerg, Vejen, Ribe og Grindsted Byråd.

§ 16 Udgifter til specialpædagogisk bistand til småbørn

Danmarksgade Skole i Esbjerg er den eneste centerkommune, der står for undervisning og specialpædagogisk bistand til småbørn – altså førskolebørn. Udgifterne i forbindelse hermed refunderes af Ribe Amt med et årligt rammebeløb. I 2001 udgjorde dette beløb ca. 2,7 mio.kr. beregnet med udgangspunkt i 28 elever, hvilket svarer til ca. 96.000 kr. pr. elev til undervisning og specialpædagogisk bistand.

§ 17 Udgifter til befording af elever

Ifølge driftsoverenskomsterne er det Ribe Amt, der sørger for den nødvendige befording af amtets børn og unge, der modtager vidtgående specialundervisning. Dette omfatter befording mellem skole og hjem eller mellem skole og institution. Herudover dækkes udgifter i forbindelse med lovpligtig svømmeundervisning samt udgifter til kørsel i forbindelse med akut opstået sygdom.

De respektive centerkommuner tilrettelægger den daglige befording efter amtets anvisning, og byrådene underretter forud for hvert skoleår amtet om, hvorledes befordingen er tilrettelagt, og samtidig meddeles et overslag for de forventede udgifter hertil.

Udgifterne til befording godtgøres med et acontobeløb, som udbetales forud månedsvis på grundlag af kommunens overslag. Ved årets slutning afregnes mellem amt og kommune på baggrund af de faktiske udgifter til befording. De faktiske udgifter til befording af elever ved centerklasserne i regnskabsåret 2001 udgjorde ca. 10.275.000 kr. Dette svarer til en gennemsnitlig udgift pr. elev ved centerklasserne i 2001 til befording på ca. 35.500 kr. Ribe Amt anvender altså ikke ubetydelige midler på befording af elever.

§ 18 Øvrige udgifter

Denne paragraf i driftsoverenskomsterne indeholder flere forskellige kategorier af udgifter knyttet til såvel driften og vedligeholdelsen af bygninger som den daglige drift af undervisningsinstitutionerne. Fælles for disse udgifter er, at de dækkes af et samlet rammebeløb.

Af tabel 5.10 nedenfor fremgår et specificeret billede af de indeholdte udgiftskategorier og også amtets dækning af udgifterne ved de forskellige centerskoler iflg. driftsoverenskomsterne.

Tabel Øvrige udgifter iflg. driftsoverenskomster § 18, angivet i kr., 2001-5.10 prisniveau

	Ribe	Vejen	Grindsted	Esbjerg		
	Vittenberg Skolen	Østerby-skolen	Søndre Skole	Danmarks-gade skole	Sædding	Præstegård
§ 18a						
Udgifter til bygninger:						
Inventar				7.886	1.695	27.116
Bygningsdrift	-	83.379	-	-	-	-
El	-	-	24.939	10.426	2.892	46.266
Varme	59.123	-	57.651	18.189	5.739	91.822
Vand og gas	-	-	1.710,1	3.013	1.276	20.411
Skat - forsikring	15.990	-	18.802	5.073	970	15.521
Vedligeholdelse	61.706	13.710	48.686	49.108	34.140	546.206
Gadefejning renovation	-	-	-	2.113	399	6.391
Rengøringsmidler og maskiner	-	-	-	10.082	1.794	28.704
Skolegård og sportsplads	-	-	-	3.206	2.702	43.225
Modregning	-	-	-	-	-	282.000
I alt	136.819	97.089	151.789	109.097	51.607	543.661
§ 18b						
Udgifter til:						
Pedel	26.919	-	60.436	26.851	3.880	51.354
Rengøring	116.317	223.003	148.185	135.721	37.176	492.013
Rengøringsmidler	1.780	-	4.084	-	-	-
I alt	145.016	223.003	212.705	162.672	41.056	543.367
§ 18c Udgifter til:					Fælles	
Ledelse:	244.929	171.771	228.600	290.162	-	
- Sædding	-	-	-	-	135.516	
- Præstegård	-	-	-	-	290.162	
Konsulenter	240.100	-	208.518	250.887	365.776	
Administration	191.058	242.647	187.062	214.243	428.485	
Pensionsforpligtelser	42.000	56.000	37.800	86.380	136.752	
DLH	3.606	-	3.128	3.763	5.487	
Modregning	343.000	-	342.100	-	-	
Fysioterapeut	-	-	-	-	1.249.109	
Kørselsledsager	-	-	-	-	261.362	
Sygeplejerske	-	-	-	-	284.423	
Arbejdsskadedækning	-	-	-	-	3.124	
Betaling pr. stilling	-	-	-	-	109.439	
I alt	378.693	470.418	323.008	845.435	3.269.635	
§ 18d Udgifter til:						
Husleje	-	347.963	-	-	-	
I alt	-	347.963	-	-	-	
Totale udgifter § 18	660.524	1.138.473	687.502	1.117.203	4.449.326	

Kilde: Ribe Amt, overenskomst mellem Ribe Amt og hhv. Esbjerg, Vejen, Ribe og Grindsted Byråd.

Som det ses, så omfatter kategorien øvrige udgifter mange forskelligartede udgiftsposter, og for at danne sig et overblik over udgifternes andel af de totale udgifter og udgiften pr. elev i 2001 kan tabel 5.11 betragtes.

Tabel 5.11 Fordelingen af øvrige udgifter, angivet i %, samt udgiften pr. elev til øvrige udgifter i 2001, angivet i kr.

	Ribe	Vejen	Grindsted	Esbjerg
	Vittenberg Skolen	Østerby-skolen	Søndre Skole	Danmarksgade, Sædding og Præstegård
§ 18a Drift og vedligeholdelse: Andel af total i % Udgift pr. elev	21 % 3.718 kr.	8 % 3.853 kr.	22 % 5.976 kr.	11,1 % 2.986 kr.
§ 18b Rengøring og pedel: Andel af total i % Udgift pr. elev	22 % 3.941 kr.	20 % 8.849 kr.	31 % 8.374 kr.	13 % 3.691 kr.
§ 18c Udgifter til ledelse, konsulenter og administration: Andel af total i % Udgift pr. elev	57 % 10.291 kr.	41 % 18.667 kr.	47 % 12.717	74 % 21.927
§ 18d Udgifter til husleje: Andel af total i % Udgift pr. elev	0 % -	31 % 13.808 kr.	0 % -	0 % -
Totale udgifter § 18 Andel af total i % Udgift pr. elev	660.524 100 % 17.949 kr.	1.138.473 100 % 45.711 kr.	687.502 100 % 27.067 kr.	4.449.326 100 % 30.899

Kilde: Ribe Amt, overenskomst mellem Ribe Amt og hhv. Esbjerg, Vejen, Ribe og Grindsted Byråd., samt elevtal 2001 jf. tabel 5.3 og budget 2003.

Som det ses, er der stor forskel på, hvilke udgiftsposter og med hvilke beløb amtet finansierer disse. På centrene beliggende i Ribe og Grindsted går op mod 50% af de totale udgifter, som amtet finansierer, til drift og vedligeholdelse af bygninger samt rengøring og pedel.

Mest bemærkelsesværdigt er det dog, at ca. 74% af de midler, som amtet yder til posten øvrige udgifter i Esbjerg Kommune, anvendes til ledelse, administration og konsulenter. Årsagen til denne disposition fremgår dog af tabel 5.10, som viser, at det særligt er eleverne på Præstegårdsskolen, der som følge af deres vidtgående handicap har behov for specielle

konsulenttyper – herunder sygeplejerske, kørselsledsager osv. Herudover er også indregnet 162,5 fysioterapeuttimer pr. uge svarende til 4,39 stillinger med en årlig omkostning på ca. 1.250.000 kr. (2001-priser).

Af tabel 5.11 fremgår desuden, at amtet kun finansierer udgifter til husleje på Østerbyskolen i Vejen. Årsagen er ganske enkelt, at dette er den eneste af centerskolerne, som amtet har lejet sig ind på, da man på de øvrige centerskoler faktisk ejer lokalerne anvendt til centerklasseundervisning. Følgende større bygningsinvesteringer har Ribe Amt finansieret i de senere årtier i forbindelse med vidtgående specialundervisning af børn og unge:

- I Esbjerg Kommune:
  - 6,5 mio. kr. i 1974, afskrevet i 2014
  - 8,018 mio. kr. i 1992, afskrevet i 2032
- I Ribe Kommune:
  - 6,51 mio. kr. i 1991, afskrevet i 2031
- I Grindsted Kommune:
  - 6,51 mio. kr. i 1991, afskrevet i 2031

Nedenfor i tabel 5.12 er der beregnet et skøn over den årlige udgift – som tilnærmelsesvis kan opfattes som et udtryk for den årlige husleje – i forbindelse med Ribe Amts anlægsinvesteringer i Ribe, Grindsted og Esbjerg Kommuner.

Tabel 5.12 Afdrag på lån til finansiering af anlægsinvesteringer – »årlig husleje«, angivet i kr. for udvalgte år

	Ribe	Grindsted	Esbjerg – lån 1	Esbjerg – Lån 2
Lån:	1991: 6,51 mio.kr.	1991: 6,51 mio.kr.	1997: 6,5 mio.kr.	1992: 8,018 mio.kr.
Årligt afdrag	Hovedstol/40: 162.750 kr.	Hovedstol/40: 162.750 kr.	Hovedstol/40: 162.500 kr.	Hovedstol/40: 200.450 kr.
Årlig rente	6 %	6 %	6 %	6 %
Ydelse 2001	455.700 kr.	455.700 kr.	289.250 kr.	573.287 kr.
Ydelse 2001 pr. elev	12.383 kr.	17.941 kr.	1.429 kr.	2.832 kr.

Kilde: Ribe Amt, overenskomst mellem Ribe Amt og hhv. Esbjerg, Ribe og Grindsted Byråd, samt egne beregninger.

I regnestykket er der forudsat, at anlægsinvesteringerne finansieret af Ribe Amt er foretaget via optagelse af serielån. Serielån er kendetegnet ved, at afdragsdelen på lånet er konstant gennem lånets løbetid – her 40 år – mens rentedelen bliver stadig lavere som lånet amortiseres².

Resultatet af dette lille regnestykke viser, at der samlet i 2001 ydes ca. 1.775.000 kr. til tilbagebetaling af de optagne lån til anlægsinvesteringerne. Således ydes der samlet i 2001 på anlægsinvesteringen i Esbjerg Kommune ca. 863.000 kr. og i henholdsvis Ribe og Grindsted Kommune ca. 455.000 kr. Opfattes disse ydelser tilnærmelsesvis som den årlige husleje for anvendelse af lokalerne i forbindelse med vidtgående specialundervisning, så kan huslejen pr. elev beregnes. Huslejen pr. elev i 2001 fremgår ligeledes af tabellen. Denne er for en elev i Esbjerg Kommune 4.262 kr. i Ribe Kommune 12.383 kr. og i Grindsted Kommune 17.941 kr.

Sammenfattende har det alt andet lige – under de valgte beregningsforudsætninger – været billigere for amtet at foretage disse engangsanlægsinvesteringer end at leje lokaler i kommunerne til undervisningen. Den gennemsnitlige årlige »husleje« pr. elev i 2001 i de ejede lokaler var ca. 6.700 kr., mens den i 2001 årlige huslejudgift i de lejede lokaler i Vejen Kommune kostede ca. 13.800 kr. pr. elev. Det skal nævnes, at der i 2002 vil være flere udgifter forbundet med lejudgifter til lokaler. Ribe Amt har indgået tillægsaftaler med Ribe Kommune omkring leje af yderligere lokaler på Vittenbergskolen. Årsagen er pladsproblemer, og de samlede udgifter til leje og drift af lokaler udgør iflg. aftalen ca. 80.000 kr. årligt gældende fra august 2002. Ligeledes har Ribe Amt også med Vejen Byråd indgået en tillægsaftale, som medfører øgede udgifter til leje. Årsagen er igen, at flere elever optages på centret i Vejen. De forøgede udgifter antager ca. 292.000 kr. årligt samt en engangsinvestering på ca. 120.000 kr.

Hermed er driftsoverenskomsterne med deres ens og forskelligartede delelementer mellem de fire centerkommuner og Ribe Amt gennemgået. De væsentligste tal er sammenfattet i tabel 5.13, der beskriver udgiftsposternes fordeling pr. elev.

Som det ses, udgør udgifterne til selve undervisningen og den specialpædagogiske bistand langt størstedelen af de samlede udgifter pr. elev, og hovedparten af disse udgifter går til selve undervisningspersonalet – lærerne.

Udgiften pr. elev i 2001 til den supplerende amtslige bistand er beregnet til at udgøre ca. 4.200 kr. Herudover modtager den enkelte centerelev desuden pædagogisk-psykologisk rådgivning, PPR-bistand. Udgiften pr. centerelev i 2001 til denne bistand befinder sig i intervallet 5.300-7.300 kr. Et fåtal af elever – særligt de svært handicappede – kræver yderligere bistand i form af kørselsledsager og sygepleje.

Tabel 5.13 Udgiftsposternes fordeling pr. elev, angivet i kr. 2001-priser

	Ribe	Vejen	Grindsted	Esbjerg			
	Vittenberg Skolen	Østerby-skolen	Søndre Skole	Danmarks-gade skole		Præstegårds- og Sædding Skoler	
				Tale-elever	Høre-elever	Bh. kl.	1.-10 kl.
Udgifter pr. elev i 2001:							
lærere	126.494	127.768	126.308	94.969	165.918	101.006	123.918
Pædagoger og Fysioterapeut	70.175	47.651	51.713	-	-	65.912	65.912
Elevafhængige	8.778	9.994	9.457	7.961	7.961	3.504	7.413
Skolepsykolog	6.680	6.774	7.256	5.387	5.387	5.387	5.387
I alt	212.127	192.187	194.735	108.317	179.266	175.810	202.630
Udgift pr. elev til undervisning og specialpædagogisk bistand til småbørn i 2001:	96.000						
Udgift pr. elev til amtslig konsulentbistand i 2001:	4.200						
Udgift pr. elev til befordring i 2001:	35.500						
Udgift pr. elev i 2001 til:							
- Drift og vedligeholdelse	3.718	3.853	5.976		2.986		
- Rengøring og pedel	3.941	8.849	8.374		3.691		
- Ledelse, administration og konsulenter	10.291	18.667	12.717		21.927		
- Husleje	12.383	13.808	17.941		4.262		
I alt	30.333	45.177	45.008		32.866		

Kilde: Tabel 5.6 – 5.12.

Udgiften til befordring af centerklasselever mellem skole og hjem, til svømmeundervisning og ved akut opstået sygdom koster amtet ca. 35.500 kr. pr. elev iflg. regnskabet 2001. Dette synes umiddelbart som en for-

holdsmæssig stor udgift.

Til sammenligning anvender amtet i gennemsnit pr. elev et tilsvarende beløb på øvrige udgifter. Disse udgifter dækker drift og vedligeholdelse af bygninger, løn og materialeudgifter til pedel og rengøring, udgifter i forbindelse med ledelse og administration af centrene samt udgifter til yderligere konsulentbistand og huslejeudgifter. Mellem 9 og 13% af de øvrige udgifter går til drift og vedligeholdelse af bygninger, mellem 13 og 20% anvendes til pedel og rengøring, og omkring 35% af de øvrige udgifter bruges på ledelse og administration – en del mere på Præstegårdsskolen, dækkende over de særlige konsulenttyper, man anvender – og ca. 30 til 40% af udgifterne anvendes til husleje. Her skal det bemærkes, at det pr. elev i gennemsnit i 2001 har været billigere for amtet at eje undervisningslokaler end at leje disse.

I det næste kapitel ses der nærmere på såvel organiseringen af som udgifterne til vidtgående specialundervisning i naboamtet – Vejle Amt. Vejle Amt er udvalgt som sammenligningsamt, da organiseringen af den vidtgående specialundervisning er markant anderledes end i Ribe Amt. I Vejle Amt følges der på en række centrale områder inden for den vidtgående specialundervisning en langt mere centralistisk struktur end den netop beskrevet i Ribe Amt.

6 **Udgiftsanalyse af folkeskolens vidtgående specialundervisning for børn og unge i Vejle Amt**

I Vejle Amt anvendte man brutto – dvs. før afregning med kommunerne og øvrige amter – i 2001 ca. 230 mio.kr. til undervisning af børn med vidtgående handicap. Tabel 6.1 tegner det overordnede billede af udgifternes fordeling på amtets forskellige vidtgående specialundervisningstilbud iflg. årsregnskabet 2001.

Ca. 120 mio. kr. blev anvendt til specialundervisning af børn ved amtets egne tilbud – som her omfatter børneskoler, børne- og ungdomsskoler, døveskolen i Fredericia og amtets ungdomskostskoler. Dette svarer til, at 60% af de samlede udgifter går til selve undervisningstilbuddene. Herudover anvendtes ca. 73 mio.kr. eller ca. 36% til kommunal centerklasseundervisning i Vejle, Horsens, Fredericia og Kolding Kommuner. De enkelt-integrerede elever tegner sig for ca. 4% af undervisningsudgifterne, hvilket svarer til ca. 9 mio.kr.

Tabel 6.1 Udgifternes fordeling på undervisningstilbud og fællesudgifter, angivet i kr. og procent

Undervisningstilbud:	Udgifter i 1000 kr., Regnskab 2001	Andel af samlede undervisningsud- gifter
Amtets børneskoler Lundagerskolen	24.069 24.069	12% 12%
Amtets børne- og ungdomsskoler Skovagerskolen	24.721 24.721	12% 12%
Døveskole Fredericiaskolen	54.542 54.542	27% 27%
Amtets ungdomskostskoler Kildebjerget, Vejle Mølledamsskolen, Brejning	17.094 14.296 2.798	9% 7% 2%
Kommunal centerklasseundervisning Vejle Horsens Fredericia Kolding (psykotiske børn)	73.438 36.912 14.428 13.163 8.935	36% 18% 7% 7% 4%
Andre amter	0	0%
Enkeltintegrerede	8.987	4%
Samlede udgifter til undervisning	202.851	100%
Fællesudgifter Herunder PPR Herunder øvrige udgifter Herunder døgninstitutioner: Skolehjemmet ved Vejle Fjord Landerupgård	27.109 2.244 9.935 14.930 6.083 8.847	- - - - - -
I alt, brutto (konto 3.07)	229.960	-
I alt, indtægter (konto 3.07)	176.195	-
I alt, netto (konto 3.07)	53.765	-

Kilde: Vejle Amt, Regnskab 2001.

Det gennemsnitlige antal af elever, der modtog vidtgående specialundervisning i 2001 fordelt på de forskellige undervisningstilbud, fremgår af nedenstående tabel.

Tabel 6.2 Gennemsnitligt antal elever fordelt på undervisningstilbud, 2001

Undervisningstilbud:	Gennemsnitlige antal elever	Andel i % af det samlede antal elever (816 elever)
Amtets børneskoler, Lundagerskolen	82 82	10% 10%
Amtets børne- og ungdomsskoler Skovagerskolen	97 97	12% 12%
Døveskole Fredericiaskolen	217 217	26% 26%
Amtets ungdomskostskoler Kildebjerget, Vejle Mølledamsskolen, Brejning	90 81 9	11% 10% 1%
Kommunal centerklasseundervisning Vejle Horsens Fredericia Kolding (psykotiske børn)	282 134 52 59 37	34% 16% 6% 7% 5%
Enkeltintegrerede	48	6%
Samlede antal elever	816	100%
Herunder døgninstitutioner: Skolehjemmet ved Vejle Fjord Landerupgård	68 38 30	- - -
Elevtal i alt	884	-

Kilde: Vejle Amt, Regnskab 2001, bemærkninger.

884 elever modtog vidtgående specialundervisning i 2001 ved Vejle Amts tilbud – heraf 816 elever, når der ses bort fra eleverne på amtets to døgninstitutioner. Ca. 60% af eleverne modtog specialundervisning ved amtets egne tilbud og de resterende 40% i form af centerklasseundervisning eller som enkeltintegrerede elever i kommunale folkeskoler.

Bruttoudgiften pr. elev ved de forskellige undervisningsformer kan fra de to ovenstående tabeller beregnes. Resultatet fremgår af tabel 6.3.

Tabel 6.3 Bruttoudgiften pr. elev i 2001

Undervisningstilbud:	Bruttoudgift pr. elev, 2001 i kr.
Amtets børneskoler	293.524
Amtets børne- og ungdomsskoler	254.856
Døveskole	251.346
Amtets ungdomskostskoler	189.933
Kommunal centerklasseundervisning	260.418
Enkeltintegrerede elever	187.229
Gennemsnitlig (ekskl. døgninstitutioner)	248.592

Kilde: Vejle Amt, Regnskab 2001 samt bemærkninger til Regnskab 2001.

Som det fremgår af tabel 6.3, så beløber den gennemsnitlige bruttoudgift pr. elev jf. 2001 regnskabsåret sig til ca. 248.000 kr., hvilket faktisk er tilsvarende den gennemsnitlige bruttoudgift pr. elev i 2001 i Ribe Amt.

Såvel bruttoudgiften pr. elev for de enkeltintegrerede elever samt for elever undervist på amtets ungdomskostskoler ligger lavere end den samlede gennemsnitlige bruttoudgift pr. elev. Omvendt er udgiften pr. elev til amtets børneskole, amtets børne- og ungdomsskoler, til døveskolen og til den kommunale centerklasseundervisning højere end den samlede gennemsnitlige bruttoudgift pr. elev jf. regnskabsåret 2001.

I det følgende gennemføres en mere uddybende analyse af organisationen, ressourcetildelingen og økonomien til den vidtgående specialundervisning i Vejle Amt. Først fokuseres på de amtslige tilbud, som udbydes på børneskolerne Lundagerskolen og Skovagerskolen, og herefter vendes blikket mod de kommunale vidtgående specialundervisningstilbud, som tilbydes via centerklasseundervisning i hhv. Fredericia, Horsens, Kolding, og Vejle Kommuner.

6.1 Amtslige børnespecialskoler i Vejle Amt

Vejle Amt har tre specialskoler, som er tvillingskoler til primærkommunale folkeskoler, en kostskole for unge samt en skole, der varetager undervisning af hørehæmmede børn.

Lundagerskolen og **Skovagerskolen** er skoler for børn, hvis primære handicap er generelle indlæringsvanskeligheder. Disse børn kan altså sam-

tidig have øvrige handicap.

Mølledamsskolen er en nyetableret skole – i 2001 – for elever med social-emotionelle vanskeligheder. Ved skolens start i august 2001 var der visiteret 9 elever, og i august 2002 blev der visiteret 15 elever. Ved næste skoleår forventes det, at skolen skal rumme 25 elever, hvor skolen desuden flyttes på grund af pladsmangel.

De tre ovennævnte skoler har alle SFO. Skolernes beliggenhedskommuner har anmodet Vejle Amt om at forestå SFO-delen. Regningen herfor sendes til elevernes hjemkommuner og afregnes efter modulpriser – altså efter den enkelte elevs pasningsbehov efter skoletid.

Kildebjerget Kostskole er en kostskole for børn og unge fra 8.-10. klasse med behov for særlig tilrettelagt undervisning og pædagogik. Skolen er normeret til 40 elever, heraf kommer 32 fra Vejle Amt, mens de resterende 8 pladser benyttes af elever fra andre amter.

Fredericiaskolen er en landsdækkende skole for døve og hørehæmmede elever. Skolen har en børnehørerådgivning, teknisk-audiologisk afdeling, yder konsulentbistand, kursusvirksomhed samt et elevhjem. Skolen har pr. 1. september 2002 108 elever i skoleafdelingen og 50 elever i børnehørerådgivningen.

6.1.1 Økonomien i børnespecialskolerne – budgetmodellen

Den faktiske bruttoudgift pr. elev ved amtets børnespecialskoler; Lundagerskolen og Skovagerskolen var i regnskabsåret 2001 på hhv. 293.524 kr. og 254.855 kr. Begge tilbud var altså dyrere end den faktiske gennemsnitlige bruttoudgift pr. elev i regnskabsåret 2001 i Vejle Amt på ca. 249.000 kr. pr. elev.

I nedenstående tabel er illustreret, hvorledes bruttoudgifterne til disse to skoler fordeler sig på udgiftsområder iflg. regnskabsåret 2001.

Tabel Regnskabet 2001 opdelt på udgiftsområder, bruttoudgift angivet i 6.4 1000 kr. og i % samt pr. elev

Udgiftsområde:	Skovagerskolen			Lundagerskolen		
	Udgift i 1000 kr.	Andel af udgift	Udgift pr. elev	Udgift i 1000 kr.	Andel af udgift	Udgift pr. elev
Personale	15.340	62%	158.144	12.472	52%	152.098
Undervisningspersonale	11.499	47%	118.546	9.814	41%	119.683
behandlingspersonale	3.421	14%	35.268	2.279	9%	27.793
Skolepsykologisk bistand	36	0%	371	220	1%	2.683
B S T	23	0%	237	25	0%	305
Uddannelses- og udviklingsarb.	0	0%	-	0	0%	-
Pgu-elever	10	0%	103	4	0%	49
Kurser og efteruddannelse	351	1%	3.619	131	1%	1.598
Øvrig drift:	9.381	38%	96.711	11.597	48%	141.427
Fast ejendom	915	4%	9.433	2.843	12%	34.671
Heraf husleje	-	-	-	1.908	8%	23.268
Pedel	233	1%	2.402	108	0%	1.317
Rengøring og vask	400	2%	4.124	209	1%	2.549
Inventar	480	2%	4.948	1.160	5%	14.146
Sundhedsmæssige foranstaltninger	251	1%	2.588	26	0%	317
Undervisningsmidler	217	1%	2.237	187	1%	2.280
It	99	0%	1.021	154	1%	1.878
Div. udgifter vedr. elever	4.973	20%	51.268	5.722	24%	69.780
Heraf befordring	4.070	16%	41.959	2.009	8%	24.500
Administration	1.813	7%	18.691	1.175	5%	14.329
Bespisning	0	0%	-	11.792	0%	143
I alt	24.721	100%	254.856	24.068	100%	293.512

Kilde: Sønderjyllands Amt, Undervisnings- og kulturudvalget, Regnskab 2001.

Det fremgår, at mellem 52% og 62% af de afholdte bruttoudgifter i 2001 til de amtslige specialskoler gik til personalet – primært lønudgifter til undervisningspersonalet – og de resterende 38-48% til den øvrige drift.

Herudover så fremgår det, at udgiften pr. elev i 2001 til befordring af elever på Skovagerskolen beløber sig til ca. 42.000 kr. pr. elev. Dette er en betydelig udgift set i forhold til den gennemsnitlige udgift til befordring pr. elev ved centerklasserne i Ribe Amt på ca. 35.500 kr. pr. elev. En forklaring på den høje befodringsudgift til eleverne ved Skovagerskolen er, at skolen dækker et meget stort skoledistrikt. Til befordring af elever på Lundagerskolen anvendtes i 2001 ca. 24.500 kr. pr. elev. Dette beløb er betragteligt lavere end befodringsudgifterne pr. elev ved centerklasseundervisningen i Ribe Amt. Den gennemsnitlige befodringsudgift pr. elev ved Lundagerskolen og Skovagerskolen kan beregnes til ca. 34.000 kr. pr. elev i regnskabsåret 2001.

Skovagerskolen ejes af Vejle Amt, og derfor betales huslejen centralt sammen med huslejeudgifterne til øvrige amtslige skoler. Derfor er der i regnskabet 2001 ikke anført et beløb til husleje. For Lundagerskolen, hvor bygningerne ejes af Horsens Kommune og lejes af Vejle Amt, er der angivet en husleje i regnskabet 2001, der svarer til ca. 23.000 pr. elev.

Økonomien ved disse to børnespecialskoler styres via en budgetmodel. Denne model trådte i kraft fra skoleåret 1995/96. Modellen består af en aktivitetsdel og en økonomidel. Aktivitetsdelen beregner det samlede antal arbejdstimer for lærerne, og økonomidelen omsætter den beregnede aktivitet til en lønudgift. Normeringen af og lønudgiften til øvrige personalegrupper er ikke en del af modellen. Modellens struktur er som angivet i tabel 6.5.

Tabel 6.5 Illustration af budgetmodellen for børnespecialskoler

Input	Parametre	Output
Antallet af elever fordelt på klassetrin	<ul style="list-style-type: none"> - Undervisning - Forberedelse - Andre opgaver 	Antal timer fordelt på stillingskategori

Kilde: Vejle Amt, Undervisnings- og kulturforvaltningen.

Modellen fungerer altså ved, at der er indlagt en række normtal for, hvor mange timer der skal afsættes til undervisning, forberedelse og andre opgaver på skolerne. Hver arbejdsopgave er afhængig af et af følgende forhold:

- Antal elever – fordelt på klassetrin
- Antal lærere
- Faste opgaver
- Hvilken skole det drejer sig om.

Til beregning af output sammenlægges antallet af timer, således at der forekommer et samlet arbejdstimetal for hver skole. Timetallet omsættes herefter til en normering og til lønkroner.

I nedenstående tabel gives et overblik over ressourcetildelingen ifølge modellen af undervisningspersonale samt af normeringen af andre stillinger ved børnespecialskolerne; Skovagerskolen og Lundagerskolen.

Tabel 6.6 Sammen drag af ressourcetildelingen

	Skovagerskolen	Lundagerskolen
Lærertimer	597 timer pr. elev pr. år	583 timer pr. elev pr. år
Lærerstillinger	0,36 stilling pr. elev pr. år	0,35 stilling pr. elev pr. år
Talepædagogtimer	0,20 timer pr. elev pr. uge	0,20 timer pr. elev pr. uge
Fysio-/ergoterapeuttimer	54 timer pr. elev pr. år	54 timer pr. elev pr. år
Pædagogmedhjælpertimer	120 timer pr. elev pr. år	120 timer pr. elev pr. år

Kilde: Vejle Amt, Undervisnings- og kulturforvaltningen.

Ressourcenormeringen er omtrent ens på de to børnespecialskoler. Der er ca. 0,35 lærerstilling pr. elev pr. år, svarende til omkring 590 lærertimer pr. elev pr. år – heraf anvendes ca. en tredjedel til selve undervisningen. Hver femte uge modtager en elev i gennemsnit en talepædagogtime, og hver uge modtager eleverne i gennemsnit mere end en times fysio- og ergoterapi.

For at sammenligne økonomien og ressourcenormeringen blandt amtets forskellige vidtgående specialundervisningstilbud – og også med tilbuddene i Ribe Amt jf. kapitel 5 samt i Sønderjyllands Amt jf. kapitel 7 – ses der i det følgende afsnit på disse forhold i forbindelse med den vidtgående specialundervisning, som tilbydes i centerklasserne i kommunalt regi på vegne af Vejle Amt.

6.1.2 Specialundervisning i centerklasser

Vejle Amt har indgået en driftsaftale med Fredericia, Horsens, Kolding og Vejle Kommuner omkring specialundervisning i centerklasser. I modsætning til de amtslige specialskoler så er centerklasserne placeret på en række almindelige kommunale folkeskoler. Det er således den enkelte kommune, der står for den daglige drift af skolerne, men eleverne visiteres gennem amtets PPR (Pædagogisk-psykologisk-rådgivning). På denne måde er de enkelte kommuner entreprenør på opgaven på vegne af Vejle Amt på tilsvarende vis, som tilfældet er i Ribe Amt.

Ved centerklasserne i **Fredericia Kommune** undervises primært elever med generelle indlæringsvanskeligheder, elever med adfærds/psykiske vanskeligheder og kontakthæmmede børn. I alt 78 elever undervises på to skoler, og disse fordeler sig på klassetrin og handicap som vist i tabel 6.7. Af de 78 elever ved centerklasserne i Fredericia har 7 behov for tolkebi-stand.

Tabel Eleverne ved centerklasserne i Fredericia Kommune fordelt på 6.7 klassestrin og handicap

Klassestrin	0. kl.	1. kl.	2. kl.	3. kl.	4. kl.	5. kl.	6. kl.	7. kl.	8. kl.	9. kl.	10. kl.	11. kl.	I alt
Adfærd/psyk.	3	1	-	1	2	-	3	2	-	-	-	-	12
Generelle	6	6	-	5	8	7	7	4	3	2	3	1	52
Kontakthæmmede	-	3	1	8	1	1	-	-	-	-	-	-	14
I alt	9	10	1	14	11	7	10	6	3	2	3	1	78

Kilde: Vejle Amt, UK-forvaltningen, udskrift af kørsel med budgetmodel 6. december 2002.

Ved centerklasserne i **Horsens Kommune** undervises primært elever med adfærds/psykiske vanskeligheder og kontakthæmmede børn. I alt undervises 22 elever, og disse fordeler sig på klassestrin og handicap som vist i tabel 6.8.

Tabel Eleverne ved centerklasserne i Horsens Kommune fordelt på klasses- 6.8 trin og handicap

Klassestrin	0. kl.	1. kl.	2. kl.	3. kl.	4. kl.	5. kl.	6. kl.	7. kl.	8. kl.	9. kl.	10. kl.	11. kl.	I alt
Adfærd/psyk.	-	-	1	-	1	-	1	-	1	1	1	-	6
Kontakthæmmede	2	3	2	-	1	4	1	2	-	-	1	-	16
I alt	2	3	3	0	2	4	2	2	1	1	2	0	22

Kilde: Vejle Amt, UK-forvaltningen, udskrift af kørsel med budgetmodel 6. december 2002.

Ved centerklasserne i **Kolding Kommune** undervises udelukkende elever med generelle indlæringsvanskeligheder. I alt 55 elever undervises på to skoler, og disse fordeler sig på klassestrin og handicap som vist i tabel 6.9. 8 elever har behov for tolkebistand.

Tabel Eleverne ved centerklasserne i Kolding Kommune fordelt på klasse- 6.9 trin og handicap

Klassestrin	0. kl.	1. kl.	2. kl.	3. kl.	4. kl.	5. kl.	6. kl.	7. kl.	8. kl.	9. kl.	10. kl.	11. kl.	I alt
Generelle	0	10	5	4	10	4	2	7	5	4	2	2	55

Kilde: Vejle Amt, UK-forvaltningen, udskrift af kørsel med budgetmodel 6. december 2002.

Ved centerklasserne i **Vejle Kommune** undervises elever med sprog- og/eller talevanskeligheder, bevægelseshæmmede elever, kontakthæmmede elever og elever med adfærds/psykiske vanskeligheder. I alt 162 elever

undervises på fire skoler, og disse fordeler sig på klassetrin og handicap som vist i tabel 6.10. Fem elever har behov for tolkebistand.

Tabel 6.10 Eleverne ved centerklasserne i Vejle Kommune fordelt på klassetrin og handicap

Klassetrin	0. kl.	1. kl.	2. kl.	3. kl.	4. kl.	5. kl.	6. kl.	7. kl.	8. kl.	9. kl.	10. kl.	11. kl.	I alt
Bev. Hæmmede	4	3	3	-	5	4	-	5	8	2	5	2	41
Adfærd/psyk.	-	1	1	3	4	8	7	5	3	2	-	-	34
Kontakthæmmede	1	4	2	4	5	12	4	9	5	7	5	1	59
Tale/høre	2	4	4	5	3	1	2	1	2	3	1	-	28
I alt	7	12	10	12	17	25	13	20	18	14	11	3	162

Kilde: Vejle Amt, UK-forvaltningen, udskrift af kørsel med budgetmodel 6. december 2002.

Ud over amtets specialskoler og de kommunalt drevne centerklasser så har Vejle Amt også børn og unge integreret i almindelige folkeskoler med støttetimer.

6.1.3 Enkeltintegrerede elever i almindelige folkeskoler

Med lovændringen i 2000, der medførte, at det er amtet, der beslutter, hvilket tilbud den enkelte elev skal have, er antallet af enkeltintegrerede elever i almindelige folkeskoler med støttetimer faldet fra 105 til 28 i dag.

I det følgende gennemgås økonomien ved de vidtgående specialundervisningstilbud i Vejle Amt. Først ses der på de amtslige undervisningstilbud – omfattende amtets børnespecialskoler Lundagerskolen og Skovagerskolen – dernæst vendes fokus mod centerklasseundervisningen, hvor Vejle Amt har indgået aftaler med Fredericia, Horsens, Vejle og Kolding Byråd om driften af specialklassecentre.

6.1.4 Økonomien i centerklasseundervisningen – Driftsaftaler

Vejle Amt har indgået aftaler med Fredericia, Horsens, Vejle og Kolding Byråd om driften af centerklasser for svært handicappede elever. Aftalerne indeholder retningslinjer for undervisningen, opgave- og ansvarsfordeling mellem de enkelte byråd og Vejle Amt, ligesom finansieringsansvaret er et centralt element. Overordnet er aftalerne mellem Vejle Amt og de respektive fire byråd lig hinanden, og det generelle indhold kan derfor skitseres som i tabel 6.11.

Tabel Generelt indhold af aftaler mellem Vejle Amt og Fredericia, Horsens,
6.11 Vejle og Kolding Byråd

§ 1	Her er defineret, hvilke typer af børn og unge ud fra deres handicap som byrådet er forpligtet til at tilbyde vidtgående specialundervisning, ligesom at centerklassernes skoleopland er afgrænset.
§ 2	Administration og tilsyn varetages af kommunens skolevæsen, og lærerstillinger normeres på kommunes skoleplan. Strukturerede fritidsforanstaltninger for eleverne aftales mellem kommunens skolevæsen og elevernes hjemkommune (der står for finansieringen).
§ 3	Specifikation af ejerforhold af lokaler, der benyttes ved undervisningen. (Der eksisterer særskilte lejeaftaler mellem kommuner og amtet).
§ 4	Kommunerne indstiller børn til specialundervisning, mens amtet træffer beslutning om selve undervisningstilbuddet.
§ 5	Det pædagogiske tilsyn for undervisningen ligger hos skolemyndighederne i kommunerne. Det overordnede ansvar for centerklasserne varetages af Amtsrådets Undervisnings- og Kulturudvalg.
§ 6	Kommunen og amtet udarbejder i fællesskab et budget for det kommende års drift. Dette sendes til Amtsrådet, der forestår godkendelsen. Udgifter til lokaler, løn til lærere og anden nødvendig medhjælp, undervisningsmidler og specialinventar samt befordring af elever afholdes af amtet. Kommunerne betaler et årligt takstbeløb til amtet. Befordring af elever tilrettelægges af kommunens skolevæsen i samarbejde med amtets undervisnings- og kulturforvaltning. Udgifter til transport betales særskilt efter faktiske udgifter af amtet.
§ 7	Én gang årligt drøfter amt og kommune spørgsmålet om elevernes fortsatte skolegang jf. folkeskolelovens § 20, stk. 2.
§ 8	Dato for ikrafttrædelsen af aftalen og at opsigelsen af aftalen kan foretages med 1 års varsel til begyndelsen af et skoleår.
§ 9	Sker der ændringer af lovgrundlaget, hvorpå aftalen bygger, så optages der forhandlinger mellem amtet og kommunen.

Kilde: Vejle Amt, aftaler mellem Vejle Amtsråd og Fredericia, Horsens, Vejle og Kolding Byråd.

6.1.5 Budgetmodellen for centerklasserne

Økonomien i forbindelse med centerklasseundervisning styres af en såkaldt budgetmodel. Budgetmodellen er politisk godkendt af centerklassekommunerne og Vejle Amtsråd. Budgetmodellens formål er:

- at synliggøre sammenhængen mellem elevvisitation, normeringssystem og budget/økonomi.
- at skabe objektive og gennemskuelige kriterier for tildeling af ressourcer til centerklassekommunerne.
- at skabe bedre grundlag for dialog mellem amtet og kommunerne og mellem skole, administration og de politiske udvalg.
- at styrke rammestyringen via én pose penge-princippet.

Budgetmodellen anvendes til beregning af ressourcer til lærere og andet personale samt nøgletalsafhængige udgifter. Størsteparten af centerklassernes budget dækkes af budgetmodellen, dog indgår udgifter til husleje og befordring ikke i modellen, da disse beregnes konkret hvert år. Overordnet er modellen opbygget som illustreret i tabel 6.12.

Tabel 6.12 Budgetmodellens opbygning

Input	Parametre	Output
Antallet af elever fordelt på skoleår og handicap	Norm-timetal til de enkelte arbejdsopgaver og øvrige budgetposter	Lønkrone og øvrige udgifter

Kilde: Vejle Amt, Undervisnings- og kulturforvaltningen, januar 2001.

Nedenfor vil de enkelte delelementer i budgetmodellen gældende fra 1. august 2001 blive gennemgået nærmere.

Input i budgetmodellen: elever fordelt på skoleår og handicapart

Input i modellen er antal visiterede elever pr. 1. marts. Eleverne fordeles på klassetrinnene fra 0. klasse til 11. klasse. Herudover inddeles eleverne også efter deres handicap. Opdelingen sker på følgende handicapgrupper:

1. Generelle indlæringsvanskeligheder.
2. Tale-, sprog-, læse- og hørehæmmede.
3. Bevægelseshæmmede.
4. Kontakthæmmede (autister).
5. Børn med opmærksomhedsforstyrrelser (fx DAMP).
6. Socialt- og følelsesmæssigt forstyrrede børn.

Årsagen til at opdele eleverne på netop klassetrin og handicap er, at det vurderes at give det mest nuancerede billede af elevernes faktiske og forskellige behov for ressourcer til undervisning og andre aktiviteter. Opdelingen svarer til den der finder sted ved visitationen af barnet.

Parametre i budgetmodellen

I denne del af modellen indgår følgende overordnede beregninger:

1. Beregning af arbejdstimer til undervisning

2. Beregning af timer til opgaver ud over undervisningen i klasserne
3. Beregning af øvrige udgifter til centerklasserne.

Ad 1. Lærerarbejdstimer tildelt undervisningen afhænger af følgende:

- Det ugentlige skematimetal
- Klassekvotienten
- Opbygningen af lærernes arbejdstid.

Det ugentlige skematimetal skal iflg. folkeskoleloven fra 1993 være mindst 218 lektioner for elever fra 1.-9. klasse. Af tabel 6.13 fremgår det ugentlige timetal fordelt på klassetrin, som indgår i budgetmodellen.

Tabel 6.13 Det ugentlige timetal fordelt på klassetrin

0. kl.	1. kl.	2. kl.	3. kl.	4. kl.	5. kl.	6. kl.	7. kl.	8. kl.	9. kl.	10. kl.	11. kl.
20	20	20	24	24	24	26	26	28	28	28	28

Kilde: Vejle Amt, Undervisnings- og kulturforvaltningen, januar 2001.

Timetallet er grundlaget for ressourcetildelingen af lærere til undervisningen, og som det fremgår, så ligger det ugentlige antal lektioner for 1.-9. klassetrin på 220 og således tæt på Folkeskolelovens minimumstimetal for 1.-9. klassetrin.

Klassekvotienten udtrykker antallet af elever, som læreren i gennemsnit har i en klasse. Klassekvotienten er et relevant element at medtage i beregningen af lærertimer, der tildeles undervisningen, idet denne er et udtryk for det niveau af kvalitet og effektivitet, som undervisningen er præget af. Klassekvotienten i budgetmodellen er handicapafhængig (jf. nedenstående):

1. Generelle indlæringsvanskeligheder.	3,89 elever
2. Tale-, sprog-, læse- og hørehæmmede.	4,60 elever
3. Bevægelseshæmmede.	4,60 elever
4. Kontakthæmmede (autister).	3,00 elever
5. Børn med opmærksomhedsforstyrrelser (fx DAMP).	3,00 elever
6. Socialt- og følelsesmæssigt forstyrrede børn.	Ikke fastsat

Lærernes arbejdstid er opbygget af hhv. skoletid og individuel tid (Individuel tid er defineret som den tid, læreren selv kan disponere over fx til forberedelse og faglig ajourføring – denne tid udgør 375 timer pr. årsværk). Skoletiden bruges i forbindelse med beregningen af lærernes arbejdstid, og denne indeholder tid brugt på følgende aktiviteter:

1. Undervisningsopgaver
2. Lejrskoler, sociale/kulturelle arrangementer
3. Udvikling: Teamsamarbejde, pædagogisk udvikling, pædagogiske dage o.l.
4. Pauser, møder, pædagogisk råd, kurser, klasselærerfunktion osv.

Det **samlede antal arbejdstimer til undervisning** kan beregnes som:

Samlet skemalagt undervisningstimetotal
+ Anden undervisningstid (13,4% af skematimerne)
+ 12,5% af skemalagt undervisningstid
+ Tid til andre opgaver:
    ○ Klasselærerfunktion: 50 timer
    ○ Udviklingstid: 155 timer
    ○ Pauser 185 timer
    ○ 21,4% af skemalagt undervisningstid
+ Fast timetildeling: 765 pr. årsværk
= **Antal arbejdstimer/år**

Ud over den tid som anvendes til selve undervisningen og den individuelle tid til forberedelse, så anvendes der også tid til andre aktiviteter på centerområdet. Disse aktiviteter er også indeholdt i budgetmodellen, og beregningen af timer til disse øvrige opgaver fremgår af det følgende.

Ad 2. Beregning af timer til opgaver ud over undervisningen i klasserne

Der varetages mange forskelligartede opgaver ud over undervisningen af eleverne i centerklasserne. Grundlaget for beregningen af timer til disse opgaver er sammenfattet i tabel 6.14.

Tabel 6.14 Timer til opgaver ud over undervisningen

6.14	Timer til integration/hjælpelærer	1,55 undervisningslektion/uge/elev med generelle indlæringsvanskeligheder 1,00 undervisningslektion/uge/elev med opmærksomhedsforstyrrelser 0,35 undervisningslektion/uge/elev til alle øvrige elever
	Individuel taleundervisning	0,70 undervisningslektion/uge/elev med bevægelseshandicap 0,20 undervisningslektion/uge/elev med generelle indlæringsvanskeligheder, kontakthæmmede og elever med opmærksomhedsforstyrrelser 1,00 undervisningslektion/uge/elev til tale-, sprog-, læse- og hørehæmmede
	Kurator/erhvervsvejledning	0,13 undervisningslektion/uge/elev fra 7. klasse og opefter
	Praktisk medhjælp/skolepædagog	272 timer/år/elev til bevægelseshæmmede 90 timer/år/elev med generelle indlæringsvanskeligheder og elever med opmærksomhedsforstyrrelser
	Fritidspædagog	Timer til én fuldtidsstilling i Vejle Kommune (1672 timer/år)
	Fysio-/ergoterapi	Timer til tre stillinger i Vejle Kommune til bevægelseshæmmede 25 timer/år/elev med generelle indlæringsvanskeligheder 15 timer/år/elev med opmærksomhedsforstyrrelser
	Skoleledelse/konsulent	Grundnormering pr. kommune: 310 arbejdstime/år Grundnormering pr. skole: 300 arbejdstime/år Grundnormering pr. elev: 22 arbejdstime/år
	Sekretær	Grundnormering pr. skole: 50 arbejdstime/år Grundnormering pr. elev: 8 arbejdstime/år

Kilde: Vejle Amt, Undervisnings- og kulturforvaltningen, januar 2001.

Ad 3. Øvrige udgifter til centerklasserne

Ud over ressourcer til lærere og andet personale på centrene så tildeles kommunerne desuden nøgletalsafhængige midler fra amtet. Udgiftskategorierne og dækningsomfanget fremgår af tabel 6.15.

Tabel 6.15 Udgiftskategorier og nøgletal

Udgiftskategori	Nøgletal, angivet i 2001 prisniveau
Kurser og efteruddannelse	2.758 kr./fuldtidsansat ved centrene
Undervisningsmidler, herunder edb	1.379 kr./elev
Specialinventar, hjælpemidler	1.168 kr./elev (ekskl. bevægelseshæmmede) 1.754 kr./bevægelseshæmmede elev
Sundhedsmæssige foranstaltninger	526 kr./elev
Elevudgifter til lejrskole og ekskursioner	1.246 kr./elev
Kontorhold samt befordring af lærere	585 kr./elev (herudover får Vejle Kommune et grundbeløb på 46.771 kr. til dækning af merudgifter til befordring af lærere til hjemmebesøg)
Speciallægekonsulent	620 pr. bevægelses- og kontakthæmmede barn
Tolkebestand	3000 kr. er afsat årligt. Tildeling sker efter oplysninger om konkret behov
Revisionsbesøg	140 kr./elev
Arbejdsskadeforsikring	564 kr./fuldtidsstilling

Kilde: Vejle Amt, Undervisnings- og kulturforvaltningen, januar 2001.

Budgetmodellens output: Én pose penge

Budgetmodellens output består af det samlede antal arbejdstimer for hver stillingskategori. Disse arbejdstimer omsættes til en normering og herefter til lønkroner efter en konkret lønberegning.

Omsætning af arbejdstimer til normering:

Det samlede arbejdstimetal pr. personalekategori omregnes til antal stillinger ud fra en årsnorm for et årsværk på 1.672 timer. Hertil lægges 3% af normeringen til timer til afløsning for lærere, samt 0,14% til omsorgsdage. I nedenstående tabel fremgår de beregnede lærernormeringer og normeringer til øvrige personalekategorier ved centerklasseundervisningen i Vejle Amt.

Tabel 6.16 Personalenormering pr. år ved den kommunale centerklasseundersøgelse iflg. budgetmodellen

	Lærer	Pædagog- medhjæl- pere	Fritids- pædagog	Fysio- /ergo- terapi	Skoleledelse /konsulent	Sekretær
Vejle						
Timer i alt	107.750	14.212	1.672	5.526	5.074	1.496
Timer pr. elev	665	190	10	74	22	8
Timer pr. skole	-	-	-	-	300	50
Grundnormering	-	-	-	-	310	-
Stillinger i alt	64,43	8,50	1,00	3,31	3,03	0,89
Stillinger pr. elev	0,40	0,11	0,006	0,044	0,018	0,006
Horsens						
Timer i alt	15.660	540	0	90	1.094	226
Timer pr. elev	712	90	0	15	22	8
Timer pr. skole	-	-	-	-	300	50
Grundnormering	-	-	-	-	310	-
Stillinger i alt	9,36	0,32	0	0,05	0,65	0,14
Stillinger pr. elev	0,43	0,054	0	0,008	0,03	0,006
Fredericia			0			
Timer i alt	52.644	5.760	0	1.480	2.626	724
Timer pr. elev	675	90	0	23	22	8
Timer pr. skole	-	-	-	-	300	50
Grundnormering	-	-	-	-	310	-
Stillinger i alt	31,48	3,44	0	0,89	1,57	0,43
Stillinger pr. elev	0,40	0,054	0	0,01	0,02	0,006
Kolding						
Timer i alt	36.305	4.950	0	1.375	2.120	540
Timer pr. elev	660	90	0	25	22	8
Timer pr. skole	-	-	-	-	300	50
Grundnormering	-	-	-	-	310	-
Stillinger i alt	21,71	2,96	0	0,82	1,27	0,32
Stillinger pr. elev	0,40	0,054	0	0,015	0,023	0,006

Kilde: Vejle Amt, Regnskab 2001, bemærkninger.

Beregning af lønudgifter

I februar/marts måned fremsender Vejle Amt til de respektive centerklassekommuner budgetmodellens beregnede normeringer og nøgletal med henblik på fastlæggelsen af det følgende års budget. Kommunerne lægger herudfra et budget og beregner de faktiske lønudgifter for de nuværende ansatte ved centerklasserne.

Budgetmodellens beregninger udløser én pose penge fra Vejle Amt til centerklassekommunerne. Herefter har kommunerne dispositionsfrihed over budgettet inden for driftsaftalernes rammer, hvilket betyder, at kommunerne reelt kan vælge at afvige fra normeringerne beregnet i modellen.

I det følgende ses nærmere på udgifter til psykolog, udgifter til lokaler samt udgifter til befording, da disse ikke er indeholdt i budgetmodellen.

Udgifter til psykolog – PPR

Vejle Amt besluttede i 2001 at samle alle psykologer tilknyttet vidtgående specialundervisning i et centralt amtsligt PPR. I dag er der i PPR Vejle Amt ansat ni personer. Disse består af syv psykologer, heraf en leder, herudover en administrativ medarbejder samt en synskonsulent. Overordnet har man valgt at organisere sig i to team, hvor et team har speciel viden og beskæftiger sig med elever med vidtgående indlæringsvanskeligheder, og det andet team beskæftiger sig med elever med DAMP, autisme og socioemotionelle vanskeligheder.

Tanken bag den centrale struktur er, at de enkelte psykologer skal fungere som faglige sparringspartnere for hinanden inden for teamet.

Udgifterne til PPR Vejle Amt i 2001 fremgår af regnskabet. I alt blev der anvendt ca. 2.250.000 kr., stort set udelukkende til aflønning af personale. Dette svarer til en årlig udgift pr. elev på 2.539 kr. (Beregnet ud fra 884 elever i 2001, der modtog vidtgående specialundervisning). Disse udgifter dækker dog ikke samtlige udgifter forbundet med psykologbistand. I 2001 befandt en del af behandlerpersonalet – herunder ca. halvdelen af psykologbistanden – sig stadig i tilknytning til de enkelte centerskoler. Det kan ikke lade sig gøre at udskille udgifterne til psykologerne fra det øvrige behandlerpersonale, som omfatter pædagoger, fysio- og ergoterapeuter osv. i regnskabet 2001.

Udgifter til lokaler – husleje

Ifølge regnskabet 2001 fremgår den husleje, som Vejle Amt betalte for leje af lokaler på institutioner, hvor der udbydes vidtgående specialundervisning af børn og unge. Samtlige af de lokaler, som anvendes til centerklasseundervisning, er lejet af de respektive kommuner, hvor lokalerne er beliggende. Udgifterne til husleje afregnes efter faktiske udgifter ved årets slutning. Disse er for regnskabsåret sammenfattet i nedenstående tabel.

Tabel 6.17 Udgifter til husleje i alt samt pr. elev i 2001, angivet i kr.

Kommunal centerklasseundervisning	Husleje, regnskab 2001	Husleje pr. elev, regnskab 2001
I alt/gennemsnit	5.331.000	16.155
Vejle	3.093.000	19.827
Horsens	777.000	12.738
Fredericia	1.019.000	14.768
Kolding	442.000	10.279

Kilde: Vejle Amt, Regnskab 2001, bemærkninger.

Som det ses, var den gennemsnitlige udgift til husleje pr. elev ved centerklasseundervisningen i regnskabsåret 2001 16.155 kr. Dyrest var det for Vejle Amt at leje lokaler til centerklasserne i Vejle Kommune, og billigst var det at leje lokaler i Kolding.

Udgifter til befording af elever

Vejle Amt afregner årligt med centerkommunerne på baggrund af disse faktiske udgifter i forbindelse med befording af elever i centerklasserne. De forbundne udgifter hertil for regnskabsåret 2001 fremgår af tabel 6.18.

Tabel 6.18 Udgifter til befording i alt samt pr. elev i 2001, angivet i kr.

Kommunal centerklasseundervisning	Befordring, regnskab 2001	Befordring pr. elev, regnskab 2001
I alt/gennemsnit	9.788.000	29.661
Vejle	5.772.000	37.000
Horsens	2.216.000	36.328
Fredericia	836.000	12.116
Kolding	964.000	22.419

Kilde: Vejle Amt, Regnskab 2001, bemærkninger.

Det fremgår, at den gennemsnitlige udgift pr. centerklasseelev til befording i 2001 var ca. 30.000 kr. Ligeledes kan det også bemærkes, at der er stor forskel på befordringsudgiften pr. elev afhængig af centerklassekommune. Årsagen til denne variation er ganske enkelt, at nogle skoler dækker et større arealmæssigt opland end andre skoler.

I næste afsnit ses der dels på udgifterne til, men også organiseringen af specialundervisning for børn og unge i Sønderjyllands Amt.

7 Udgiftsanalyse af folkeskolens vidtgående specialundervisning for børn og unge i Sønderjyllands Amt

Over 400 børn i Sønderjyllands Amt modtager specialundervisning, enten i folkeskolens almindelige klasser, i specialklasser eller på amtets egne skoler. Tabel 7.1 illustrerer udviklingen i elevtallet fra 1996 og frem til 2002 fordelt på undervisningstilbud. Som det ses, har det samlede elevtal været stigende – fra i alt 396 børn i 1996 til 421 børn i 2002, men flest børn i år 2000.

Tabel 7.1 Udviklingen i elevtal fordelt på undervisningstilbud.

Undervisningstilbud:	År						
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Amtets skoler	140	244	247	250	270	278	289
Specialklasserækker	-	-	-	-	-	59	-
Enkeltintegrerede	-	-	-	-	-	63	-
Specialklasserækker inkl. enkeltintegrerede	212	106	131	129	135	122	84
Andre amter	44	48	50	50	49	48	48
I alt	396	398	428	429	454	448	421

Kilde: Sønderjyllands Amt, Undervisnings- og kulturudvalget, Regnskab 2001.

På amtets specialskoler har elevtallet været stigende, fra 140 elever i 1996 til 289 elever i 2002, og dette undervisningstilbud er i dag det mest benyttede. For kommunal specialundervisning – specialklasserækker inkl. enkeltintegrerede – har der været en stigning fra 106 børn i 1997 til 135 børn i 2000, men herefter er antallet af elever faldet til 84 i 2002, hvilket skyldes, at takstbetalingen i 2000 har reduceret antallet af enkeltintegrerede

elever i de kommunale skoler. Antallet af elever, der undervises i andre amter, har i perioden omtrent været uændret.

I 2001 modtog ca. 62% af eleverne undervisning i amtets skoler, 27% i kommunale folkeskoler; heraf 14% som enkeltintegrerede elever og 13% i specialklasserækkerne, mens ca. 11% modtog undervisning i andre amter.

I Sønderjyllands Amts budget 2002 er der afsat 102,1 mio. kr. til vidtgående specialundervisning af børn, mens regnskabet fra 2001 viser, at udgifterne dette år på området beløb sig til ca. 110,6 mio. kr. I regnskabsåret 2001 fordelte udgifterne sig som vist i tabel 7.2 på undervisningstilbud, fællesudgifter og øvrige udgiftsposter.

Tabel 7.2 Udgifternes fordeling på undervisningstilbud og andre områder, angivet i kr. og %

Undervisningstilbud:	Udgifter i 1000 kr., Regnskab 2001	Andel af samlede undervisningsudgifter
Amtets skoler	55.668	61 %
Skolen ved Stadion	16.303	18 %
Fjordskolen	39.365	43 %
Kommunal undervisning, Specialklasserækker	11.283	13 %
Humlehøjskolen	5.006	6 %
Møgeltønder	5.186	6 %
Enkelte specialklasser	1.091	1 %
Andre amter	12.411	14 %
Enkeltintegrerede	11.268	12 %
Samlede udgifter til undervisning	90.630	100 %
Fællesudgifter	8.594	-
Vedr. høre- og synshandicappede børn	283	-
Fritidstilbud ved Fjordskolen	4.863	-
Bo-ophold i andre amter	6.229	-
I alt, brutto (konto 3.07)	110.600	-
I alt, indtægter (konto 3.07)	80.701	-
I alt, netto (konto 3.07)	29.899	-

Kilde: Sønderjyllands Amt, Undervisnings- og kulturudvalget, Regnskab 2001.

I Sønderjyllands Amt anvendte man således i 2001 ca. 110,6 mio. kr. på vidtgående specialundervisning af børn, heraf ca. 90 mio. kr. til selve undervisningstilbuddene.

Sammenfattende kan bruttoudgiften pr. elev i 2001 ved de forskellige undervisningstilbud beregnes. Resultatet fremgår af tabel 7.3 nedenfor.

Tabel 7.3 **Bruttoudgiften pr. elev i 2001**

Undervisningstilbud:	Bruttoudgift pr. elev, 2001 i kr.
Amtslige skoler	200.245
Specialklasserækker	191.237
Enkeltintegrerede	178.957
Undervisning i andre amter	258.562
Gennemsnitlig	202.299

Kilde: Sønderjyllands Amt, Undervisnings- og kulturudvalget, Regnskab 2001.

Som det fremgår af tabel 7.3, så beløber den gennemsnitlige bruttoudgift pr. elev jf. 2001 regnskabsåret sig til ca. 202.300 kr., hvilket både er lavere end bruttoudgiften pr. elev i 2001 i såvel Ribe som Vejle Amt er. Bruttoudgiften pr. elev ved samtlige undervisningstilbud på nær undervisningen i andre amter ligger lavere end den gennemsnitlige bruttoudgift pr. elev.

I det følgende gennemføres en mere uddybende analyse af dele af den vidtgående specialundervisning i Sønderjyllands Amt. Først fokuseres der på organiseringen, ressourcetildelingen og økonomien ved de amtslige tilbud, som udbydes på børnespecialskolerne Fjordskolen og Skolen ved stadion, og herefter vendes blikket mod den kommunale vidtgående specialklasserækkeundervisning på Humlehøjskolen i Sønderborg Kommune og Skolen i Møgeltønder i Tønder Kommune.

7.1 **Amtslige børnespecialskoler i Sønderjyllands Amt**

I Sønderjyllands Amt tilbydes vidtgående specialundervisning ved amtets to børnespecialskoler – Fjordskolen i Aabenraa og Skolen ved Stadion i Haderslev.

Fjordskolen er en af Sønderjyllands Amts specialskoler der tilbyder vidtgående specialundervisning efter folkeskolelovens § 20 stk. 2. På sko-

len undervises børn med tale-/sprogvanskeligheder, børn med gennemgribende udviklingsforstyrrelser (autisme o.l.), børn med generelle indlæringsvanskeligheder, multihandicappede børn og børn med bevægehandicap. Eleverne, der henvises fra kommuner i Sønderjyllands Amt, undervises i klasser og på hold, som dels er sammensat efter børnenes alder, dels efter deres undervisningsmæssige behov. Antallet af elever i en klasse eller på et hold kan variere fra 2 til 10 elever. Skolen er den største af amtets specialskoler, og ca. 194 elever er tilknyttet ved årsskiftet til 2003. Undervisningen forestås af børnehaveklasseledere og lærere – hvoraf en del af lærerne har uddannelse som speciallærere. Desuden er der til specialundervisningen tilknyttet pædagogmedhjælpere, socialpædagoger, fysio- og ergoterapeuter og andet sundhedspersonale. Til skolen er knyttet en fritidsordning; Smørhullet, som optager en begrænset del af skolens elever.

Skolen ved Stadion er den anden af amtets specialskoler. Her undervises primært børn med generelle indlæringsvanskeligheder og DAMP-elever. Eleverne er i alderen ca. 6-17 år og kommer fortrinsvis fra kommunerne Christiansfeld, Gram, Haderslev, Nørre-Rangstrup, Rødding og Vojens. På skolen er der oprettet to fritidsordninger: Fritidshuset for elever indtil ca. 14 år og Ungdomshuset for elever fra ca. 14 år.

I det følgende analyseres økonomien og ressourcenormeringen ved at udbyde vidtgående specialundervisning ved de to amtslige specialskoler – Fjordskolen i Aabenraa og Skolen ved Stadion i Haderslev.

Iflg. regnskabet 2001 udgør bruttoudgifterne til amtets to skoler ca. 51 mio. kr. (ekskl. udgifter til fritidstilbud og andre fællesudgifter, ca. 4 mio.kr.), og disse fordeler sig på de to skoler og på udgiftsområder som illustreret nedenfor.

Tabel Regnskabet 2001 opdelt på udgiftsområder, bruttoudgift angivet i 7.4 1000 kr. og i procent samt pr. elev

Udgiftsområde:	Fjordskolen, Aabenraa			Skolen ved Stadion, Haderslev		
	Udgift i 1000 kr.	Andel i pct.	Udgift pr. elev (89 elever)	Udgift i 1000 kr.	Andel i pct.	Udgift pr. elev (189 elever)
Rammebevilling til løn:	30.418	77 %	160.942	10.035	78 %	112.735
– Normeret personale	30.418	77 %	160.942	10.035	78 %	112.735
Rammebevilling til øvrig drift:	8.947	23 %	47.339	2.769	22 %	31.112
– Variable lønudgifter	3.690	9 %	19.524	155	1 %	1.742
– Bygningsvedligehold	1.288	3 %	6.815	670	5 %	7.528
– Fast ejendom	1.274	3 %	6.741	486	4 %	5.461
– Kurser m.v.	296	1 %	1.566	81	1 %	910
– Møder, befording m.v.	182	0 %	963	24	0 %	270
– Inventar	410	1 %	2.169	502	4 %	5.640
– Undervisningsmidler	521	1 %	2.757	579	5 %	6.506
– Elevaktiviteter	447	1 %	2.365	104	1 %	1.169
– Sundhedsmæssige foranstaltninger	54	0 %	286	13	0 %	146
– Administration	738	2 %	3.905	147	1 %	1.652
– Skolebestyrelse	8	0 %	42	8	0 %	90
– Psc-projekt	37	0 %	196	-	0 %	-
I alt (ekskl. fritidstilbud)	12.084	100 %	143.896	39.365	100 %	208.280

Kilde: Sønderjyllands Amt, Undervisnings- og kulturudvalget, Regnskab 2001.

Det fremgår, at op mod ca. 80% af de afholdte nettoudgifter i 2001 til de amtslige specialskoler gik til lønudgifter til normeret personale og de resterende ca. 20% til den øvrige drift.

Gøres dette op pr. elev, bliver bruttoudgiften til lønninger til normeret personale ca. 112.000 kr. pr. elev på Skolen ved Stadion og ca. 160.000 pr. elev på Fjordskolen. Bruttoudgiften til øvrig drift pr. elev bliver hhv. ca. 31.000 og 47.000 på Skolen ved Stadion og på Fjordskolen.

Udgifterne til befording af elever ved Fjordskolen og Skolen ved Stadion udgjorde ifølge 2001 regnskabet ca. 5,7 mio. kr. svarende til en årlig udgift pr. elev til befording på ca. 20.500 kr.

På de to skoler er normeringen af personale i budgettet 2002 som vist i tabel 7.5. På Fjordskolen er der budgetlagt med udgangspunkt i 178 elever og med 85 elever på Skolen ved Stadion.

Tabel Normeret personale ifølge oprindeligt budget 2002

7.5

	Skolen ved Stadion, Haderslev	Fjordskolen, Aabenraa
– Skoleinspektør	0,70	1,00
– Afdelingsleder	-	3,00
– Lærer	28,40	61,49
– Viceskoleinspektør	0,70	1,00
– Børnehaveklasseleder	1,00	2,00
– Fysio-/ergoterapeut	-	6,95
– Socialpædagog	-	3,32
– Sygehjælper	-	0,84
– Social- og sundhedshj.	-	-
– Social- og sundhedsass.	-	0,68
– Pædagogmedhjælper	3,40	7,02
– Pædagogpraktikant	-	0,81
Administration:		
– Assistent (HK)	0,86	1,61
– Rengøringsassistent	-	6,80
– Pedel	-	1,00
– Fuldmægtig	-	0,89
– Skolebetjent	0,70	2,00

Kilde: Sønderjyllands Amt, Undervisnings- og kulturudvalget, Regnskab 2001.

Ses der udelukkende på lærernormeringen, så svarer denne til, at der på Skolen ved Stadion er normeret ca. 0,33 lærerstillinger pr. elev i budgetåret 2002, mens det tilsvarende tal er ca. 0,35 for Fjordskolen.

I det følgende afsnit gennemgås økonomien og ressourcetildelingen ved den vidtgående specialundervisning, som tilbydes via specialklasserækkerne i Sønderjyllands Amt.

7.2 Specialklasserækkerne i Sønderjyllands Amt

Sønderjyllands Amt har indgået betalingsaftaler med Sønderborg og Tønder Kommuner omkring driften af specialklasserækker i to kommunale folkeskoler.

På **Humlehøjskolen** – en kommunal folkeskole i Sønderborg – har man specialklasserækker, hvor vidtgående specialundervisning tilbydes til elever med generelle indlæringsvanskeligheder. P.t. går der 34 elever i specialklasserækkerne.

I **Tønder** har man tilsvarende specialklasserækker på en kommunal folkeskole. Her undervises tillige elever med generelle indlæringsvanske-

ligheder, og p.t. rummer specialklasserækkerne 25 elever.

I det følgende vendes blikket mod økonomien og ressourcenormeringen ved de kommunale tilbud – specialklasserækkerne i Sønderborg og Tønder Kommuner.

Sønderjyllands Amt har med Sønderborg og Tønder Kommuner indgået betalingsaftaler omhandlende driften af specialklasserækker i tilknytning til kommunale folkeskoler. Som navnet angiver, så indeholder aftalerne ret specifikke retningslinier for betalingen mellem amtet og kommunerne for kommunernes levering af vidtgående specialundervisning til børn og unge i amtet.

Overordnet har de to betalingsaftaler samme indhold, om end de konkrete beløb afskiller sig. Disse forhold er skitseret i tabel 7.6.

Tabel 7.6 Betalingsaftaler mellem Sønderjyllands Amt og hhv. Sønderborg og Tønder Kommuner

Indhold	Sønderborg Kommune	Tønder Kommune
Perioden for aftalens gyldighed, evt. opsigelse	Gyldighed: 1. august 2002 til 31. juli 2003	Gyldighed: 1. januar 2000 til 31. juli 2004 Opsigelse: 9 måneders varsel
Målgruppen for aftalen	Jf. folkeskolelovens § 20 stk. 2	Jf. folkeskolelovens § 20 stk. 2
Antal af elever	Minimum 15 elever	Minimum 15 og maksimum 28 elever
Budgetgrundlag	Skoleår 2002/2003 2002-priser 34 elever	Budget år 2000 1999-priser 28 elever
Undervisningspersonale	12,11 lærerstillinger (23.300 læretimer til 34 elever)	10,18 lærerstillinger (28 elever * 699,3 / 1924) Funktionslærertillæg til én lærerstilling Lærerskematimeforbruget: 7,0 pr. elev
Ferie/fridage	0,4% af lønsummen til undervisningspersonale	-
Vikarudgifter, (kursus og sygdom)	5,5% af lønsummen til undervisningspersonale	3,0% af lønsummen til undervisningspersonale Overskridelse af budgettet kan aftales med amtet
Øvrigt personale	Afdelingsleder: 0,48 stilling (924 arbejdstimer)	Ledelsestid: 0,48 stilling (924 arbejdstimer)

Indhold	Sønderborg Kommune	Tønder Kommune
	Pædagogmedhj. : 4,0 stilling á 28 timer i 40 uger Skoleinspektør : Et beløb	Pædagogmedhj. : 1,62 fuldtidsstilling Skoleinspektør : 197 timer Sekretærtid : 10/37 stilling
Husleje	Klasseværelser og kontor : 1207,5 m ² á 360 kr. pr. m ² Gymnastik, sløjd og hjemkundskab : 15 timer ugentligt i 40 uger á 98 kr./lokale (294 kr.) Svømmehal : 2 timer pr. uge i 40 uger á 860 kr./time	580 m ² til en maks. pris på 560.000 kr., 1997-niveau
Elevudgifter/ sundhedsfremmende foranstaltninger	Undervisningsmidler og elevaktiviteter : 5.400 kr. pr. elev	Undervisningsmidler og elevaktiviteter : 6.250 kr. pr. elev Leje af svømmehal : Et fast beløb (34.000 kr.) Busdrift : Et fast beløb (38.500 kr.) Inventar : 1.100 kr. pr. elev
Elevbefordring, kørsel mellem skole og hjem	Ruterne planlægges af Sønderborg Kommune, der regelmæssigt indhenter tilbud	Ruterne planlægges af Tønder Kommune, der indhenter tilbud hvert 3. år
Kursus og personalebefordring	Kursus : 2.244 årligt pr. lærer Personalebefordring/møder : 7.800 kr.	Kursus : 1% af udgifterne til undervisningspersonale Personalebefordring/møder : 50% af kursusbeløbet
Kontorhold	Lønninger : 7,5 HK-timer Administration : Et fast beløb	1.321 kr. pr. elev
Møder og repræsentation	Et fast beløb (2.500 kr.)	
Skolebestyrelse	Et fast beløb (5.020 kr.)	Inklusiv i kontorhold
Pris- og lønjustering	Finder sted ved nyt kalenderår	Finder sted ved nyt kalenderår
Budgetjustering	I forhold til faktisk antal elever	I forhold til faktisk antal elever
Udbetaling af beløb	Acontobeløb udbetales forud kvartalsvis	Acontobeløb udbetales forud kvartalsvis
Regnskab	Aflægges til amtet senest 1. maj	Aflægges til amtet senest 1. marts
Øvrig bistand fra amtet	Talepædagogbistand Fysioterapeut : 18 timer pr.	Talepædagogbistand Konsulentbistand: Fra sko-

Indhold	Sønderborg Kommune	Tønder Kommune
	uge Psykolog: Timer = 0,2 stilling	lekonsulent Fysioterapeut: Fra Fjordhøjskolen Psykolog: Ved amtets foranstaltning
Styrelses- og ledelseskompetence	Specialklasserækken er en del af Sønderborg Kommunes skolevæsen og en del af Humlehøj-skolens virksomhed	Specialklasserækken er en del af Tønder Kommunes skolevæsen

Kilde: Sønderjyllands Amt, Undervisnings- og kulturudvalget.

I det følgende ses der nærmere på et udvalg af udgiftsposterne i betalingsaftalerne.

Udgifter til PPR-vejledning

PPR-vejledning sker fra amtets tre psykologer. Iflg. betalingsaftalerne er der afsat timer svarende til 0,2 stilling til de 34 elever ved specialklasserækkerne i Sønderborg Kommune. Regnes der med, at en fuldtidsstilling udgøres af 1.672 timer, så svarer dette til 334,4 psykologtimer pr. år til 34 elever - eller ca. 10 timer pr. elev pr. år.

Til eleverne ved specialklasserækken i Tønder Kommune er der ikke angivet nogen fast normering, men blot anført at psykologbistand ydes fra amtets foranstaltning – som består af tre psykologer.

Udgifter til husleje

Udgifterne til husleje i forbindelse med specialklasserækkeundervisningen fremgår direkte af betalingsaftalerne mellem Sønderjyllands Amt og henholdsvis Sønderborg og Tønder Kommuner. Disse oplysninger er sammenfattet i tabel 7.7.

Tabel 7.7 Udgifter til husleje i alt samt pr. elev, angivet i kr.

Kommunal specialklasserækkeundervisning	Husleje	Husleje pr. elev
Gennemsnit Sønderborg Kommune, 2002-priser Tønder Kommune, 1999-priser	679.900 kr. 591.223 kr.	Ca. 20.500 kr. pr. elev 19.997 kr. pr. elev 21.115 kr. pr. elev

Kilde: Betalingsaftaler mellem Sønderjyllands Amt og hhv. Sønderborg og Tønder Kommuner.

Den gennemsnitlige udgift for Sønderjyllands Amt ved den kommunale specialklasserækkeundervisning i Sønderborg og Tønder Kommuner beløber sig ca. til 20.500 kr. pr. elev. pr. år.

Udgifter til befordring

På tilsvarende vis kan udgifterne til befordring af elever, der modtager kommunal specialklasserækkeundervisning, illustreres. Disse fremgår ligeledes direkte af betalingsaftalerne mellem Sønderjyllands Amt og henholdsvis Sønderborg og Tønder Kommuner. Oplysningerne er sammenfattet i tabel 7.8.

Tabel 7.8 Udgifter til Befordring i alt samt pr. elev, angivet i kr.

Kommunal specialklasserækkeundervisning	Befordring	Befordring pr. elev
Gennemsnit		Ca. 15.400 kr. pr. elev
Sønderborg Kommune, 2002-priser	512.200 kr.	15.065 kr. pr. elev
Tønder Kommune, 1999-priser	440.000 kr.	15.714 kr. pr. elev

Kilde: Betalingsaftaler mellem Sønderjyllands Amt og hhv. Sønderborg og Tønder Kommuner.

Den gennemsnitlige udgift for Sønderjyllands Amt til befordring af specialklasserækkeelever mellem skole og hjem/aflastning i Sønderborg og Tønder Kommuner beløber sig ca. til 15.400 kr. pr. elev. pr. år.

Hermed er der gennemført selvstændige udgiftsanalyser af den vidtgående specialundervisning i hhv. Ribe, Vejle og Sønderjyllands Amter – med fokus på centerklasseundervisningen og tilsvarende undervisningstilbud i Sønderjyllands Amt – specialklasserækkeundervisningen samt børneskolerne i de tre amter. I det følgende kapitel sammenfattes de væsentligste elementer af de tre udgiftsanalyser for hhv. Ribe, Vejle og Sønderjyllands Amter.

8 Sammenlignende udgiftsanalyse

Formålet med dette kapitel er at sammenligne udgiftsniveauer til og enkelte udgiftsposter ved vidtgående specialundervisning i hhv. Ribe, Vejle og Sønderjyllands Amter og også mellem forskellige organisationsformer af undervisningen.

Først og fremmest skal det fremhæves, at årsagen til, at Vejle og Sønderjyllands Amter er blevet udvalgt til denne udgiftssammenlignende analyse af den vidtgående specialundervisning med Ribe Amt er, at disse tre amter har valgt forskellige måder at organisere deres undervisning på. I Ribe Amt tilbydes primært centerklasseundervisning, som fire af amtets kommuner står for at drive. I Vejle Amt har man valgt at organisere størstedelen af specialklasseundervisningen i amtsligt regi. Denne organisering anvender man i dag også i Sønderjyllands Amt, der ellers tidligere har anvendt en model svarende til den i Ribe Amt. De forskellige organiseringer fremgår af nedenstående tabel, hvor det faktiske elevtal og fordelingen af elever ved de forskellige typer af vidtgående specialundervisningstilbud er illustreret.

Tabel 8.1 Elevtal ved de tre amters specialundervisningstilbud, angivet i antal og andel i procent, 2001

Undervisningstilbud:	Ribe Amt		Vejle Amt		Sønderjyllands Amt	
	Antal elever	Andel i pct.	Antal elever	Andel i pct.	Antal elever	Andel i pct.
Amtskommunale skoler	34,7	8%	486	59%	278	62%
Centerklasse-/specialklasse-rækkeundervisning	289,8	68%	282	34%	59	13%
Enkeltintegrerede elever	64,1	15%	48	6%	63	14%
Undervisning i andre amter	36,1	9%	-	-	48	11%
Elever i alt	424,7	100%	816	100%	448	100%

Kilde: Ribe, Vejle og Sønderjyllands Amter.

I Ribe Amt ydede man i 2001 vidtgående specialundervisning til ca. 425 elever. Af disse elever modtog ca. 68% undervisning i en kommunal centerklasse i enten Ribe, Vejen, Grindsted og Esbjerg Kommuner, der alle er entreprenører på opgaven mod betaling fra amtet. Kun ca. 8% af eleverne undervises på den amtslige kostskole; Assersbølgård.

Markant anderledes har man valgt at organisere den vidtgående specialundervisning i Vejle Amt. I alt undervises 884 elever – heraf 68 på amtets 2 døgninstitutioner. Af de resterende 816 undervises ca. 60% på amtets undervisningsinstitutioner og 34% i kommunale centerklasser og 6% som enkeltintegrerede elever i kommunale folkeskoler. I Vejle Amt er det Vejle, Horsens, Fredericia og Kolding Kommuner, der har indgået driftsoverenskomster med Vejle Amt om varetagelsen af og betalingen for udførelsen af vidtgående specialundervisning på kommunale folkeskoler. I Vejle Amt er det desuden bemærkelsesværdigt, at ingen af amtets elever modtager undervisning i andre amter. Årsagen er, at modsat Ribe og Sønderjyllands Amter, så kan Vejle Amt som følge af det store opland med flere elever tilbyde flere forskellige undervisningstilbud og dermed varetage samtlige handicaptyper.

I Sønderjyllands Amt modtager mere end hver sjette elev undervisning ved et af amtets tilbud, hver tredje modtager kommunal specialklasserækkeundervisning enten i Sønderborg eller Tønder Kommuner, og ca. 11%

modtager undervisning i andre amter.

Af nedenstående figur fremgår det, hvorledes bruttoudgifterne – altså ekskl. fællesudgifter og før afregning med kommunerne – fordeler sig i de tre amter på forskellige undervisningstilbud.

Tabel 8.2 Bruttoudgifter ved de tre amters specialundervisningstilbud, angivet i 1000 kr. og andel i procent, 2001

Undervisningstilbud:	Ribe Amt		Vejle Amt		Sønderjyllands Amt	
	Kr.	Andel i %	Kr.	Andel i %	Kr.	Andel i %
Amtslige børneskoler	5.844	6 %	120.426	60 %	55.668	61 %
Centerklasse- /specialklasse- rækkeundervisning	67.322	68 %	73.438	36 %	11.283	13 %
Enkeltintegrerede elever	13.744	14 %	8.987	4 %	11.268	12 %
Undervisning i andre amter	12.596	12 %	-	-	12.441	14 %
Udgifter i alt	99.507	100 %	202.851	100 %	90.630	100 %

Kilde: Ribe, Vejle og Sønderjyllands Amt.

I Ribe Amt anvendte man altså ca. 100 mio.kr. brutto på selve undervisningen – ekskl. fællesudgifter – til vidtgående specialundervisning.

Mere interessant er det imidlertid at betragte bruttoudgiften pr. elev – dvs. den udgift, som amterne har pr. elev inden der afregnes med kommunerne, som betaler et årligt takstbeløb til amtet. Den gennemsnitlige bruttoudgift pr. elev i 2001 ved forskellige undervisningstilbud i de tre amter fremgår af tabel 8.3.

Tabel 8.3 Gennemsnitlig bruttoudgift pr. elev fordelt på undervisningstilbud – ekskl. fællesudgifter, 2001

	Ribe Amt	Vejle Amt	Sønderjyllands Amt
Amtslige børneskoler	Gennemsnit: 168.441 Assersbølgård: 168.441	Gennemsnit: 272.569 Lundagerskolen: 293.524 Skovagerskolen: 254.856	Gennemsnit: 200.245 Fjordskolen: 208.280 Skolen v. Stadion: 183.180
Centerklasse-/specialklasserækkeundervisning	Gennemsnit: 232.305 Ribe: 259.484 Vejen: 255.476 Grindsted: 263.346 Esbjerg: 220.583	Gennemsnit: 260.418 Vejle: 275.436 Kolding: 277.462 Fredericia: 223.102 Horsens: 241.486	Gennemsnit: 191.237 Tønder: 192.074 Sønderborg: 166.867
Enkeltintegreerede elever	Gennemsnit: 214.415	Gennemsnit: 187.229	Gennemsnit: 178.957
Undervisning i andre amter	Gennemsnit: 348.920	-	Gennemsnit: 258.562
Alle undervisningstilbud	Gennemsnit: 234.300	Gennemsnit: 248.592	Gennemsnit: 202.299

Kilde: Ribe Amt, Vejle Amt og Sønderjyllands Amt.

Her ses det, at hvis man udelukkende betragter de gennemsnitlige udgifter til selve undervisningstilbuddene – igen ekskl. fællesudgifter – så er den gennemsnitlige bruttoudgift pr. elev for undervisningstilbudene i Ribe Amt ca. 234.300 kr., hvilket er ca. 15.000 kr. lavere end tilsvarende beløb beregnet for Vejle Amt og ca. 32.000 kr. højere end i Sønderjyllands Amt, der i gennemsnit er i stand til at tilbyde den i gennemsnit billigste undervisning.

I Ribe Amt er det billigste undervisningstilbud amtets kostskole. Den gennemsnitlige udgift til centerklasseundervisning, som ca. 70% af eleverne modtager, svarer stort set til den gennemsnitlige udgift ved samtlige undervisningstilbud i Ribe Amt. Dyrest er det at sende elever til undervisningsinstitutioner i andre amter.

I Vejle Amt er der ikke synderlige udsving i den gennemsnitlige bruttoudgift pr. elev, uanset om man betragter de amtslige undervisningstilbud ved børneskolerne; Lundagerskolen og Skovagerskolen eller de kommunale undervisningstilbud bestående af centerklasseundervisningen i hhv. Vejle, Kolding, Fredericia og Horsens Kommuner.

I Sønderjyllands Amt er det billigst at tilbyde centerklasseundervisning i form af specialklasserækkeundervisning – bortset fra enkeltintegreeret undervisning – og dyrest at sende elever til undervisningsinstitutioner i andre amter.

Af ovenstående tabel kan det sammenfattende konkluderes, at umiddelbart så tegner der sig et billede af, at de beregnede bruttoudgifter pr. elev til vidtgående specialundervisning i centerklasserne i Ribe Amt – modsat amtets egne forventninger – ikke generelt kan siges at være høje i forhold til såvel tilsvarende som øvrige undervisningstilbud i Vejle og Sønderjyllands Amter.

Den ovenfor beskrevne gennemsnitlige bruttoudgift pr. elev – som er det umiddelbart tilgængelige udgiftsnøgletal – til sammenligning af forskellige undervisningstilbud er ikke et ideelt sammenligningsgrundlag, når formålet er at sammenligne såvel kvaliteten i og udgifterne forbundet med vidtgående specialundervisning. Målet er ikke altid sammenligneligt på tværs af amter, da amterne i forbindelse med årsregnskabsaflæggelse ofte konterer udgifter forskelligt, ligesom at opgørelsesmetoder også kan afvige. Herudover giver målet kun et meget overordnet billede af udgiftsniveauet på specialundervisningsområdet. Ofte anvendes dette mål alligevel, på trods af at det ensidigt siger noget om niveauet for udgifterne, og altså ikke noget om hvad der forårsager de forskellige niveauer. På det foreliggende datagrundlag, dvs. eksisterende skriftligt materiale fra de tre amter i form af driftsoverenskomster og årsregnskaber 2001 er det muligt at foretage en sammenligning af amternes vidtgående specialundervisningstilbud på følgende dimensioner:

- Antal normerede lærerstillinger pr. elev
- Antal normerede pædagogtimer pr. elev
- Antal normerede fysioterapeuttimer pr. elev.

Resultatet af denne sammenligning fremgår af tabel 8.4.

Tabel Normering af personale

8.4

	Lærere	Pædagoger	Fysioterapeut
	Stilling pr. elev	Timer pr. år pr. elev	Timer pr. år pr. elev
Ribe Amt:			
- Ribe Kommune	0,34	405	44,2
- Vejen Kommune	0,34	283	26
- Grindsted Kommune	0,34	283	26
- Esbjerg:			
- Danmarksgade:			
- Talebørn	0,26	-	-
- Hørebørn	0,46	-	-
- Sædding og Præstegård	0,34	405	70
Vejle Amt:			
Amtslige børneskoler:			
- Lundagerskolen	583 timer pr. elev pr. år (0,35)	120	54
- Skovagerskolen	583 timer pr. elev pr. år (0,35)	120	54
Centerklasseundervisning:			
- Vejle Kommune	0,40	190	74
- Horsens Kommune	0,43	90	16
- Fredericia Kommune	0,40	90	23
- Kolding Kommune	0,40	90	25
Sønderjyllands Amt:			
Amtslige børneskoler:			
- Fjordskolen	0,35	105	44*
- Skolen v. Stadion	0,33	67	44*
Specialklasserækkerne:			
- Sønderborg Kommune	0,31	132	28
- Tønder Kommune	0,34	111	Ikke opgivet

Kilde: Ribe, Vejle og Sønderjyllands Amt.

Note: * Omregning: 6,95 stilling á 1680 timer pr. år. 263 (178+85) elever.

Vedrørende Ribe Amt er personalenormeringen ikke opgjort for Assersbølgård.

Det, som fremgår af tabellen, er, at antallet af lærerstillinger pr. elev stort set er ens i de tre amter – eneste afvigelse er centerklasseundervisningen i Vejle Amt, hvor normeringen er højere end ved andre undervisningstilbud. Her er der regnet med, at en fuldtidsstilling udgøres af 1.680 timer pr. år i Ribe og Sønderjyllands Amter – og 1.672 timer pr. år i Vejle Amt.

Der hvor normeringen af timer pr. elev pr. år virkelig adskiller sig mellem de tre amter, er ved personalekategorien; pædagoger. Her har man i Ribe Amt en normering, der er betydelig højere end i såvel Vejle som

Sønderjyllands Amter. I Vejle og Sønderjyllands Amter dækker normeringen endvidere over, at personalet her udgøres af pædagogmedhjælpere og altså ikke pædagoger. Man har dog i de to amter mulighed for at konvertere lærerstillinger til øvrige personalekategorier.

Ses der samlet på normeringen af pædagogisk personale – indeholdende lærere og pædagoger – så er der ingen tvivl om, at eleverne i Ribe Amt har den bedste normering.

Normeringen af fysioterapeuttimer pr. uge pr. elev afhænger i høj grad af elevernes behov – altså handicap. Dette fremgår af tabel 8.4, hvor normeringen af fysioterapeuttimer pr. elev er betydelig højere ved særligt centret på Præstegårdsskolen i Ribe Amt, hvor en del bevægelseshæmmede børn er tilknyttet og ved centerklasserne i Vejle Kommune, hvor eleverne udgøres af særligt mange bevægelseshæmmede børn. Umiddelbart giver det ikke mening at sammenligne normeringen af fysioterapeuttimer pr. elev mellem amterne. Derimod ville det være ideelt, om man kunne sammenligne tildelingen af timer pr. elev inden for enkelte handicaptyper. Så detaljerede oplysninger har kun været tilgængelige i materialet fra Vejle Amt.

Interessant er det også at betragte andre betydende udvalgte udgiftsposter og sammenligne disse amterne imellem. Af tabel 8.5 fremgår de udgiftsposter, det umiddelbart har været muligt at sammenligne på en konsistent måde.

Tabel 8.5 Forskellige centrale udgiftsposter ved centerklasseundervisningen, angivet i kr.

Udgifter til	Ribe Amt	Vejle Amt	Sønderjyllands Amt
Husleje: Gennemsnit, kr. pr. elev	Centerklasseundervisning: – Leje: 13.808 pr. elev – Ejer 6.700 pr. elev	Amtslige børneskoler: – 23.000 pr. elev Centerklasseundervisning: – 16.155 pr. elev	Amtslige børneskoler: – ? Specialklasserække: – 20.500 pr. elev
Befordring: gennemsnit Kr. pr. elev	Centerklasseundervisning: – 35.500 pr. elev	Amtslige børneskoler: – 34.000 pr. elev Centerklasseundervisning: – 29.661 pr. elev	Amtslige børneskoler: – 20.500 pr. elev Specialklasserække: – 15.400 pr. elev
Kurser og efteruddannelse: kr. årligt	Centerklasseundervisning: – Lærere og pædagoger: 2.793 kr. pr. fuldtidsstilling	Centerklasseundervisning: – 2.758 kr. pr. fuldtidsstilling (alle personalegrupper)	Specialklasserække: – Lærere: 2.244 kr.
Vikardækning:	Centerklasseundervisning: – 4% af lønsummen til lærere	Centerklasseundervisning: – 3% af lønsummen til lærere	Specialklasserække: – Tønder: 3% af lønsummen til lærere – Sønderborg: 5,5% af lønsummen til lærere (sygdom og kursus)

Kilde: Ribe Amt, Vejle Amt og Sønderjyllands Amt.

Den gennemsnitlige huslejeudgift pr. elev varierer betydeligt mellem amterne. Billigst er den i Ribe Amt – og særligt er det billigt for amtet at eje undervisningsbygninger frem for at leje bygninger – mens omkostningerne pr. år pr. elev til husleje er størst i Vejle Amt ved de amtslige børneskoler samt ved specialklasserækkerne i Sønderjyllands Amt. Her ville det have været relevant, hvis man kunne have sammenlignet m²-prisen, da de forskellige udgifter også er et udtryk for antallet af skoler, undervisningen er placeret på, men også elevtallet ved skolerne.

Befordringsudgifterne i gennemsnit pr. elev pr. år antager også meget forskellige niveauer. Generelt er det ved centerklasseundervisningen/specialklasserækkeundervisningen kommunerne, der tilrettelægger befordringen, mens amterne afregner med kommunerne efter de faktisk afholdte udgifter på området. Til dette formål har Ribe Amt højere årlige udgifter pr. elev end i Vejle Amt og markant højere end i Sønderjyllands Amt. Det er klart, at denne udgiftspost er følsom over for forskellige faktorer. For eksempel afhænger udgifterne i høj grad af elevernes placering i forhold til

det relevante undervisningstilbud i amtet, hvor stort et opland, de enkelte skoler dækker, og dermed det område, der skal befordres til og fra osv. Disse forhold kan nok til dels forklare de lavere udgifter til befordring i Sønderjyllands Amt, men dog næppe størstedelen af den forholdsmæssige højere udgift til befordring pr. elev pr. år, som man betaler i Ribe og Vejle Amter.

Ser man på de midler, som amterne har afsat til kurser og efteruddannelse af personalet ved centerskolerne, så er det en god overensstemmelse mellem de afsatte beløb pr. stilling i Ribe og Vejle Amter. Her er der afsat lige omkring 2.800 kr. pr. stilling pr. år – uanset stillingskategori. I Sønderjyllands Amt er beløbet afsat til kurser og efteruddannelse noget lavere – faktisk 20%.

En anden udgiftspost, som det også lader sig gøre at sammenligne amterne imellem, er de midler, som afsættes til vikardækning ved centerklasseundervisningen. Her er der i såvel Tønder Kommune som i Vejle Amt afsat 3% af lærerlønsummen til vikardækning for undervisningspersonalet. I Ribe Amt er der derimod afsat 4% af lønudgifterne til lærere til vikardækning. Denne højere vikardækning trådte i kraft med driftsoverenskomsterne pr. 1. august 2001 i erkendelsen af at kommunerne ikke kunne dække udgifterne hertil inden for den tidligere ramme på 3%. Den øgede dækning fra 3% til 4% koster årligt Ribe Amt ca. 550.000 kr. 2001-priser.

Umiddelbart repræsenterer de ovenfor nævnte udgiftsposter dem, der er sammenlignelige amterne imellem.

8.1 **Konklusion**

Sammenfattende kan det konkluderes, at det først og fremmest er mildest sagt næsten umuligt at sammenligne udgifterne til vidtgående specialundervisning amter imellem, når man blot betragter bruttoudgiften pr. elev, selv om målet har den gode egenskab, at det er let at overskue, så skal man være overordentlig forsigtig med at anvende det for unuanceret og ukritisk. Derimod giver det mening, når man sammenligner udgiftsniveauer også at tage dimensioner af kvaliteten i undervisningen med i billedet. Dette har været målet i denne udgiftssammenlignende analyse, hvor kvaliteten er

kommet til udtryk i normeringen af personalekategorier deltagende i den vidtgående specialundervisning på forskellig vis.

Overordnet har man valgt at organisere undervisningen meget forskelligt i amterne, og dette har betydning får udgiftsniveauet målt som brutto-udgiften pr. elev inden for de tre amter.

Når man koncentrerer sig om at se på centerklasseundervisningen, så er der i samtlige tre amter udviklet driftsaftaler mellem centerkommunerne og amtet, der specificerer økonomien omkring kommunernes entreprenørvirksomhed på området. Nuanceringen i driftsaftalerne er dog ret forskellig. Flest nuancer har den såkaldte budgetmodel, som man anvender i Vejle Amt. Modellen er logisk i sin opbygning, og normeringen af personale til undervisningen – lærere, pædagoger og fysioterapeut – afhænger af såvel børnenes klassetrin som handicap. En sådan model øger gennemskueligheden af udgiftsstrømmende på dette meget komplekse område.

I Ribe Amt har man også en budgetmodel, der udløser økonomiske midler på baggrund af personalenormeringer og andre forhold fra amt til centerkommuner. Modellen er så nuanceret, at den differentierer mellem høre- og talebørn og småbørn, børnehaveklassebørn og 1.-10.-klassebørn. Men der skelnes ikke mellem øvrige forskellige handicapgrupper, når det gælder tildelingen af lærertimer pr. elev og pædagogtimer pr. elev. Derimod tildeles fysioterapi efter handicap, men præcist hvorledes tankegangen bagved denne tildeling er, fremgår ikke tydeligt.

I Sønderjyllands Amt har man den mindst nuancerede model for tildeling af ressourcer til kommuner, der varetager og udbyder vidtgående specialundervisning. Denne model tager hverken højde for elevernes alder eller handicap, men blot antallet. Årsagen hertil er formentlig, at antallet af elever er få, ligesom at eleverne ikke repræsenterer et bredt spekter af handicap.

Ses der på normeringen af personale, så adskiller denne sig med hensyn til lærere ikke betydeligt mellem de tre amter. Flest stillinger er der pr. elev ved centerklasseundervisningen i Vejle Amt, men når der ses på den reelle undervisningstid, så indsnævres forskellene. Mest bemærkelsesværdigt er det, at man i Ribe Amt modsat de to øvrige amter har en meget høj normering af uddannet pædagogisk personale, som, vi har erfaret, i høj grad indgår på lige fod med lærerne i undervisningen. Der er ingen tvivl

om, at eleverne i Ribe Amt sammenlagt har en bedre personalemæssig normering end den, man tilbyder i Vejle og i Sønderjyllands Amter. Utvivlsomt er dette også koblet med betydelig flere udgifter, da lønninger til personalet udgør langt hovedparten af de samlede udgifter til vidtgående specialundervisning.

Af de udgifter, der er medtaget i denne analyse, som ikke direkte har betydning for undervisningen, er befordrings- og huslejeudgifterne pr. elev pr. år.

Hvad angår befordringsudgifterne, er Ribe Amts udgifter højere end de Vejle Amts, som umiddelbart synes bedst sammenlignelige. I denne analyse har det blot været muligt at konstatere forskellen, men ikke analysere de bagvedliggende årsager yderligere.

Den årlige huslejeudgift pr. elev er betydelig lavere i Ribe Amt end i de to øvrige amter. Det lader til – under de anvendte beregningsforudsætninger – at det har været en ganske god idé, at Ribe Amt har investeret i bygninger til undervisningen, således at lokaler ikke skal lejes gennem kommunerne. I den forbindelse skal det nævnes, at udgifterne til drift og vedligeholdelse pr. elev stort set er ens, uanset om lokalerne er lejede eller ejet.

Sammenfattende er vurderingen af udgiftsniveauet til den vidtgående specialundervisning, som man udbyder på centerskolerne i kommuner i Ribe Amt, at modsat amtets forventning så kan man ikke tale om, at en organisering af den vidtgående centerklasseundervisning i kommunale centerklasser er dyrere end en amtskommunal organisering – amtslige børneskoler. Eleverne ved centerklasserne i Ribe Amt møder desuden en bedre samlet lærer- og pædagognormering sammenlignet med Vejle og Sønderjyllands Amter. Om Ribe Amt får noget for de hertil hørende højere lønudgifter, er et interessant spørgsmål, som denne analyse imidlertid ikke kan give svaret på.

Appendiks 1

Beregning af »huslejer«

I dette appendiks gennemgås kort, hvorledes Ribe Amts engangsanlægsinvesteringer i undervisningsbygninger i tre kommuner tilnærmelsesvis kan opfattes som årlige »huslejer« for bygningerne.

De af Ribe Amt gennemførte anlægsinvesteringer til undervisningslokaler i forbindelse med vidtgående specialundervisning er følgende:

- I Esbjerg Kommune:
  - 1974: 6,5 mio. kr., afskrevet i 2014 (anlægsinvestering 1)
  - 1992: 8,018 mio. kr., afskrevet i 2032 (anlægsinvestering 2)
- I Ribe Kommune:
  - 1991: 6,51 mio. kr., afskrevet i 2031
- I Grindsted Kommune:
  - 1991: 6,51 mio. kr., afskrevet i 2031

Følgende forudsætninger gøres omkring lån til anlægsinvesteringerne:

- Ribe Amt optog serielån til finansiering af ovenstående anlægsinvesteringer. Ved et serielån er afdragene konstante $1/n$ af hovedstolen pr. termin. Renter pr. termin og dermed også den årlige ydelse falder i takt med, at lånet amortiseres.
- Låneforhold: kurs = 100, rente = 6% p.a., løbetid = 40 år

I de nedenstående tabeller er låneprofilerne angivet. Her fremgår årstallet for optagelsen af lånet og terminerne, restgælden primo året, den årlige rente og det årlige afdrag, som sammenlagt giver den årlige ydelse, som tilnærmelsesvis kan opfattes som den årlige husleje.

Tabel Låneprofil for anlægsinvesteringen i hhv. Ribe og Grindsted

A.1

År	t	Restgæld primo	Rente	Afdrag	Ydelse
1991	1	6.510.000	390.600	162.750	553.350
1992	2	6.347.250	380.835	162.750	543.585
1993	3	6.184.500	371.070	162.750	533.820
1994	4	6.021.750	361.305	162.750	524.055
1995	5	5.859.000	351.540	162.750	514.290
1996	6	5.696.250	341.775	162.750	504.525
1997	7	5.533.500	332.010	162.750	494.760
1998	8	5.370.750	322.245	162.750	484.995
1999	9	5.208.000	312.480	162.750	475.230
2000	10	5.045.250	302.715	162.750	465.465
2001	11	4.882.500	292.950	162.750	455.700
2002	12	4.719.750	283.185	162.750	445.935
2003	13	4.557.000	273.420	162.750	436.170
2004	14	4.394.250	263.655	162.750	426.405
2005	15	4.231.500	253.890	162.750	416.640
2006	16	4.068.750	244.125	162.750	406.875
2007	17	3.906.000	234.360	162.750	397.110
2008	18	3.743.250	224.595	162.750	387.345
2009	19	3.580.500	214.830	162.750	377.580
2010	20	3.417.750	205.065	162.750	367.815
2011	21	3.255.000	195.300	162.750	358.050
2012	22	3.092.250	185.535	162.750	348.285
2013	23	2.929.500	175.770	162.750	338.520
2014	24	2.766.750	166.005	162.750	328.755
2015	25	2.604.000	156.240	162.750	318.990
2016	26	2.441.250	146.475	162.750	309.225
2017	27	2.278.500	136.710	162.750	299.460
2018	28	2.115.750	126.945	162.750	289.695
2019	29	1.953.000	117.180	162.750	279.930
2020	30	1.790.250	107.415	162.750	270.165
2021	31	1.627.500	97.650	162.750	260.400
2022	32	1.464.750	87.885	162.750	250.635
2023	33	1.302.000	78.120	162.750	240.870
2024	34	1.139.250	68.355	162.750	231.105
2025	35	976.500	58.590	162.750	221.340
2026	36	813.750	48.825	162.750	211.575
2027	37	651.000	39.060	162.750	201.810
2028	38	488.250	29.295	162.750	192.045
2029	39	325.500	19.530	162.750	182.280
2030	40	162.750	9.765	162.750	172.515
2031	41	0			

Kilde: Driftsoverenskomster mellem Ribe Amt og Ribe og Grindsted Byråd.

Tabel Låneprofil for anlægsinvestering 1 i Esbjerg Kommune

A.2

År	t	Restgæld primo	Rente	Afdrag	Ydelse
1974	1	6.500.000	390.000	162.500	552.500
1975	2	6.337.500	380.250	162.500	542.750
1976	3	6.175.000	370.500	162.500	533.000
1977	4	6.012.500	360.750	162.500	523.250
1978	5	5.850.000	351.000	162.500	513.500
1979	6	5.687.500	341.250	162.500	503.750
1980	7	5.525.000	331.500	162.500	494.000
1981	8	5.362.500	321.750	162.500	484.250
1982	9	5.200.000	312.000	162.500	474.500
1983	10	5.037.500	302.250	162.500	464.750
1984	11	4.875.000	292.500	162.500	455.000
1985	12	4.712.500	282.750	162.500	445.250
1986	13	4.550.000	273.000	162.500	435.500
1987	14	4.387.500	263.250	162.500	425.750
1988	15	4.225.000	253.500	162.500	416.000
1989	16	4.062.500	243.750	162.500	406.250
1990	17	3.900.000	234.000	162.500	396.500
1991	18	3.737.500	224.250	162.500	386.750
1992	19	3.575.000	214.500	162.500	377.000
1993	20	3.412.500	204.750	162.500	367.250
1994	21	3.250.000	195.000	162.500	357.500
1995	22	3.087.500	185.250	162.500	347.750
1996	23	2.925.000	175.500	162.500	338.000
1997	24	2.762.500	165.750	162.500	328.250
1998	25	2.600.000	156.000	162.500	318.500
1999	26	2.437.500	146.250	162.500	308.750
2000	27	2.275.000	136.500	162.500	299.000
2001	28	2.112.500	126.750	162.500	289.250
2002	29	1.950.000	117.000	162.500	279.500
2003	30	1.787.500	107.250	162.500	269.750
2004	31	1.625.000	97.500	162.500	260.000
2005	32	1.462.500	87.750	162.500	250.250
2006	33	1.300.000	78.000	162.500	240.500
2007	34	1.137.500	68.250	162.500	230.750
2008	35	975.000	58.500	162.500	221.000
2009	36	812.500	48.750	162.500	211.250
2010	37	650.000	39.000	162.500	201.500
2011	38	487.500	29.250	162.500	191.750
2012	39	325.000	19.500	162.500	182.000
2013	40	162.500	9.750	162.500	172.250
2014	41	0			

Kilde: Driftsoverenskomst mellem Ribe Amt og Esbjerg Byråd.

Tabel Låneprofil for anlægsinvestering 2 i Esbjerg Kommune

A.3

År	t	Restgæld primo	Rente	Afdrag	Ydelse
1992	1	8.018.000	481.080	200.450	681.530
1993	2	7.817.550	469.053	200.450	669.503
1994	3	7.617.100	457.026	200.450	657.476
1995	4	7.416.650	444.999	200.450	645.449
1996	5	7.216.200	432.972	200.450	633.422
1997	6	7.015.750	420.945	200.450	621.395
1998	7	6.815.300	408.918	200.450	609.368
1999	8	6.614.850	396.891	200.450	597.341
2000	9	6.414.400	384.864	200.450	585.314
2001	10	6.213.950	372.837	200.450	573.287
2002	11	6.013.500	360.810	200.450	561.260
2003	12	5.813.050	348.783	200.450	549.233
2004	13	5.612.600	336.756	200.450	537.206
2005	14	5.412.150	324.729	200.450	525.179
2006	15	5.211.700	312.702	200.450	513.152
2007	16	5.011.250	300.675	200.450	501.125
2008	17	4.810.800	288.648	200.450	489.098
2009	18	4.610.350	276.621	200.450	477.071
2010	19	4.409.900	264.594	200.450	465.044
2011	20	4.209.450	252.567	200.450	453.017
2012	21	4.009.000	240.540	200.450	440.990
2013	22	3.808.550	228.513	200.450	428.963
2014	23	3.608.100	216.486	200.450	416.936
2015	24	3.407.650	204.459	200.450	404.909
2016	25	3.207.200	192.432	200.450	392.882
2017	26	3.006.750	180.405	200.450	380.855
2018	27	2.806.300	168.378	200.450	368.828
2019	28	2.605.850	156.351	200.450	356.801
2020	29	2.405.400	144.324	200.450	344.774
2021	30	2.204.950	132.297	200.450	332.747
2022	31	2.004.500	120.270	200.450	320.720
2023	32	1.804.050	108.243	200.450	308.693
2024	33	1.603.600	96.216	200.450	296.666
2025	34	1.403.150	84.189	200.450	284.639
2026	35	1.202.700	72.162	200.450	272.612
2027	36	1.002.250	60.135	200.450	260.585
2028	37	801.800	48.108	200.450	248.558
2029	38	601.350	36.081	200.450	236.531
2030	39	400.900	24.054	200.450	224.504
2031	40	200.450	12.027	200.450	212.477
2032	41	0			

Kilde: Driftsoverenskomst mellem Ribe Amt og Esbjerg Byråd.

Summary

Quality and Costs of Extensive Special Educational Assistance in Ribe County, Denmark

by Jill Mehlbye and Tina Honoré Kongsø, April 2003

General Conclusion

It can be concluded that the centre model (i.e. that of providing many different types of special educational assistance within one assistance centre) caters well for children who require extensive special educational assistance – in terms of both quality and economy.

In terms of economy the average gross expenditure per child taught is lower under the centre model in Ribe county than under the center model and the special education schools in Vejle County. In addition, certain expenditure items, such as rental costs per pupil, are considerably lower in Ribe County compared with the corresponding items in the other two counties.

In terms of quality the centre model fosters the development of highly specialised units offering a high degree of professionalism, where interdisciplinary cooperation between special assistance providers and school-teachers of small groups of assisted children allows a range of professional approaches to the work.

To optimise the centre model, it is suggested that the following topics should be discussed:

1. How could the Centre's administration and management be improved?

2. With utilisation of common facilities in mind, how can optimum advantage be derived from the children's belonging to ordinary Danish schools?
3. How can the teaching staff's scope for continuing training be enhanced?
4. Would it be worth considering having other staff than special assistance providers and schoolteachers undertake the more care-intensive tasks in connection with severely disabled children, i.e., is the staff composition optimal in the light of the children's disabilities?
5. How can the service provided by consultants and experts be improved so as to benefit the performance of the special educational assistance? This is said with special reference to the psychologist service. Would it be possible to enhance the County's resource of consultants and pool its professional expertise in a joint County-wide educational-psychological advisory scheme?
6. Would it be possible to reduce the expenditure on transport? – It is relatively high compared with the other counties in the study.

Noter

1. Derudover har amtet indgået aftale med én kommune om, at elever med vidtgående behov kan undervises i specialklasser. Desuden er der mulighed for »enkeltintegration« af elever i den almindelige folkeskole, når såvel skole, som kommune og amt er enige heri. Ud over de kommunale aftaler, har Ribe Amt et samarbejde med fire andre amter om henvisning af elever til lands- og landsdelsdækkende specialskoler, og med to naboamter om henvisning til deres specialskoler. Endelig driver Ribe Amt selv specialskolerne Kostskolen ved Asserbølgård og Skolen ved Tippen.
2. For en nærmere beskrivelse af forudsætningerne og mellemregningerne henvises til appendiks 1.